HORÆ HEBRAICÆ ET TALMUDICÆ.

IMPENSÆ IN

EVANGELIUM *SANCTI* MARCI.

Præmittitur

DECAS Chorographica

Loca nonnulla terræ Iſraeliticæ Perluſtrans,

Ea præſertim quorum mentio apud

S. *MARCUM.*

CANTABRIGIÆ,

Excudebat *Johannes Field*, celeberrimæ Academiæ Typographus.

Proſtant apud *Thomam Danks* Bibliopolam. 1663.

Pretium Libelli Schedis non conſutis, 1ˢ--6ᵈ.

DEO ſacrum, & REGI,
Extruendum eſt
ALTARE

Hîc ante veſtibulum, atque offerenda χαριστήρια.
Ob otia hæc literaria, Muſas ſervatas,
Et me meóſque ruina imminenti ereptos,
JEHOVÆ Liberatori, & ſoſpitanti *CÆSARI.*
Quæ Cæſaris Cæſari, quæ Dei Deo.

ADes viator; atque adſta ſacrificanti unâ, & rem meam enarratam audiens, votis tuis mea adjuva, ſacra promove, atque eadem Numina mecum venerare.

Miſericordiam Dei cano, & clementiam Regis, per quas ſervatus ego, ut naufragium non facerem, cùm jam equidem naufragium feciſſem, & nè ædibus pellerer, cùm jam quidem forem pulſus.

Rectoria hæc *Mundoniæ magnæ*, quâ jam a viginti ferè annis retrò, ego fruor, ad Regiam Donationem Conceſſionemque ſpectat, *pleno*, quod aiunt, *jure*. Iſto jure, diſpoſiti hîc antehac à duobus Regibus, fuerunt duo Rectores, eximii nominis, meritorum non vulgarium, & quibus pares peperererunt ſua tempora, non multos. A Sereniſſimo Rege *Jacobo* celeberrimus *Georgius Downhamus* S.T.D. qui hinc promotus, & tralatus eſt ad Epiſcopatum *Durienſem* in *Hibernia*. Atque ei recedenti, à ſereniſſimo Rege *Carolo* ſucceſſor datus, vir egregius *Samuel Wardus* S.T.D. Collegii Sidneio-

Sussexiensis, in Alma Academia *Cantabrigiensi* Præfectus, idemque in eadem Academia Dominæ *Margaretæ* Professor gravissimus doctissimúsque: Huic fatis concedenti successi hîc ego, tantis viris, eheu quam longè dispar, & infœlix æquè, quòd non eodem jure huc admissus, sed eâ quæ tunc occupaverat omnia, grassantibus bellis, potestate. Non latuit fragilitas fundationis hujus meæ infirmæ, quin quòd, cùm ad jura sua, felici numine, nutuque, rediret Regia Majestas, qua nunc lætamur, citò deprehenderetur, & supplicanti cuidam, concessa est hæc Rectoria, Regali donatione.

Sic naufragamur ego & fortuna mea, & de rebus meis adeo est conclamatum, ut nihil aliud mihi jam restet, quàm ut ex ædibus & sedibus hisce quietis emigrem, in quibus per tot annos summa cum complacentia, & dulcissimo otio literario Musis litaveram. Ast erat & aliud, quod acriùs punxit, nempè quòd videre mihi viderer, Regiam Majestatem mihi indignantem, frontemque istam suavissima serenitate aliis, affulgentem, mihi obnubilatam, corrugatam, tristem: & bis perire certè est, perire irato Rege.

Quid hîc agendum ita coarctato? Sperare non datur, cùm contra me fatale Chirographum sit jam obsignatum; Desperare, est proprio infortunio subscribere, est Regiæ clementiæ derogare, est certæ ruinæ succumbere, sub incerta suspicione. Forsan non indignatur Rex clementissimus omnino, nam aquilæ non indignantur muscis. Forsan nec serum nimis est, nec inane prorsus, remedium vulneri meo quærere, non adhuc immedicabili, nam non processerat adhuc fatale decretum ultra revocationem. Forsan causa mea, Regi optimo, vel est prorsus ignota, vel injusta aliqua querela decolorata, & solatio est quod apud *Regem* res mea sit agenda, non apud vulgarem.

Ad aras igitur Clementiæ ejus, humiliter confugio, summissa supplicatione orans obtestánsque, causam meam recognoscat

noſcat, edictum exitiale reſcindat, & ſtationem meam hoc in loco continuare, & ſtabilire dignetur. Accipe nunc Regis tui ſpecimen, O *Anglia*, & exemplo vel hoc uno diſce, quali Principe glorieris. Excepit ſupplicationem Pater Patriæ ſemper *Auguſtus*, fronte ſerena, votis arriſit, Donationem ſuam mihi indulſit, eam ſigillo Magno ſanxit, & [quod aureis & immortalibus literis ſcriptum velim] curâ ſedulâ & quaſi paternâ, ſollicitè provydit, nè ulterius quoquam modo in meum periculum & ruinam procederetur.

O quàm te memorem Principum optime, *Auguſtiſsime Carole*, O quam te memorem! Quibuſnam vel elogiis, vel eloquiis, tantam Clementiam, Commiſerationem, Bonitatem, vel celebrem vel enuntiem! Leves ſunt iſtæ obligationes quæ loquuntur, hæ meæ ſtupent, ſilent & admiratione abſorbentur. Vulgarium eſt beneficia exhibere æqualia verbis, *CAROLI* eſt, obligare ſupra omnem elocutionem.

Addam & aliud, viator, quod & addidit eadem clementia bonitâſque. Cûm enim eandem quam ruri paſſus fueram fortunam, metuerem etiam in Academia, confugeremque iterum ad eaſdem aras, exaudiit Regia benignitas, annuit ſupplicanti, vota rata dimiſit, & ſtationem meam iſthic etiam firmavit, & ſtabilivit.

Verbo omnia, quæ quidem excedunt omnia verba. Quamvis obſcurus ego & nullius nominis, indignus prorſus & nullius meriti, ignotus penitus Regiæ Majeſti, & onuſtus forſan neſcio quibus querelis [nam querela non caruit quod hiſce in ſedibus ea authoritate diſpoſitus fuerim, qua diſpoſitus fui.] Bis tamen intra binas ſeptimanas, ex gratia Regali Conceſſionem ejus obtinui, manu ſua & magno ſigillo *Angliæ* ſancitam. Atque ita hîc eradicatum, me replantavit, alibi eradicandum ſervavit, periculo eripuit, metu liberavit: ità ut jam, æquè ac anteceſſores mei illi digniſſimi, habeam, quo glorier, *Patrono Rege*.

Aſt

Aſt abſit à me, longè abſit à me indigniſſimo, gloriari: Laudi ſolùm tuæ cedunt hæc omnia, cedántque ſemper *Auguſte Clementiſsime*: Glorietur potiùs *Anglia* tali Principe, glorietur Princeps tali clementia. Triumpha *Cæſar*, triumpha, magnanimitate iſta tua jure meritóque. *Carolus* es, atque omnes, miſerendo, liberando, donando, condonando vincis, devincis omnes.

Devinctionem ego iſtam agniturus, omni cum humilitate & gratiarum actione ſemper: & tu parve libelle, vóſque leves ſchedulæ, ubicunque volitaveritis, hoc ubique, omnibúſque meo nomine enuntiate. Ut quamvis nihil aliud apud vos ſit dignum quod legatur, hæc tamen profeſſio ſincerâ mea legatur audiatúrque, quod poſt miſericordiam Divinam, Regali debeo, quòd otio fruor hoc dulci literario, quòd ſedibus hiſce quietis, quòd re familiari, quòd meipſo.

Sic Tibi, O Patriæ Pater, retribuat Pater miſericordiarum, ſeptuplum & ſeptuagies ſeptuplum in ſinum tuum, & ſentias indies beneficium ſuavitatémque benefaciendi, remuneratione cœli. Sic palmam ferat ſemper, clementia tua, & fructum ferat ſemper, favorem æternum Clementiæ Divinæ. Sic coronetur *Anglia* quàm diutiſsimè ſuo Rege, & Rex coronetur in ſempiternum, Dei amore, protectione, benedictione, gratiâ, gloriâ.

Vovi Calend. Januar. 1661.

Reve-

REVERENDO
IN CHRISTO PATRI
Dno GILBERTO
Providentiâ Divinâ EPISCOPO
LONDINENSI.

IN manus Sacerdotis tradendum ex lege erat ſacrificium, atque ab eo offerendum: Cúmque dignatæ ſint tuæ Venerande Præſul, Εὐκτικὰ mea Regiæ Majeſtati offerre, ſupplico jam humiliter, ut dignentur etiam offerre χαριστήρια.

Primitias fero replantationis meæ, quam mihi indulſit Regalis gratia, intercedente Dignatione tua, cùm jam forem eradicatus: nam per gratiam iſtam, ſedibus hiſce redditus & quieti, & muſis meis, nihil jam ampliùs magiſve in votis habeo, quàm ut ſentiat Princeps excellentiſsimus, à ſe non eſſe ingrato benefactum, utcúnque indigno, utcunque ignoto: & Dignitas tua, ab ea non pro immemori eſſe interceſſum, utcúnque pro immerenti.

Nunquam dilabetur mihi, vir Ampliſsime, quanta cum comitate & candore exceperit me Dignitas & Dignatio tua in meis auguſtiis, ignotum penitus, à facie & nunquam antea viſum: quanto cum ardore cauſæ meæ fuerit patrocinata, apud Regiam Majeſtatem, apud Honoratiſsimum Angliæ Cancellarium, apud Reverendum Diœceſanum: qualiter pro me conſuluerit, literas ſcripſerit, obicem poſuerit, ne procederet ruina mea ultra reſtaurationem: Quæ omnia dum recognoſco, quod

facio

facio ſemper, dúmque cum recognitione iſta ſubit hinc obligatio mea, illinc mea tenuitas, hinc quàm ego tanto favore indignus, illinc quàm retributioni omnino impar, quid mihi aliud eſt reliquum, niſi ut ad eandem Humanitatem iterum confugiam, humiliter implorans, ut quæ me ignotum tam comiter excepit, & tam indignum, excipiat etiam jam tanta obligatione notum, devinctum, & quas poſſum, maximas gratias agentem? Eas Amplitudini tuæ referendas commiſi hiſce chartulis: indoctis quidem atque impolitis, at quæ ſinceritatem ſecum ferunt quamvis non eruditionem, gratitudinem quamvis non elocutionem: Atque hoc ego illis munus demandavi eo magis, quòd eas longè latéque divagaturas puto & forſan ad poſteros etiam victuras, atque omnibus enuntiatum ab iis cupio, quantum Amplitudini & ſummæ tuæ Humanitati debeat, quantis obligationibus ab ea aſtrictus teneatur, quámque animo grato atque intimo affectu omnia hæc profiteatur, ac ſit agniturus in perpetuum.

Venerande Antiſtes

Amplitudinis tuæ

Cliens devinctiſſimus

JOHAN. LIGHTFOOT.

DECAS CHOROGRAPHICA,

Loca quædam terræ Iſraeliticæ perluſtrans.

Ea præſertim quorum mentio apud S. MARCUM.

CUM mentionem habeat Evangeliſta hic noſter, quem tractandum ſuſcepimus, locorum quorundam in *Canaanitidi*, quorum ſitus eſt obſcurior, & à vulgari notitia remotior aliquantum, penſo meo non adeſſe viderer, ſi iſta inſalutata præterirem, & non aliquâ illuſtratione, quantum in me eſt, elucidarem: quod hîc in ipſo limine facere, duxi congruentiſſimum, partim ne interſertione harum diſſertationum, filum commentationis, qualis qualis ea eſt, nimis abrumperetur, partimque ut idem hic facerem, quod feci ante animadverſiones meas ad S. *Matthæum*.

Loca quæ hic tractantur, hæc ſunt.

I. *Idumæa*, Marc. iii. 8.
II. Ἔρημος. i. 4.
III. Ταζοφυλάκιον. xii 41.

IV. Ἡ κώμη ἡ κατέναντι. xi. 2.
V. *Dalmanutha.* viii. 10.
VI. Ὅρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. vii. 24.
VII. *Regio Decapolitana.* vii. 31.

Atque ut compleatur *Decas*, adduntur

VIII. *Emensurationes quædam.*
IX. *Loca nonnulla sparsim notata.*
X. *De aliquibus terræ incolis.*

Quòd in loca alia exspatiatus fuerim, præterea apud *Evangelistam*, lectoris gratiâ id feci; cui non ingratum futurum spero, talia audiri, quæ vel secum utilitatem aliquam ferunt, vel jucunditatem, vel saltem quæ non vulgò audiuntur.

CAP. I.

I Idumæa. II De Peluſio pauca. III Caſiotis כסיוֹת Exo. xvii. 16. *IV Rhinocorura. Arabs notatus. V Avæorum regio, pars novæ Idumææ. VI Tota Simeonitis, intra Idumæam. VII Tota regio Auſtralis Judææ, intra Idumæam. VIII De Palæſtina ſalutari.*

§. I. *Idumæa.* Marc. iii. 8.

ERat cùm diſtinctæ non ſolùm, forent, *terra Iſraelitica* & *Idumæa*, ſed muro quaſi ferreo disjunctæ armorum & hoſtilitatis; at irrepſit, neſcio quonam modo, *Idumæa* tandem in *Judæam*: etiam vix relicto nomine ſuo domi, ſed abſorpto eo, in *Arabia*.

Vera erant quæ *Plinius* dicit, iſto tempore quo ea dice-
Nat. hiſt. lib. 5. ca. 12. ret, *Arabia finitur a Peluſio Lxv. M. paſſ. Mox incipit Idumæa, & Palæſtina ab emerſu Sirbonis lacus.* At falleris, O Secunde,

Secunde, dicerent ſæcula vetuſtiora, Nam *Idumæa* finitur a *Peluſio*, Lxv. M. paſs. Mox incipit *Palæſtina* ab emerſu *Sirbonis*.

Straboni debemus, quod rationem tranſmigrationis & gentis, & nominis novimus. Nam ſic ille.

Τῆς Ἰουδαίας τὰ μὲν ἐσπέρια ἄκρα, τὰ πρὸς τῷ Κασίῳ, κατέχουσιν Ἰδουμαῖοί τε καὶ λίμνη. Ναβαλαῖοι δ' εἰσὶν οἱ Ἰδουμαῖοι. Κατὰ στάσιν δὲ ἐκπεσόντες ἐκεῖθεν, προσεχώρησαν τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τῶν νομίμων τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἐκοινώνησαν. *Strab. Geog. lib. 16.*

Judææ extrema occidentalia, Caſio proxima, Idumæi occupant & lacus [*Sirbonis*;] *Idumæi quidem Nabatæi ſunt: Per ſeditionem autem inde ejecti, Judæis ſe adjunxerunt, & leges eorum amplexi ſunt.*

Omnibus notum eſt, quænam fuerit terra *Edom* vel *Idumæa* apud paginas ſacras, veteris Teſtamenti: at non eadem, paginis novi. Et ſi nomen ſuum retinuerit vetus illa [quod vix fecit quin abſorptum foret ſub nomine *Arabiæ*] diſtinctivè tunc nuncupata eſt Ἰδουμαία μεγάλη· *Idumæa minor*, vel *nova*, eſt ea quam quærimus, & de qua Sanctus *Marcus*, pars ſcilicet non parva *Judææ*; ſic nuncupata, vel à vicinitate ad *Idumæam* propriè ſic dictam, vel potius ob *Idumæos* eò tranſmigrantes, & eam occupantes, & proſelytos factos legi & moribus Judæorum. Talis erat *Herodes Aſcalonita*. Cum ergo dicitur ab Evangeliſta; *Quod Ieſum ſequuta eſt multitudo magna, à Galilæa, & à Judæa & Hieroſolymis, & ab Idumæa*; vel de Judæis loquitur, iſtam partem *Judææ* incolentibus, quæ tunc temporis *Idumæa* audiit, vel ſaltem de *Idumæis* qui eam habitârunt, tralati jam in religionem Judæorum. De regione, jam ſub iſto nomine comprehensâ, dicemus illico, prementes antea veſtigia *Plinii* paululum, à loco quo ille progreſſionem ſuam orditur, nempe à *Peluſio*. *Joſ. de bell. lib. 4. ca. 30.*

§. II. *De Peluſio pauca.*

APud *Ezek.* xxx. 15, 16. סין *Sin* interpreti vulgari eſt *Peluſium*: quem ibi ſequitur *Latinus* interpres *Chaldæi Paraphraſtæ*. Nec immerito. Nam סין & טין Chaldæis eſt *Lutum*. Vide Targ. in Eſai. lvii. 21. Et *Pithom* & *Raamſes* [Exod. i. 11.] Targumiſtis *Hieroſ.* & *Jonath.* ſunt תניס ופילוסין *Tanis & Peluſium*: Inde *oſtia Nili Taniticum*, & *Peluſiacum* apud *Ptolemæum* & tabulas. Jam verò regionem, aut locum iſtum, quem Syri & Chaldæi vocarunt סין id eſt *lutoſum*, Græci *Peluſium* vocârunt, à Πηλὸς *lutum*. Et *Tanis* à טין derivari quis non videt?

Et hic in gratiam tironum animadvertere liceat *Peluſium* apud Talmudicos vocari קפוטקיא, quam quis non illico interpretaretur *Cappadociam*?

Chetub. fol. 110. 2. & 120. 2.

נשא בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא ניתן לה מעות קפוטקיא: Nonne quiſpiam ſic redderet? *Si uxorem ducat in Cappadocia, eamque dimittat in Cappadocia, det ei nummum Cappadociæ.* Aſt audi *Rambamum* in locum inquit ille, *eſt Caphtor, vocaturque ab Arabibus* דמיאט *Damiata*: quam eandem eſſe cum *Peluſio* omnes nôrunt.

Hinc *Targ. Hieroſ.* & *Jonath.* & interpres Syrus in *Gen.* x. 14. pro כפתורים legunt קפורקא, aſt Arabs, *Damiatenes*. Et LXX in *Deut.* ii. 23. pro *Caphtorim exeuntes è Caphtor*, habent οἱ Καππάδοκες ἐξελθόντες ἐκ Καππαδοκίας.

Targ. in Hierom. xlvii. 4. pro שארית אי כפתור, habet שאר נגורת קשוטקא' ubi Kimchius. *R. Saadias interpretatur Caphtor* דמיטא *Damiata*.

Bab. bathr. fol. 58. 2. כתיב אפיתחא דקפוטקיא אנפק אנבא אנטל: *Inſcribebantur portæ Peluſii hæc verba: Aupak* &c. Quæ nomina erant quarundam menſurarum, ut innoteſceret omnibus ſecundùm iſtam menſuram emendum ac vendendum eſſe.

§. III.

§. III. *Caſiotis.*

PErgimus jam à *Peluſio* ad montem *Caſium*, ſic Plinius. *A Peluſio Chabriæ caſtra. Caſius mons. Dilubrum Jovis Caſii. Tumulus magni Pompeii*, &c.

De chabria vid. Diod: Sic. pag. mihi 347. Strabo ubi ante. Tabbi Aſiæ cap 5. Dion. Caſ. lib. 42.

Diſtabat *Caſius à Peluſio* circiter CCC. ſtad. [*Antonino* xl M. paſſ] *Sirbonisque* à *Caſio* xxviii M. paſ: ſic exurgunt Plinii lxv M. paſſ. à *Peluſio ad finitam Arabiam.*

Caſius Ptolomæo ſcribitur Κάσιον. & Κασιῶτις, *ſigma* duplicato, ſic etiam *Dioni Caſſio*, qui hanc addit hiſtoriam. *Pompeius ad montem Caſsium interiit, ea ipſa die qua quondam de Mithridate & piratis triumpharat:* Καὶ ἐς πάντας τὰς πολίτας τὰς Κασίους ὑπὸ χρησμοῦ τινὸς ὑποπτεύσας, &c. *Quumque omnes cives de gente Caſsia, ex oraculo quodam ſuſpectos habuiſset, à nemine Caſsio inſidiis petitus eſt, ſed ad montem ejuſdem nominis, & cæſus eſt, & tumulatus.*

Torquent interpretes, verba iſta *Moſis Exod.* xvii. 16. יד על כס־יה: A lxx reddita Ἐν χειρὶ κυρίου πόλεμος Κυρίῳ ab aliis omnibus fere verſionibus, in hunc ſenſum, *Manus ſuper ſolium Domini.* Sic Samarit: Syr. Arab. vulg: & Rabbini, i. e. *Deus juravit.*

Quid ſi כס־יה ſit *Caſiotis?* Nam erat regio iſta, regio *Edomæorum*, ſpeciatim vere *Amalechitarum*, de quibus agit *Moſes* in iſta hiſtoria. Audacter nimis, nolumus à communi omnium ſuffragio recedere, ac modeſtè humiliterque hanc conjecturam proponimus: Quæ ſi obtineat, abſque omni ſcrupulo & nodo ſic ibi reddi poſſunt verba in hunc ſenſum, *Manus Domini eſt contra Caſsiotim* [regionem Amalechitarum, nam] *Bellum eſt Domino cum Amalecho à ſæculo in ſæculum.*

§. IV. *Rhinocorura. Arabs notatus.*

PErvenimus jam ad fluvium *Sichor*: *Fluvium Ægypti*, dictum, non quod intra ditiones *Ægyptiacas*

ptiacas foret, sed quod *Judæis* foret limes versùs *Ægyptum*. Ibi olim *Rhinocorura* unde lxx in *Esai* xxvii. 12. עד נחל מצרים *usque ad fluvium Ægypti* reddunt Ἕως Ῥινοκορούρων. Eos imitatum arbitror interpretem *Arabem*, & primitùs scripsisse כורור *Corura*, ast irrepsisse tandem punctulum in literam ultimam, atque ita eam ab *r* in *n* mutatam, ita ut jam legamus כורן Interpret. Lat. *Coronis*.

§ V. *Avæorum regio: pars nova Idumææ.*

TRansito fluvio, intramus in *Idumæam novam*, regionem olim *Avæorum*. *Hazerim* paginæ sacræ *Deu.* 11. 24. Interpretibus Orientalibus *Raphiam*. Plin. *Rhinocorura & intus Raphia* Shur etiam aliquando paginæ sacræ, atque pro eâ, illis *Chagra*. Unde *montis Angaris* nomen, de quo Plin. *Gaza & intus Anthedon Mons Angaris*. Nam dum Syri *Chaggara* pronunciarent, Græci duplex *Gamma* per *n. g.* efferrent & dicerent *Angara*.

Shur etiam ab orientalibus aliquando redditur חלוצה *Chaluzzah* ut *Targ. Hieros.* in *Gen.* xvi. 7. & *Jonath:* in *Exod.* xv. 22. Arabs *Gerarim* ita reddit. *Gen.* xx. 1. & Jonath. *Bared*, *Gen.* xvi. 14. *Bared* quidem quæ *grandinem* significat, *Græce* reddis χάλαζα: atque an Targumistæ Græco vocabulo utantur cum reddunt *Chaluzah*, judicet lector.

Shur, interpreti Syro aliquando est שור Sud ut *Exod.* xv. 22. puncto notificativo in litera ultima male disposito, in *Gen.* xvi. 7. Shur & 14. *Bared* ab eo redduntur *Gedar* pro *Gerar* eodem errore. *Bared* Arabi, ibi est *Fared* duobus punctulis sub litera prima, pro uno tantum subjectis.

Finiebatur *Avæorum* regio, quocunque eam nomine nuncapaveris ad *Gazam*: protensa illuc longitudine, à *fluvio Ægypti* xliv. M. pass. At non ibi terminabatur *Idumæa*, quàm quærimus, verùm exporrigebatur ea ulterius in *Judæam*

dæam, totam latitudinem terræ, à mari mediterraneo, ad *Sodomiticum*, pro protensione sua sub isto nomine absorbens.

§. VI. *Tota Simeonitis intra Idumæam.*

ABsorpsit primò, totam *Simionitin*, cujus magna quidem pars conclusa erat intra regionem *Avæorum*, at non parta etiam, protensa ulterius in *Judæam*. Memorantur urbes ejus *quatuordecim Jos.* xix. si singulatim numeres, & computantur tantum tredecim, *ver.6.* ubi lxx numerum æquum expediunt dum שרוחן non pro urbe accipiunt sed reddunt οἱ ἀγροὶ αὐτῶν ac si legissent שדיהן sed videtur potius *Sheba* concludi in unam cum *Beersheba*, & sic æquatur numerus.

§. VII. *Tota regio Australis Judææ, intra Idumæam.*

ABsorpsit etiam totam regionem *Judææ* Australem, quæ generalius duobus nominibus insigniebatur דרומא עילאה ותתאה *superioris & inferioris*. Specialius vel diffusius, ut nonnullis *Judæorum* placet, Septem 1. דרום 2. נגב 3. תימן 4. ים 5. ימין 6. חדר 7. סינינים vel סינים Et aliquando מדבל הדים.

Hieros Sanhed. fol. 18. 4. Berish. rabba. §. 52.

Ita ut cum pagina sacra Austrum *Judææ* disterminet ab *Idumæa Numer.* xxxiv. & *Josu.* xv. rupta jam sit linea ista terminationis, & totus Auster *Judææ* audiat etiam *Idumæa* Atqui hic obiter, non possum non interpretem Arabem notare, qui *Edom* in *Jos.* xv. 2. reddit אל רום *Romam*. Quo jure, ipse videat, & *Judæi*, qui Romanos vulgò vocant *Edomæos*.

Quantum se intra *Judæam* intruserit *Idumæa* hæc nova, non est definiendum, cum quidem limites nullos admiserit, nisi ubi non potuerit, vel vis vel fraus, istius gentis seipsam ulterius protrudere. Si *Josephum* adeas, hic illic de ea loquentem

quentem, credas eam ad *Hebronem* fere exporrectam. Inde forsan conatus isti quorundam. *Montanum Judææ eximendi à decimatione.* Cujus conaminis aliam rationem vix concipere possumus, quam quod regio ista jam nimis Ethnicissârit, & non exigerentur decimæ ab Ethnicis. Nam erant hi Idumæi tantum non Ethnici: In ritus quidem Judaicos transierant, at nec amici Judæorum, nec religionis.

Hieros. Demai, fol. 24. 4.

§ VIII. *De Palæstina tertia, aut salutari.*

DUM *Idumæam* hanc novam cogito, subit suspicio an *Palæstina tertia* quæ & *salutaris* dicitur, In Notitia Imperii Orientalis, non intelligi possit de ipsissima hâc parte *Palæstinæ*. Et dum illud cogito subit iterum ambiguitas de partitione *Palæstinæ*, in dichotomiam, apud *codicem Justinian: & Theodos:* & in Trichotomiam apud *Notitiam*.

Tit. de Judæis & cælic. § 17.

In edicto Theodosii & Valentiniani Cod. lib. 1. hæc habentur. *Judæorum Primates, qui in utriusque Palæstinæ Synedriis dominantur, vel in aliis provinciis degunt, periculo suo anniversarium Canonem de Synagogis omnibus, Palatinis compellentibus, exigant ad eam formam quam Patriarchæ quondam, coronarii auri nomine postulabant, &c.*

Mentio *utriusque Palæstinæ*, tripartitionem videtur planè excludere, aut saltem concludere Synedria in tertia parte non fuisse; Nam tertiam partem absque omni scrupulo exhibet *Notitia Imperii*, apud quam disponuntur

Sub dispositione viri spectabilis Comitis Orientis
Provinciæ infrà scriptæ

Palæstina.
Phænice.
Syria.
Cyprus.
Palæstina secunda.
Palæstina salutaris.
Phænice Libani, &c.

Et

Et Justinianus. *Cùm una priùs tota Palæstina esset, ea deinde in tres divisa partes.* Novell. 103.

Prima caput assignat idem Imperator *Cæsaream.* Gul. Tyrius, *Hierosolymam.* Et de secunda & tertia non convenit ei & Pancirolo. Nam Metropolis secundæ Tyrio est *Cæsarea*, & tertiæ *Scythopolis.* Pancirolo secundæ *Samaria*, & tertiæ *Hierosolyma.* De bell. sacr. lib 13. cap. 2.

Primam, fide *Justiniani*, meritò opineris istam fuisse cujus caput *Cæsarea*: Secundam, ipsa quidem ratio suadebit fuisse *Hierosolymitanam*, & ubi tertiam quæras ego profectò nescio, si non in hac nostra *Idumæa.* Dissimulandum certè non est, quod apud Notitiam Imperii, in schemate Præsidiorum Romanorum picturis effigiato, pingitur *Jordanes* inter ea interfluens, quinque hinc dispositis atque octo illinc: ità ut videri possit tertiam partem fuisse *trans Jordanicam.* At verò an ea partim sub duce *Syriæ*, non sit ordinanda aut *Arabiæ*, non hìc disputabitur, at sunt quædam quæ tali sententiæ videntur arridere; partim apud ipsam *Notitiam*, præsertim verò apud authores allegatos.

Si ergò dabitur conjecturæ nostræ locus, de *Idumæa* hac *nova*, est quod respondeatur de Synedriis *utriusque Palæstinæ*, non negatâ interim Trichotomiâ. Perpendendum quidem est, Synedria fuisse sub temporibus *Theodosii & Valentiniani:* Erántque olim in *Palæstina*, cujus caput *Cæsarea*, & in *Palæstina*, cujus caput *Hierosolyma*; at non in *Idumæa* ista de qua loquimur, cujus caput an statuas *Gazam*, an *Ascalona*, an *Eleutheropolim*, de qua tam frequenter Hieronymus & forsitan Beresh. rabba in sect. 42 non decernimus.

Mentio quidem occurrit apud Talmudicos de זקני דרום & דרומאי *Rabbinis Australibus:* at non ità dictis ideo quòd in ultimis partibus *Judææ* Australibus habitarent,

nam de *Jafnenſibus* & *Lyddanis* eſt titulus, ſed quòd Judæa ab Auſtro foret Galilææ. Nam *Tiberienſes* illos iſto titulo inſigniunt.

At quænamcunque tandem fuerit *Palæſtina* iſta *tertia*, non minor inſuper emergit ſcrupulus, quare ea vocata *Salutaris*.

Pancirolus vult, à ſalubribus aquis: eásque *Emmanuto* in Judæa fluere, didicit ille à *Sozomeno* lib. 5. cap. 21. Fontem ſcilicet ubi Chriſtus lavit pedes Diſcipulorum, *unde Aqua*, ut verbis ejus utar, *facta eſt diverſarum medicamen paſſionum*.

At præterquam quòd fabulam ſatis ſapit iſta hiſtoria, decepit primum ejus authorem, me Judice, vox *Emmaus*, quæ quidem aliquando pro *Ammaus* ſcribitur, *Thermas* denotante, et vocem *Chammath* in Græcanicam pronunciationem traducente, at vix compererat author hiſtoriæ, quicunque is primus fuit, oppidum Judææ *Emmaus* apud Judæos ſcriptum חמת ſed עמאוס vel אמאוס longiſsimè à ſignificatione *Thermarum*.

His adde etiam quòd apud eandem Notitiam, eſt mentio *Galatiæ Salutaris*; & diſtinctio *Macedoniæ*, & *Macedoniæ Salutaris*; *Phrygiæ Pacatianæ* & *Phrygiæ Salutaris*; *Syriæ Euphratenſis* & *Syriæ Salutaris*. In quibus omnibus locis aquas ſalubres invenire erit difficiliús: & exempla quæ de aliquibus earum profert author allegatus adeò ſquallent incredibilitate, ut ea pudeat poſt illum referre.

Dictas haſce regiones ego mavelim à Cohortibus & alis Militiæ Romanæ *ſalutaribus*, nam memoratur ab eadem Notitia, *Ala ſalutis*, ut *Ala ſecunda ſalutis* ſub Duce Phœnices, & *Cohors prima ſalutaria*, ſub Duce Palæſtinæ: vel fortè Præſidia Romanorum munitiſſima robuſtiſsimáque, & quæ maximè ad ſalutem & pacem totius regionis conduxerunt, erant hìc ſita. Et in *Idumæa* hac noſtra

ſtra quam *Palæſtinam Salutarem* vel *Tertiam* ſupponimus, diſpoſiti erant, idque è laterculo majori,

Equites Dalmatæ Illyriciani Beroſabæ. vel in *Beerſheba*,

Equites Scutarii Illyriciani Chermulæ. vel in *Carmelo* ubi habitavit *Nabal.*

Equites Promoti Indigenæ Zodecathæ: quam ſuſpicor eſſe *Speluncam Zedechiæ*, de qua Talmudici.

Equites Sagittarii Indigenæ Zoaræ: ſed hæc in medio relinquantur.

Et jam ut illuc redeatur, unde excitata eſt tota hæc diſſertatio, cùm dicitur à S. *Marco*, *Quòd Jeſum ſecuta eſt multitudo magna à Galilæa & Judæa, & Hieroſolymis, & ab Idumæa, & à trans Jordanem*, Notam ille & vulgarem tunc temporis terræ Iſraeliticæ partitionem retinet, licèt non iiſdem terminis. Partitio erat in *Judæam* יהודה, Et *Galilæam* גליל: Et *Trans Jordanicam* עבר הירדן: *Galilæam* & *Trans Jordanicam* habet ille in terminis. Et pro *Judæa* in genere, nominat ille partes. *Hieroſolymas*, & *Judæam* ut diſtinctam ab *Idumæa*, & *Idumæam* ut partem meridionalem *Judææ.*

CAP. II. Eremus. *Marc.* 1. 4, 12.

I. Ἔρημος *variæ ſignificationis.* II מדבר יהודה *Eremus Judæ.* III. *Schema Aſphaltitis, & Eremi Judæ, vel Idumææ adjacentis.* IV. Ἔρημος Ἰουδαίας, *ubi Johannes Baptiſta.* V. Μέλι ἄγριον *Marc.* 1. 6. VI. Περιχωρος τῆς Ἰορδάνου. *Matth.* 3. 5.

IN Eremo nos ſiſtit vox Ἔρημος, adeò variæ ea, & dubiæ ſignificationis.

I. Aliquando *Agros* vel *Rus* tantùm denotat in Anti-

theſi ad urbem: quod obſervavimus ad *Matth.* iii. 1. ubi ſi cui diſpliceat quòd *Seam Eremi* reddidi *Seam ruſticam*, cùm reddi poſſet, & forſan deberet, Seam quâ uſi ſunt Iſraelitæ cùm caſtrametarentur in Eremo, pro iſto aliud, ſi vult, habeat exemplum.

Shabb. fol. 45. 2. & Bezah. fol. 40. 1. אין משקין ושוחטין את המרבריות *Non potant et mactant pecora Eremi.* [Gloſſ. uſitatum erat pecora potare ante mactationem, ut faciliùs excoriarentur.] אבל משקין את הביתות *At potant pecora domeſtica. Et hæc ſunt* מרבריות *Pecora eremi, Iſta quæ exeunt paſtum tempore Paſchatis, et domum redeunt ad pluviam primam.* i. e. Menſe Marheſhvan. *Rabba dicit, hæc ſunt pecora Eremi* כל הרועות אפר *nempe omnia quæ paſcuntur in pratis, et ad domos non accedunt.* Gloſſ. מרבריות הבריתות *Pecora eremi ea ſunt quæ foras ſunt in agris.*

II. Vox מרבר Ἔρημος regionem campanam denotat, ubi non diſtinguitur ſepibus ager hujus ab agro illius.

Bava Kama. fol. 79. 2. *Non alunt pecora minutiora in terra Iſraelitica, at in Syria alunt,* ובמרברות של אי *& in eremis terræ Iſraeliticæ.*

Gloſſ. *Non alunt pecora talia in terra Iſraelitica, nè depaſcantur agros: Agri autem in terra Iſraelitica ſunt abſque dubio alicujus Iſraelitæ.* At verò in deſertis paverunt, id eſt, ubi non diſtinguebatur ager ab agro, ſed totum erat communis juris. Hinc intelligas quid denotetur per *deſertum Ziph, Maon, Tekoæ*, &c. nempe regio vel rus, urbibus adjacens, ubi etiam erant ſparſæ domus, præſertim verò, vel *le champaigne*, ubi non diſtinctio ſepium, vel montanum & quod incultius.

III. Non neceſſe eſt loqui de deſertis omnino incultis, & non habitatis, qualia ſunt deſerta *Arabiæ Lybiæ*, &c.

§ II.

§. II. מרבר יהודה

CAchinno forsan excipietur, si distinguam *Eremum Judæ*, ab *Eremo Judææ*. Et risum quidem merebatur olim talis distinctio: at cùm absorpsisset, ut ostendimus, nomen *Idumææ*, magnam partem *Judææ*, tum non solùm tolerandum erat, sed etiam necessarium, ut distingueretur inter *Eremum Judæ* de qua *Josu.* xv. 61. & *Titulus Psalmi* lxiii. & *Eremum Judææ* ubi baptizavit *Johannes*

Psalmi istius titulus in fonte Hebræo, sic se habet. מזמור לדויד בהיותו במרבר יהודה *Psalmus Davidis cùm esset in Deserto Judæ.* At Græci interpretes reddunt Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας Et Vulg. *Psalmus David cùm esset in Deserto Idumææ.* Non bonos quidem interpretes agentes, at non malos tamen Paraphrastas. Sic *Hierem.* ix. 26. על יהודה ועל אדום Ἐπὶ Ἰδουμαίαν καὶ ὅτι Ἐδώμ.

Si quæras ubinam fuerit *David* cùm Psalmum istum compingeret, respondetur à I Sam. xxiv. 1. In eremo *Engaddana*: Sique locum peculiarem ulteriùs investiges, erat illic, ubi postea conditum est *Masada castellum.* Nam parùm dubito, locum istum, prout eum describit *Josephus*, eundem fuisse cum צורי היעלים *Rupibus hircorum sylvestrium.* *De bell. lib. 7. cap. 31.*

Provoco hìc tabulas earúmque authores, apud quos *Engedi* & *Masada* [& *spelunca Lothi*] statuuntur non adeò longè ab extrema ora *Asphaltitis* Septentrionali. Dicant an eoúsque protensa fuerit *Idumæa.* Si non, corrigant interpretes quos nominavimus: Et quamvìs ita, demonstrarent illi quâ authoritate loca ista ibi statuunt, & me amicè corrigant longè alibi collocantem.

§. III.

§. III. *Schema Aſphaltitis & Eeremi Judæ vel Idumææ adjacentis.*

Extra limites quidem noſtros jam ſumus [at ut ſperamus non extra limites veritatis] verbo ergò uno & altero, ſitus quem locis his attribuimus, ſic confirmatur.

I. In *Gen.* x. 19. ex Parallelo ſtatuuntur *Gaza & Sodoma.*

II. *Laſha* eſt *Callirrhoe.* Sic *Jonath.* עד לשע reddit עד קלרוהי *uſque ad Callirrhoen.* Sic & *Bereſhith Rabba,* & *Hieroſolymitani,* locis ad marginem.

Sect. 37. *Megill. fol.* 71. 2.

Situm ejus habes apud *Plinium* ab eadem ora qua *Machærus. Proſpicit Aſphaltiten,* inquit ille, *ab Oriente Arabia Nomadum, à meridie Machærus --. Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirrhoe.*

Nat. hiſt. lib. 5. cap. 16.

Et

Et jam obſervetur è *Geneſeos* loco allegato, eodem modo quo diſponuntur *Sidon* & *Gaza*, limites ab iſta parte occidentali, ita & ſtatui *Sodomam & Laſham* ab Orientali, illam à meridie, hanc ab Aquilone, reliquáſque urbes hoc ordine ſtetiſſe. A *Laſha* versùs Meridiem *Zeboim*, poſt eam *Admam*, poſt eam *Gomorrham*, & poſt eam in ultima ora Auſtrali, *Sodomam*.

III. Longitudine extenditur *Aſphaltitis* inquit *Joſephus*, Μέχρι Ζοάρων τῆς Ἀραβίας, & *Deut.* xxiv. 3. *Moſes* à monte Nebo, *Zoarem* proſpexit ab extremitate terræ ab iſta parte, ſicut extremitates ejus, proſpexerat ab aliis. *De bello lib. 4. cap. 27.*

IV. Engedi eſt *Hazezon Tamar*. Targ. Onkel in *Gen.* xiv. 7. vid. ii *Paral.* xx. 2. & *Tamar* erat ultimus limes Auſtralis. *Ezek.* xlvii. 19. עין גדי תמריים. *Beriſh. Rab. ſect. 26.*

V. *Judææ terminus*, ait Solinus, *erat Maſada Caſtellum. Et ipſum haud procul Aſphaltite.* *Solin. c. 38. Plin. lib. 5. cap. 17.*

Dicit quidem *Joſephus* hoc caſtellum fuiſſe ὑπὲρ Ἱεροσολύμων quod diſpoſitioni iſti quam ei aſſignamus videtur adverſari. *De bello lib. 4. ca. 24.*

At præterquam quod litigare liceret de iſta lectione, hiſtoricis cùm ſit uſitatiſſimum, vocibus ὑπὲρ & ἐγγὺς, uti ſenſu latiſſimo & laxiſſimo, vix quicquam ſuper illud ſuperſtruxeris. Sic Solino *Callirhoe eſt fons Hieroſolymis proximus*, cùm tamen heu quantum diſtaret. Et Straboni *Lechæum* eſt Λιμὴν τῆς Ἰταλίας ἐγγὺς, cùm tamen diſtaret pluribus milliarium centuriis. *Solin. ubi ante. Geograp lib. 8.*

Maſada, Hebraicè eſt מצדה, quæ *Munitionem denotat*. idque meritò, cum caſtellum illud foret munitum ad miraculum ferè uſque. Deſumitur nomen à. I *Sam.* xxiii. 14. & xxiv. ubi LXX Syrus & Arabs videntur legiſſe מצרה per ר *Reſh* non ד *Daleth*. Nam illi in loco priori legunt, Ἐν τοῖς ξενοῖς: Et in poſteriori Ἐν Μασηρὲμ [al. Μασηρεὼθ] ἐν τοῖς ξενοῖς. Syr. & Arabs. *Maſroth*. Ac ſi legiſſent in fonte

Antiq.lib. 6. cap. 14. te במצרות במצרות. Sic *Josephus* Αὐτὸς [Δαβίδης] μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὴν Μασθήρων ἀνέβη στένην.

§. IV. *Eremus* Ἰουδαίας *ubi Johannes Baptista.*

HUc usque provecti sumus jn *Eremum Judæ* vel *Idumææ*, idque lubentiùs, quod in eâ describendâ, descripsi etiam aliquam partem *novæ Idumææ*, de qua agebatur capite antecedente. Iam quærimus Ἔρημον Ἰουδαίας, de qua Evangelia, in historia Baptistæ.

I. Et primùm, sine observatione præterire illud non possumus, quòd *non sine Prophetica prædictione* solùm comparuerit ille primùm, prædicans in Eremo *Esai.* xl. 3. sed *non sine mysterio* etiam. Nam cùm mundus Ethnicus frequentissimè apud Prophetas vocetur *Eremus*, promittatque Deus se magnifica facturum isti *Eremo*, stagna aquarum illic producturum, fertilitatem omnimodam illuc introducturum, atque horridum desertum immutaturum in amœnitatem Paradisi [quæ omnia sensu spirituali erant præstanda, per Evangelium] optimè quadrabat hisce promissionibus, ut Evangelium initium suum sumeret in eremo, etiam secundùm literam.

II, Natum Baptistam ego quidem arbitror. *Hebrone*, civitate *Aaronitica*, in montano *Judææ* Ios. xxi. 2. Luc. i. 5, 39. ipsum utroque parente *Aaronitam*. Ostenditur alibi peregrinantibus domus ejus incunabulorum; de qua quære, an *Beth Zacharia* cujus mentio apud Iosephum & librum Maccabaikῶν, isti traditioni non præbuerit fundamentum. Distabat ea à *Bethsura*, ut colligere est ex eodem *Josepho*, LXX tantùm stadiis aut circitèr [per quam vocem LXX reddunt *Bethel* Australem in i *Sam. xxx.* 27.] & an conveniat situs, quærat cui talia placent.

Antiq. lib. 12. cap. 14. 1 Macc. 6. 33.

Osten-

Oſtenditur & cellula ejus ulteriùs in eremo, ut dicitur *Judææ*, rupe exciſa, unà cum cubili, & fonte juxta fluente, quæ credulis relinquimus; eremus certe ubi prædicans baptizavit, longè aliàs eſt inveſtiganda.

III. Dicit *Lucas* quod *factum eſt verbum Domini ad Johannem in eremo*, καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου: Migravit ille ab eremo in eremum: In eremo, in montano *Judææ* juventutem tranſegerat, ut vir privatus; non ut eremita, ſed in opificio aliquo aut ſtudio verſatus, nec quidquam auſteritatis ſuæ ſibi aſſumens, præter *Naziræatum* ante annum ætatis triceſimum. Tunc invaſit eum ſpiritus Prophetiæ, & *factum eſt ad eum verbum Domini*, de functione & munere ejus eum edocens, de victu & veſtimentis inſtruens, & ad locum ubi inchoandum ejus miniſterium dirigens.

Erat iſte locus regio *Hierichuntina*, vel illa quæ inter urbem iſtam & *Jordanem* erat interjecta, & ſic hinc & illinc eodem ſpatio, nec non cis *Hierichunta*, versùs *Hieroſolymas*. Regio, & titulo quem tribuunt Evangeliſtæ, conſonantiſſima; & miniſterio Iohannis commodiſſima. Nam

I. Eremoſa ſatis ſuperque erat, ſecundùm quod dicitur, *Venit Johannes prædicans in eremo.*

Spatium, inquit Joſephus, *à Jerichunte ad Hieroſolymas, deſertum eſt & petroſum. Ad Jordanem verò & Aſphaltiten planius quidem, at æquè deſertum eſt & ſterile.* Joſ. de bell. lib. 4. ca. 27.

Et *Saligniacus*. *Iter ab Hieroſalem difficillimum eſt, lapidoſum ac aſperrimum, cui ſimile me vidiſſe non memini. Hiericho diſtat à Jordane, decem fere milliaribus* &c. Tom. 9. ca. 5.

II. Diſtinctivè potuit hæc regio dici *Eremus Judææ*, quia aliæ regiones *Judææ*, denominationes alias ſuas habuerunt. Ut *Montanum Regale. Planities Auſtri. Planities Lyddæ. Convallis ab Engedi. Betharonis* περίχωρος &c. Hieroſ. Shevuith. fol. 38. 4.

III. Eremoſa adeò, licèt foret regio iſta, multitudine

hominum tamen abundavit maximè: Nam præterquam quod frequentes hìc illic sparsæ essent in ea villæ. 1. Ipsa *Hiericho*, erat urbs *Hierosolymæ* dignitate proxima. 2. Erant semper in ea 12000 viri ex *Ephemeriis* sacerdotalibus. 3. Terebatur assiduè via ista à turba numerosissima, partim inter civitates istas itinerantium, partim ex aliis tractibus *Judææ*, itemque ex *Ephraimitide* in *Peræam* tendentium, & è contra. 4. Ministerium suum inchoavit *Johannes*, circa tempus Paschatis, cum turba illac conflueret longè numerosior.

Id. Taanith. fol. 67. 4.

IV. Commodissima erat hæc regio, victui & escæ ejus, quoad mel agreste, de quo pauca.

§. V. Μέλι ἄγριον. *Marc. 1. 6.*

CUm toties iteretur in Sacra pagina, Deum dedisse populo Israelitico *terram fluentem lacte & melle*, hinc 1. concluderes totam terram sic fluxisse, & 2. hinc expectares infinita apum alvearea. At audi quid de his Talmudici.

Dicit R. Jonah, *Terra fluens lacte & melle, est terra cujus aliqua pars fluit lacte & melle.* Et partem istam aiunt esse in *Galilæa*, nam sic aiunt, *Per sedecim milliaria undiquaque à Zippore est terra fluens lacte & melle*; de qua re & regione dicturi sumus alibi.

Hieros. Biccurim. fol. 64. 2.

R. Jose Galilæus dicit, Non afferunt primitias è regione quæ trans Jordanem, quia ea non est terra fluens lacte & melle. Et oportuit primitias offerentem, dicere, *Deus dedit nobis hanc terram fluentem lacte & melle, Et jam attuli primitias terræ, quam tu O Domine dedisti mihi.* Deut. xxix. 9, 10.

Biccurim cap. 1. hal. 15.

Quomodo autem fluxit melle, ea pars quæ fluxit?

Disce à *Rambamo* in locum, ורצה מאמרו ודבש דבש של תמרים. *Cum dicit, & Melle*, inquit ille, *intelligit mel*

mel palmarum. Nam palmæ quæ ſunt in planitie & in convallibus, abundant melle admodum.

Erat & mel diſtillans a ficubus.

Dicit R. Jacob ben דוסתאי *Doſithei, profectus ſum tempore quodam a Lydda ad Ono ante diluculum, ad talos uſque in melle ficuum.* Chetubb. fol. 111. 2.

Hoc eſt Μέλι ἄγριον de quo ut victu Baptiſtæ Evangeliſtæ: & quam commoda huic rei regio *Hierichuntina foret, quæ regio Palmarum audiit, cuivis oculo eſt conſpicuum.* Diodorus Siculus de gente, quadam Arabum hæc ait. φύεται αὐτοῖς τὸ πέπερι ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ μέλι πολὺ τὸ καλούμενον ἄγριον ᾧ χέονται πρὸ μὲν ὕδατος. Diod. Sic. lib. 19. cuivis oculo eſt conſpicuum. An & æquè commoda venationi locuſtarum, non dicimus; certe in hac re etiam regioni nulli ceſſit, ſi vel ſterilitas vel fertilitas iſtis gignendis conveniret, nam erat *Hiericho* & regiuncula adjacens ut hortus amœnitatis, in medio deſerti. Commodiſsima certe fuit grandi iſti operi a Baptiſta præſtando, baptizationi in *Jordane.*

§. VI. Περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου. *Matth.* 3. 5.

Hîc non inutile eſt illud *Borchardi. Scias quod ab ortu Jordanis ſub Libano, uſque ad ſolitudinem Pharan, fere per centum milliaria, ipſe Jordanes in utroque littore, campos habet latos & amœnos, qui retro circumdantur altiſſimis montibus.* Borchard. cap. 7. 26. Cujus rei veritatem ſi oculi ejus non experti fuiſſent, diſcere potuiſſet à *Joſepho*, qui hæc ait

Imminet Hierichunti montanum, protenſum, aquilonem verſùs, uſque ad terram Scythopolitarum, & verſùs auſtrum, ad regionem Sodomiticam atque ultimos fines Aſphaltitis: Salebroſum autem eſt & non habitabile propter ſterilitatem. Ex adverſo procurrit montanum juxta Jordanem, incipiens à Juliade & regione aquilonari, & protenſum verſùs Auſtrum uſque ad Gomorrha, in quæ terminat Petram Arabiæ. Joſ. de bell. lib. 4. c. 27.

Medium inter duo hæc montana vocatur Μέρα πεδίον *Magna planities; ab oppido Ginnabri, extensa usque ad Asphaltiten. Longitudine* Mcc. *stad. latitudine* Cxx. Καὶ μέσον τοῦτο τῆς Ἰορδάνου τέμνεται: *Atque in medio interscinditur per Jordanem.* Planities Jordanis ante eversionem Sodomæ, *&c. Gen.* xix. est περίχωρος in LXX.

Docent ista quæ sit περίχωρος Ἰορδάνου: & adjecta vox πᾶσα ab Evangelista, suadere potest & ulteriorem etiam ripam comprehendi posse, præsertim vero si perpendatur quam nihil fere distantiæ fluvius interposuerit: Adeo modicum spatium excepit, ut referunt Gomaristæ, *Incendium in hac ripa accensum ad alteram transvolasse*: Et supponunt aquam ab hac ripa, ad illam posse spargi; in cautione ista; *Ne accipiat quisquam aquas purificationis & cineres purificationis, & transvehat trans Jordanem. Nec stet in hac ripa, & spargat in aliam.*

Hieros. Bava Koma fol. 5.3. Bab. Jevamoth. fol. 116.2.

Utcunque: Non ea latitudine fuit fluvius, quin quod duo ex adversis ripis stantes, potuerint se invicem intueri, aliquid ab hac ad illam trajicere, imò & confabulari: & tum cogita annon & ulterioris ripæ incolæ etiam ad Baptistam confluxerint, tam prope eum existentes & quasi intra conspectum.

Discutiunt magistri, an *Jordanes* sit æstimandus *ut limes* terræ Israeliticæ, an *ut ipsa terra*; & occasio istius disputationis, oritur ex quæstione alia, nempe ista; Grex hominis unius, separatur & dividitur in duas partes, & pascuntur istæ duæ partes in locis distantibus: quæritur an decimatio habenda sit ut de grege uno, an duobus? Hinc dilabitur discussio ad *Jordanem*: Una pars gregis est cis *Jordanem*, altera trans: Si *Jordanes* sit æstimandus pro limite terræ, tum una pars est intra terram, altera extra. Si vero ipse, pro ipsa etiam terra, sit æstimandus, tum res se habet aliter. Inter alia in hac disputatione

Dicit

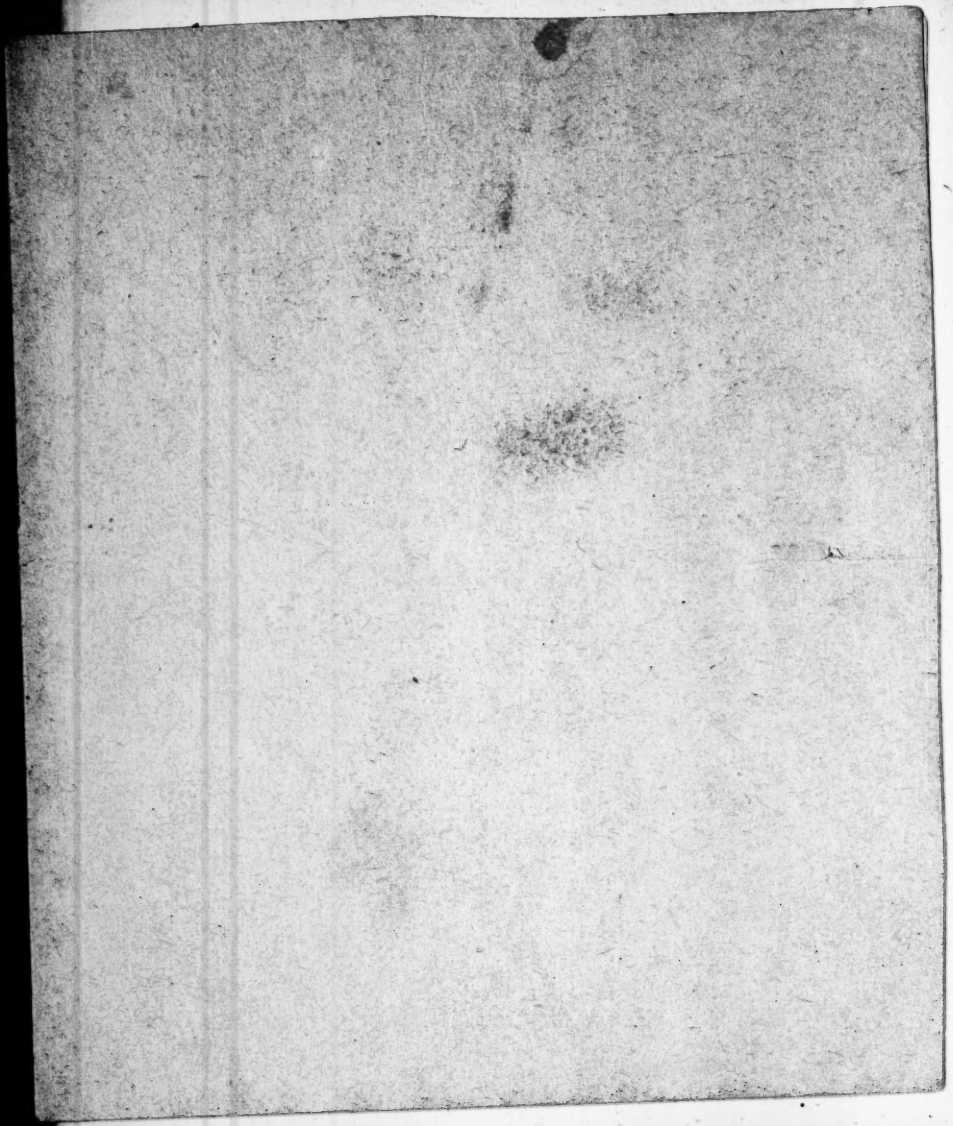

Dicit Rabbah Bar bar channah, dicit R. Jochanan אין ירדן אלא מניח ירחו ולמטה *Non eſt Jordanes, niſi intus ab Hierichunte & infra.* Urinatore longè me peritiori opus eſt, ut arcanum hoc petat è fundo. *Jordanes non eſt Jordanes ſupra Jerichuntem,* paradoxum eſt quod ipſos gloſſatores torquet, me ergo multò magis. Unus ſecundùm meram literam rem intelligit, nam *qui vovet* inquit, *Se non bibiturum è Jordane, bibere poteſt ſupra Jerichunta.* Alius de *Jordane* ut limitante, imò ut nominato limite infra *Jerichunta* ſolùm *Joſu.* xviii. 20. Rei non immoramur: At ſi limitatio talis *Jordanem* occuparet, ut non eſſet *Jordanes* ſuper *Jerichunta,* eâdem limitatione intelligenda etiam eſt ὁ καταβαίνων Ἰορδάνης, ut non ſit niſi infra. Vide LXX in *Gen.* xiii. 10, 12. *Becoroth. fol.* 55. 1.

Magiſtri hanc rem ventilantes, ex uno ſcrupulo alterum etiam cient, nam hæc inquiunt, *Jordanes effluit è ſpelunca Paneadis, pergit per mare Sibbichæum, per mare Tiberiadis, per mare Sodomæ* והולך ונופל לים הגדול *Et pergit & labitur in mare magnum:* אין ירדן אלא מביא ירחו ולמטה *at non eſt Jordanes niſi intus à Jerichunte & infra.* Demonſtret aliquis mihi ubi fluat *Jordanes* è mari Sodomitico in mare Mediterraneum. Fluvius *Shihor, nigrorem* nomine ſuo ferens, pro eo cenſeri poſſet, ſi quis alius, at nec de eo hoc liquet.

Dum turbas vides ad *Johannem* congregatas, & lætanter in *Jordane* baptizatas, abſque metu, abſque periculo, heu quantum *Jordanes* mutatus ab illo, in hiſtoria iſta *Saligniaci*!

Jordanes, inquit ille, *quo loco Chriſtus baptizatus fuit, ruinoſo ædificio eſt inſignis. Hìc ergo flumen ſanctum omnes peregrini ingreſſi, & corpora lavimus & animas: illa à ſordibus, has à peccatis, res ſummi gaudii atque ſalutis, niſi triſtis caſus gaudia noſtra turbâſſet: Nam medicus quidam* *Salign. tom. 9. cap. 6.*

dam Gallus, noſtræ ſocietatis, vir probus, & cùm flumen paulo longiùs ingrederetur, captus Crocodilo, [*Draconem dicas an beſtiam, incertum*] *abſorptus fuit, non ſine communi fratrum noſtrorum triſtitia.*

Eremus etiam, ubi tentatio Salvatoris Quadrageſimalis, ab eadem *Jordanis* ripa erat, quà Baptizatio *Johannis*, atteſtante Sancto *Luca*, quod *Jeſus* jam baptizatus ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου *reverſus eſt à Jordane*, ab eodem ſcilicet tractu quo illuc perrexerat.

CAP. III. Γαζοφυλάκιον. Marc. xii. 41.

I Corbonæ variæ. II שופרות *Ciſtulæ Corbanicæ. III Corbona* לשכה. *IV Ubinam* Γαζοφυλάκιον. *V* גר יון *in templo. VI Hieroſolyma, Herodoto eſt Cadytis. VII Plateæ Hieroſolymitanæ. VIII Platea ducens à Templo versùs Oliveti.*

ILlud quod dicunt Talmudici de rebus aliis nonnullis שתים שהן ארבע quod *Duæ fuerunt, quæ quidem evaſerunt quatuor*, locum etiam habere poteſt quoad *Corbonas* vel theſauros ſacros. Duæ fuerunt quoad finē, at quatuor quidem quoad expeditionem in iſtum finem.

Shevnoth c. 1 hal. 1. Zevachin. fol. 54. 2.

1 Erat *Corbona* לברק הבית, *ad reſtaurationem* & refectionem ipſius ædificii Templi, & *Corbona* לעבודת המקדש ad parandum ea quæ neceſſaria erant ad cultum divinum, in templo. Utraque etiam duplex.

Shekalim c. 5. hal. 6.

Duplicitatem prioris habes in hac traditione.

שתי לשכות היו בהמקדש. *Duo conclavia erant in Templo.* לשכת חשאים *Conclave ſilentum* vel clandeſtinorum, *ubi viri pii obtulerunt clanculum, unde enutrirentur filii piorum parentum etiam clanculum.* Id eſt Eleemoſynas ſecretò contulerunt. in pium hunc uſum, ut non innoteſcere quis contulerit. Sunt qui hos וחשאים, arbitrantur eoſdem fuiſſe

cum

cum *Eſſæis*, de qua re hìc non diſputabitur, nec hunc theſaurum charitativum inter *Corbonas*, de quibus agitur, numeramus, quippe quod nihil conferret ad res Templi. Sed pergit traditio.

ולשכת הכלים: *Et erat conclave vaſorum, ubi quicunque vas aliquod obtulit, illud projecit. Et poſt triginta dies theſaurarii conclave aperuerunt, & quodcunque vas in eo repertum eſt quod commodum foret ad reſtaurationem ædificii, repoſitum eſt in iſtum uſum. Et quodcunque non commodum, vendebatur, & pretium ejus ceſſit* ללשכת ברק חבית *Conclavi pro reparatione ædificii.*

Advertis ut fuerit *Corbona vaſorum* vel inſtrumentorum ferreorum, æneorum, argenteorum, &c. Et *Corbona Nummorum*: utraque in eundem finem, nempe in refectionem ædificii & ſtructuræ templi & atriorum, ſi quo modo collaberentur, aut malè ſe haberent injuriâ temporis, tempeſtatum aut pluviarum.

Addit *Maimonides* פרכות של היכל *Vela templi etiam proveniunt è conclavi pro reſtauratione ædificii, at vela oſtiorum ex Corbona* לשכה *De qua poſtea.* *Maimon. in Shekalim. cap. 4.*

§. II. שופרות *Ciſtulæ Corbanicæ.*

DUplex etiam erat *Corbona* unde ſuppetiit ſumptus pro rebus, ad cultum divinum neceſſariis. Prima erat שופרות vel *ciſtulæ* quædam, de quibus ſic magiſtri.

ג׳ שופרות היו במקדש: *Tredecim arculæ erant in Templo, quibus inſcriptum erat* תקלין חדתין *Sicli novi* [i. e. anni præſentis. תקלין עתיקין *Sicli veteres.* [vel anni præteriti] קינין *Turtures*, &c. *Shekalim c. 6. hal. 5. Joma. fol. 55. 2. Maim. ubi ante cap. 2.*

Fuſius planiúsque *Maimonides*.

In Templo fuerunt tredecim arculæ formatæ inſtar tubarum: Id eſt, Anguſtiores ſuperiùs, inferiùs dilatatæ.

Prima erat pro Siclis anni præſentis.

Secunda erat pro Siclis anni præteriti. *Tertia*

Tertia, ei cui incubuit oblationem adducere duorum turturum aut columbarum, unam pro Holocausto, alteram pro sacrificio pro peccato, pretium ejus projecit in hanc cistam.

Quarta, ei qui aliàs oblationem debebat ex avibus. Pretium ejus projecit in hanc cistam.

Quinta, ei qui nummum voluntariè obtulit ad coemenda ligna pro altari.

Sexta, ei qui nummum obtulit ad coemendum thus.

Septima, ei qui aurum obtulit pro propitiatorio.

Octava, pro quod supererat de sacrificio pro peccato. Cùm scilicet nummum dicaverit quis pro sacrificio pro peccato, coemeritque inde sacrificium, & supersit aliquid, illud projiciat in hanc cistam.

Nona, pro quod supererat de sacrificio pro transgressione.

Decima, pro quod supererat de columbis pro profluviosis & puerperis.

Undecima, pro quod supererat de oblationibus Naziræi.

Duodecima, pro quod supererat de sacrificio leprosi.

Decima tertia, ei qui nummos offert pro Holocausto è jumentis.

Atque unicuique cistæ inscriptum erat illud cui destinatus erat nummus qui in ea reconditus.

In unam harum arcularum minuta sua duo projecit vidua laudata à Salvatore: ubinam autem istæ fuerint sitæ quæremus illico.

§. III. *Corbona* לשכה.

ERat & conclave, in quo in tres cistas evacuabatur quidquid nummi colligebatur in his de quibus diximus, quod Talmudicis vocatur emphaticè & κατ' ἐξοχὴν לשכה vel *conclave*.

Toma. fol. 64. 1. *Tres cistæ erant, unaquæque continens tres Sias in quibus evacuant Corbonam, & iis inscriptū erat* א ב ג. *Et quare inquit*

quit R. Joſe, *inſcriptum erat Aleph, Beth, Gimel? Nempe ut dignoſceretur quænam inter eas primùm repleretur, ut ea primùm evacuaretur.* R. Iſhmael *dicit, inſcriptio erat Græcè, Alpha, Beta, Gamma.* *Shekalim. cap. 3.*

Ciſtæ iſtæ de quibus hìc agitur, eæ erant, in quas evacuatum eſt è tribus majoribus, quæ ſemper immotæ ſteterunt in Conclavi: Cujus evacuationis modum accipe à verbis gloſſematis in locum allegatum.

Ciſtæ iſtæ in quibus repoſitus erat nummus, continebant ſeas viginti ſeptem [unaquæque novem] *& cooperta erant linteo. Ingreſſus eſt ille qui evacuaturus erat cum ciſtulis tribus continentibus novem ſeas. Replevit primò ciſtulam iſtam cui inſcribebatur* א, *è primâ inter tres ciſtas magnas, & deinde cooperuit eam linteo ſuo. Deinde diſcooperuit ciſtam ſecundam inter magnas, atque ex ea replevit ciſtulam ſecundam cui inſcriptum erat* ב, *& rurſus cooperuit eam. Deinde diſcooperuit ciſtam tertiam è magnis & ciſtulam replevit cui inſcriptum erat* ג: *Sed alteram non iterum cooperuit*, &c.

De modo porro & tempore hujus evacuationis hæc magiſtri.

Ter in anno תורמין את הלשכה *curant de conclavi* [nam liceat mihi hoc loco ita reddere] id eſt ut *Gloſs.* [E tredecim ciſtulis tranſtulerunt quicquid in illis fuerat collectum in tres magnas iſtas quæ in hoc conclavi, ac pariter eas evacuârunt in minores iſtas de quibus antea] בפרוס הפסח *A ſpatio ſemeſtri ante Paſcha, ante Pentecoſten, & ante Scenopegiam*: vel *in initio menſis Niſan, & menſis Tiſri, & quindecim diebus ante Pentecoſten.* *Ibid.*

Et hìc non poſſumus non verba gloſſatoris in locum Talmudicum de quo jam agitur exſcribere, quippe quòd locum apud Evangeliſtas non parùm illuſtrant.

Publicârunt, inquit ille, *& notum fecerunt, quòd oporteret eos adducere oblationem Domini* [Hemiſiclum] *Illos qui*

propiùs erant [Hieroſolymam] *ad Paſcha, & illos qui remotiùs ad Pentecoſten, & qui remotiſsimi, ad Scenopegiam.* הלין רקריבי בפרוס פסח והלין דרחיק בפרוס עצרת והלין דרחיקין מנהון בפרוס החג

Hæc facem præbent hiſtoriæ apud Sanctum *Matthæum*, cap. xvii. de collectoribus *Didrachmæ* vel Hemiſicli, eam exigentibus à Chriſto *Capernaumi* cùm jam longè præterierat feſtum Paſchatis: ſed pergimus.

Is qui in Conclave ingreſſus eſt, ut ciſtas evacuaret, non ingreſſus eſt cum veſte complicata, nec cum calceis, nec cum ſandaliis, nec cum Phylacteriis, nec cum amuletis, &c. Ratióque erat, ut abeſſet & amoveretur opportunitas, ac ſuſpicio ſuppilandi, atque aliquid nummorum ſub his abſcondendi.

Ceſſit nummus indè petitus, ad coemendum ſacrificium juge, & libamina, ſalem, lignum, thus, panes propoſitionis, veſtes ſacerdotum, & verbo uno, quicquid neceſſe erat ad cultum & miniſterium Templi.

Imò *Rabh Aſai dicit* גזירי גזירות בירושלם *Judices de rebus raptis qui erant Hieroſolymæ, ſtipendium ſuum Nonaginta & novem manas acceperunt* מתרומת הלשכה *ex reditu Conclavis.*

Chetub. fol. 105. 1.

§ IV. *Ubinam* Γαζοφυλάκιον.

RE Es perquiſivimus, loca jam inveſtigemus.

I. Arculas iſtas tredecim quæ שופרות vel *Tubæ* dictæ ſunt in *atrio mulierum* ſtatuimus abſq; omni hæſitatione: ídq; fide *Joſephi*. Αἱ δὲ σταὶ, inquit ille, de atrio iſto loquens, μεταξὺ τῶν πυλῶν, ἀπὸ τοῦ τείχους ἔνδον ἐσταλμέναι περὶ τὸν γαζοφυλακίον, σφόδρα μὲν κλιτοῖς καὶ μεγάλοις ἀνέκειντο κίοσιν. *Porticus procurrentes inter portas, à muro interiùs protenſæ ante Gazophylacia, pulchris & grandibus ſuſtentabantur columnis.* His addamus verba Evangeliſtæ, *Johan.* viii. 20. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν

De bello lib. 5. cap. 14.

ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Γαζοφυλακίῳ si dictum foret κατέναντι τοῦ Γαζοφυλακίου tantùm, quod ait *Marcus*; de Conclavium aliquo, de quibus diximus, potuiſſet intelligi: quem ſenſum ſequi videtur interpres Arabs, qui reddit, quod *ſederet Jeſus* ענר באב *ad oſtium* Gazophylacii: At cùm dicatur, quòd verba iſta locutus eſt Ἐν τῷ Γαζοφυλακίῳ, omnimodò Conclavia iſta excluduntur, in quæ Chriſtum ingredi permiſſum fuiſſe, ridiculum foret opinari.

At nota Γαζοφυλακίων apud *Joſephum* numero plurali, eúmque de atrio mulierum loqui, & minimè dubitaveris eum ſub voce Γαζοφυλακίων, reſpexiſſe has arculas: Atque æquè non dubitaveris *Marcum* eódem reſpexiſſe, cùm obſervaveris de fœmina apud eum eſſe ſermonem, ut & eam, aliósque nummum injeciſſe εἰς τὸ Γαζοφυλάκιον, quod, ut ex his patet quæ ex Talmudicis protulimus, in alias *Corbonas* nec ſolitum, nec permiſſum.

Vocatur quidem hoc atrium vulgò apud ſcriptores Judaicos עזרת נשים *Atrium mulierum*, non quòd mulieres ſolæ illud ingrederentur, ſed quòd mulieribus non liceret ulteriùs progredi: eodem ſenſu quo atrium exterius vocatur *Atrium Gentium*, non quòd ethnici ſoli illud intrarent, ſed quòd iis non liceret porrò pergere: Dictum erat & iſtud vulgatiſimè הר הבית *Mons Templi*: Ità & hoc de quo agimus, Γαζοφυλάκιον,

Cùm itaque dicatur à S. *Marco* quòd *Jeſus ſedit* κατέναντι τοῦ Γαζοφυλακίου, hùc redit, quòd ſedit ſub porticu ante quam poſitæ erant iſtæ arculæ. Et cùm dicit *Johannes*, *Hæc locutus eſt Jeſus* Ἐν τῷ Γαζοφυλακίῳ idem eſt ac ſi dixiſſet, Hæc locutus eſt *in atrio mulierum*: Imò in iſto loco ubi erant iſtæ arculæ, ut diſtingueretur locus iſte ab aliis quæ erant in illo atrio: Nam in unoquoque iſtius atrii angulo erat & atriolum, unumquodque nomine proprio nuncupatum, ut patet locis ad marginem adſcriptis. *Middoth. cap. 7. halac. 5. Joma. fol. 16. 1.*

II. Situm reliquarum *Corbonarum* de quibus mentionem fecimus inveſtigare, non illud eſt quod jam agitur: nam quod propoſitum eſt ut penſum noſtrum, expedivimus: At hoc lectoris gratiâ, non monere non poſſumus; A latere atrii Iſraelis Aquilonari fuiſſe portam quæ vocabatur *Porta Corban*, imò collatis verbis magiſtrorum, videntur fuiſſe duæ portæ eodem nomine, quarum unam ſi aſſignes לשכה *Corbonæ* iſti, in quam evacuabatur nummus ex tredecim arculis, & alteram לשכת ברק הבית *Corbonæ* iſti quæ erat in refectionem aut reſtaurationem ipſius ædificii, forſan non aberraveris. Certè probabiliorem aliquem locum apud ſcriptores iſtos non inveneris.

Middoth ubi ſuprà halac. 6.

§. V. גר יון *In templo.*

Zavim cap. 1. halac. 5.

IN Codice Talmudico *Zavim* hæc occurrunt, obſcura ſatis: ראה אחד מרובה כשלש שהיא כמין גר יון לשילוה: *Videt unam multiplicatam* [vel continuatam] *inſtar trium, quæ ſunt ſicut à Gad Javan ad Siloam.*

Res de qua agitur, eſt de detectione fluxionis alicujus profluvioſæ. Exempli gratiâ. Detegit quis in ſe talem diſtillationem profluvioſam, jam unam, mox aliam, illico tertiam; diſputatur quanta aut quantilla temporis intercapedo ſit aſſignanda, ut habeatur pro profluvioſitate una aut duplicata, & conſequenter ad quantam aut quantillam oblationem teneatur pro ejus purificatione. Eò ſpectat traditio quam adduximus: nempe ſi una vice talem fluxionem videat, quæ adeò continuatur, ut trium detectionum ſpatium excipiat, tantum ſcilicet quanto quis ambulare poteſt *à Gad Javan ad Siloamum* הן זב גמור *Ecce homo talis eſt completè profluvioſus.*

Docent nos Gloſſatores & Aruch quòd fuerit גר יון *Gad Javan.* Audi ipſos גר יון *Eſt Phraſiologia deducta à verbis iſtis* העורכים לגד שלחן [*Eſai* lxv. 11. ubi LXX Ἑτοιμάζοντες

μαίζοντες τῷ δαιμονίῳ τράπεζαν. Vulg. *Qui ponitis fortunæ menſam.* Interlin. *Jovi menſam*] *Et eſt locus ubi reges Græci erexerunt Idolum: Sicut dicitur in codice Avodah Zarah, In Angulo ortum æſtivum ſpectante Aſmonæi abdiderunt lapides altaris, quod profanaverant Græci, Idolis ſuis.*

An Interpretes autem hi noſtri *Gad Favan* ſupponunt eſſe conclave iſtud ubi latuerunt iſti lapides, ab *Aſmonæis* illic repoſiti cùm altare reſtaurent, de quo loco vide ſi lubet locum ad Marginem, aut locum ipſum ubi ſtetit Idolum quære. At quantum inde ſpatii, quaque via inde proceſſum ad *Siloamum*, O utinam definiſſent. Hoc tantum de re iſta dicunt, ברי ב טבילות וכשני סיפונין quod *erat tantum ſpatii, quantum quis ambularet, dum quiſpiam ſe bis in balneo lavaret, & bis ſe abſtergeret.* *Middoth* c. 1. hal. 6.

In templo jam exiſtentes non poſſumus non nomen ejus obſervare apud magiſtros uſitatum בירה hoc eſt, ut Aruch, *Palatium.*

Si caſus nocturnus [vel gonorrhæa] *cuiquam Levitarum obtingeret, egreſſus* הולך לו במסינה ההולכת תחת הבירה *deſcendebat in Crypto: porticum quæ ſub ſanctuario deducebatur, ad balneum*, &c. Hæc referuntur de templo ſecundo. *Ibid.* hal. 8.

Aſt alibi, cum diſputatur, an homines ſub templo primo, an ſecundo meliores eſſent, determinat *Rabbah, Hoc docere poteſt* בירה שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים *Birah, quæ adfuit prioribus, aſt non adfuit poſterioribus*: Si per בירה intelligendum eſt ipſum templum, affuit illud & prioribus & poſterioribus: Si aliqua pars templi, particularis, affuit ea etiam ut liquet ex allegatis, poſterioribus. At videtur ex filo diſſertationis, loco citato, quod per בירה, *Rabbah* non intelligit ipſum templum, ſed gloriam templi, & dotes iſtas divinas, *Ignem cæleſtem, Arcam, Urim*, &c. quæ primo adfuerunt, abfuerunt autem à ſecundo. Nam illicò dilabuntur in ſermonem de ceſſatione *Joma.* fo. 9.

one Prophetiæ ſub templo ſecundo, & ſuccedente, ejus vice *Bath Kol.* Vox בירה eſt in ore *Davidis.* 1 *Paral.* *xxix.* 19. לבנות הבירה אשר סכינותי

§. VI. *Hieroſolyma Herodoto eſt Cadytis.*

SAlutemus & *Hieroſolymam*, idque nomine ſuo glorioſiſſimo *Urbis Sanctæ.* Eodem eam indigitat *Herodotus*, ſi non plurimùm fallamur, ſub nomine *Cadytis.*

Herodot. in Thalia. c. 5. Ἀπὸ Φοινίκης, inquit ille, μέχρι ὀρέων τῶν Καδύτιος πόλιος, ἡ ἐστι Συρίων τῶν Παλαιστινῶν καλεομένων.

A Phœnice uſque ad montes Cadytis, quæ eſt urbs eorum Syrorum qui Palæſtini vocantur.

Hieroſolymam ſub hoc nomine ab eo indigitari hæc ſuadent.

I. Vocabatur ea vulgò קרושה *Sancta.* Moneta Iudaica ubicunque diſperſa, hunc titulum urbis enuntiavit. Iam verò cùm Syrorum Dialecto uſitatiſſimum foret ש in ת commutare, quam facilè erat apud eos, atque apud exteras gentes eos imitantes, *Cadyſha*, in *Cadyta* & *Cadytis* tranſire, ut חרשה *Nova* in חרתא.

II. Comparat ille *Cadytin* magnæ urbi *Sardis.* Nam Ἀπὸ δὲ Καδύτιος, [pergit ille] ἐόσης πόλιος, (ὡς ἐμοὶ δοκέει) Σαρδίων ἐλάσσονος πολλῷ, *Ab urbe Cadyti, non multò quam Sardis minori ut ego arbitror.* Iam verò nulla omnino urbs intra *Palæſtinam* digna erat quæ cum *Sardis* conferretur, nobiliſsima olim Metropoli, præter *Hieroſolymam.*

Id. in Euterpe. c. 159 III. Hæc ille etiam de *Necho* rege Ægypti, Καὶ Σύρτισι ἔσχε ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδάλῳ ἐνίκησε. Μετὰ δὲ τὴν μάχην Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίης ἐοῦσαν μεγάλην εἷλε· *Necus autem terreſtri acie congreſſus cum Syris in Magdalo, victoriâ potitus eſt: Et poſtea Cadytin magnam Syriæ urbem cepit.*

Quæ ſi conferantur cum hiſtoria ſacra de *Pharaone Necho Joſiam* prælio debellante in valle *Megiddo*, & de thro-

no

no Iudaico disponente 2 Reg. *xxiii.* 33, 34. rem statuunt extra omnem controversiam.

Pergit *Herodotus.* Ἀπὸ ταύτης [Καδότιος] τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τῆς Ἀραβίας. Ἀπὸ δὲ Ἰηνύσου αὖτις Συρίων μέχρι Σερβωνίδος λίμνης. *A Cadyti emporia maritima usque ad Jenysum urbem, sunt Arabiæ; A Jenyso porro ad Serbonidem lacum, sunt Syrorum,* Obscura satis, præsertim verò quænam fuerit urbs *Jenysus*: Memorant quidem Talmudici עי׳נוש inter oppida quæ dicunt esse בתחום Ἐν ὁρίῳ, sed non convenit situs: At rem non exagitabimus hoc loco. *Hieros. Demai. fol. 22.4.*

§. VII. *Plateæ Hierosolymitanæ.*

Plateæ Hierosolymitanæ verrebantur indies. שוקי יחשלם עשויין להתכבר בכל יום: *Pesachin. fol. 7.1. & Mezia. fol. 26.1.*

INde *Nummi qui reperti sunt in Hierosolyma coram mercantibus pecora, semper sunt decimæ. In monte templi reperti, sunt* חולין *profani* vel communes. *In Hierosolyma cæteris diebus anni sunt communes, at tempore festorum, omnes sunt decimæ. At dicit R. Shemaia, Quanam hoc ratione? Cum plateæ Hierosolymitanæ verrantur quotidie.*

Gloss. *Semper sunt decimæ: Et tempore festorum, & tempore non festorum. At in monte templi nummi reperti, erant communes, etiam tempore festorum. Nam supponitur eos ab iis excidisse* [vel perditos fuisse] *in monte Templi, atque inde sunt communes. At quare in Hierosolyma tempore festorum erant decimæ? Et quare non dicitur, quod ab iis illic exciderant ante festum, sicut dicimus de monte Templi? Quia plateæ Hierosolymitanæ verrebantur indies, & si illic perditi fuissent nummi ante festum, ii qui plateas verrebant, invenissent antea. At monti, templi non opus fuit*

ut

ut verreretur quotidie, nam lutum & pulvis illic non hæsit, quia mons erat declivis: atque insuper non licuit cuiquam illuc ingredi cum calceis suis, aut pulverem in pedibus suis.

Omittere non possum quæ dicit præterea.

Plurimum carnis quæ comedebatur Hierosolymis [tempore festorum] *erat è Decimis* [secundis] *Nam vix morabatur quispiam illic donec omnes decimas suas comedisset, at nummos decimarum dedit vel pauperibus, vel amicis suis in urbe. Et plerúmque nummis decimarum coemerunt sibi sacrificia eucharistica.*

§. VIII. *Platea ducens à Templo versùs Olivetum,*

Pesachin. fol.26.1. R*Abban Jochanan ben Zaccai* היה יושב בצלו של היכל *Sedit sub umbra Templi & docuit populum per totum diem.*

Gloss. *Cum Templum fuerit altitudinis centum cubitorum, umbram projecit in longinquum valde, in plateam istam quæ erat coram* הר הבית *Monte Domûs: Atque ideo quod platea ista spaciosa foret, & magnam hominum multitudinem posset continere, Jochanan illic docuit ob calorem. Nam nulla Synagoga potuit continere auditores.*

Platea ista quæ erat *coram monte templi*, secundùm usitatam loquendi formam, ista erat per quam pergebatur ad Templum, ad portam Orientalem, de qua platea & populo illic ab *Hezekiah* congregato, prout *Jochanan* auditores suos illic congregavit, mentio habetur in II *Paralip.*xxix.4. Exiit hæc platea in vallem Kidronis per *portam Aquarum.* Et hâc exiit sacerdos vaccam rufam combusturus in *Oliveto:* Et hâc introiit magnus Pontifex noster cum Palmis & *Hosanna.* Vocatur hæc *Platea Templi.* Ezr.x.9.

CAP.

CAP. IV.

Ἡ κώμη ἡ κατέναντι. Marc. xi. 1.

I. *Iter Sabbaticum.* II. *Tabernæ in monte Oliveto.* III. מרחץ בית היני IV. *Migdal Eder prope Hieroſolymam.* V. *LXX Interpretes notati.* VI. *Pompa offerentium primitias.*

Ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν. Sic etiam *Lucas*; cùm per ordinem hiſtoriæ dicendum potiùs arbitreris Εἰς Βηθανίαν καὶ Βηθφαγή. Nam in itineratione ſua acceſſit Chriſtus ad *Bethaniam* atque ibi pernoctavit, *Johan.* xii. & ab oppido iſto perrexerat, jam per ſpatium ferè milliaris, antequam pertingeret ad *Bethphagen*: Et tamen ab iis dicitur iſto ordine, *Ad Bethphagen & Bethaniam*, ut demonſtraretur hiſtoriam intelligendam eſſe, de loco ubi ſe mutuò contingunt *Bethania* & *Bethphage*: *Matthæus* ergò *Bethphagen* nominat ſolam.

Demonſtravimus alibi fuſiùs ex Talmudicis hæc duo, non parùm in hujus rei elucidationem facientia.

I. Tractum vel partem unam montis *Oliveti* dictam fuiſſe *Bethaniam*, non ab oppido iſtius nominis, ubi habitavit *Lazarus*, ſed oppidum à tractu iſto ita dictum fuiſſe, tractúmq; à *dactylis* aut *palmis* illic naſcentibus בית היני.

II. Nullum fuiſſe omnino oppidum nomine *Bethphage*, ſed tractum alium *Oliveti* ita dictum fuiſſe, ob *groſſos* illic naſcentes בית פגי, vicúmq; aut plateam extimam *Hieroſolymorum* proximè ei adjacentem, eodem nomine fuiſſe nuncupatam.

Obſervavimus etiam locum iſtum in monte *Oliveti*, ubi ſe mutuò contingerent hi duo tractus *Bethania* & *Bethphage*, diſtitiſſe ab urbe, *itinere Sabbatico*, aut circiter: quod

ut ad rem præsentem, quam tractamus, illustrandam applicetur, pauca dicantur de tali itinere.

Quousque extensi fuerint limites Sabbatici itineris, neminem latet. Et hoc etiam non lateat, emensuratum fuisse istud spatium undiquaque extra urbes, ut certi statuerentur termini, nec erraretur, & signo aliquo evidenti, notatum terminum, nè dubii hæsitarent, in re in qua situm erat apud eos tantum religionis.

Hæ regulæ magistrorum, de emensuratione bis mille cubitorum, ab unoquoque urbis latere.

Maimon. in Shabb. cap. 28. *Civitatem quæ longa est vel quadrata, cùm ei sint quatuor anguli justi, sinunt esse ut est, & mensurant ei bis mille cubitos ab unoquoque latere.*

Si sit rotunda, formant ei quadraturam, & mensurant à lateribus istius quadraturæ.

Si sit triangularis, formant ei quadraturam, & metiuntur, à lateribus quadraturæ, &c.

Et postea. *Non mensurant nisi funiculo quinquaginta cubitorum, eóque de lino.*

Et de signis limitum innuitur per Canonem istum,

Beṣah. fol. 36. 2. *Non equitant super bestiam* [Sabbato & die festo.] *Nè scilicet exeant ultra limites.* Ubi gloss. *Quia non pedibus ambulat* אין רואה את סימני התחומין *Non videt signa limitum.*

Dicitur à S. *Marco* quòd Discipuli duo à Christo missi Εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον ἐπὶ τῆ ἀμφόδῳ. Liceat conjectari, fuisse eò loci, ubi statum erat signum itineris Sabbatici ab urbe, ubi se mutuò contingerent via Sabbatica ab urbe, & via communis indè in rus.

§. II. *Taberna in monte Oliveti.*

Hieros. Berach. fol. 16. 1. TAbernæ *filiorum Chanan* חניות בני חנן *vastate fuerunt, triennio ante excidium Templi.*

Et

Et quare vastatæ sunt Tabernæ [חניות של בית הינו] *Tῆς Beth Heno triennio ante excidium Hierosolymæ? Quia facta sua stabilierunt super verba legis*, &c. Bab Metzia. fol. 88. 1.

Glos: *Illud quod prohibitum fuit per verba sapientum, illi permissum invenerunt per verba legis.*

Eadem est historia utrobique: Priori loco nominantur Tabernarii, posteriori, Tabernarum locus. Tabernarii erant בני חנן Filii *Chanan*, vel *Fochanan* [nam Hierosolymitanæ linguæ, *Chanan* & *Fochanan* sunt idem.] Locus erat בית הינו *Beth Heno*, quàm ego non vereor asserere eandem esse cum *Bethania*. Ratio audaciæ, duplex est. 1. Quia Talmudici *Bethaniam* vocant בית היני *Beth Hene*, ad quam quàm prope accedit *Beth Heno?* 2. Quia aperta apud eos est mentio *Tabernarum in monte Oliveto.*

Duæ cedri, inquiunt, *erant in monte Oliveto: sub una earũ erant quatuor tabernæ, ubi vendebantur omnia ad purificationes necessaria. Ex altera earũ produxerunt quadraginta seas columbarum unoquoque mense, unde suppetebat fœminis purificandis.* Quatuor tabernæ sub una, & quot sub altera, unde tot columbæ? Aut aliam aliquam ergo villam ostendo inter oppidum *Bethaniam* & primam fimbriam Τῆς Βηθφαγῆς, aut permitte credere hanc eam fuisse ad quam missi sunt duo Discipuli, & quæ, tunc cùm mitterentur erat κώμη Η' κατέναντι ὑμῶν: aut villam scilicet ex variis istis tabernis solis constantem, aut villam cujus pars erant istæ tabernæ. Hieros. Taanith fol. 69. 2.

§. III. מרחץ בית הינו *Lavatorium Bethanienſe.*

IGnosce vocabulo ex necessitate ficto, ne si *Balneum* vel *Lavacrum* dixissem, sensum rei, ea nimium coarctarent: Erat locus iste de quo agimus, stagnum aliquod, aut collectio aquarum, ubi lavari est solitum, & convenit optimè cum iis quæ ante dicta sunt de purificationibus. Hic se lavare

poterant immundi aut immundæ, atque illio coemptis in tabernis propinquis, quæ ad purificationem erant neceſſaria, ad *Hieroſolymas* ſe conferre, & purificari in Templo.

Bal Cholin. f l.53. 1.

De hoc loco lotionis, qualiscúnque fuerit, loquuntur *Gemariſtæ* in hiſtoriola iſta; דרס שועל רחל במרחץ בית היני *Dilaceravit vulpes ovem ad Lavatorium Tis Beth Hene, & adducta eſt cauſa coram ſapientibus, & illi dixerunt* אין דריסה *Non eſt dilaceratio. Beth Hene* non dubitamus eſſe *Bethaniam*: Et cauſa hæc, eſt inde adducta coram ſapientibus *Hieroſolymæ*, ut ii edocerent an de cadavere iſtius ovis liceret veſci, cùm prohibita foret comeſtio beſtiæ dilaceratæ. Diſtinctionem eorum inter טריפה & דריסה vide ſi lubet loco citato, ubi fusè eam diſcutiunt.

Loquuntur peregrinantes, de ciſterna prope *Bethaniam oppidum, juxta quam oſtenditur in campo locus ubi Domino Bethaniam venienti occurrit Martha*: verba ſunt *Borchardi* monachi. An res ipſa, cum hac de qua loquimur conveniat in incerto eſt relinquendum.

§. IV. *Migdal Eder.* מגדל עדר

OCcaſione horum locorum à Talmudicis nobis patefactorum, non poſſum non alium ex iisdem etiam obſervare, ab alio urbis latere, non longiùs ab urbe diſtantem, quàm iſte de quo egimus, ſi modò diſtabat tam longè. Eſt ille *Migdal Eder*, vel *Turris gregis*, alia ab iſta, de qua mentio, *Gen.* xxv. 21.

Hieroſolymitani de hac noſtra ſic בהמה שנמצא מירושלם ועד מגדל עדר לכל רוח: *Jumenta quæ reperiuntur ab*

Hieroſ. Kid. fol. 63. 1.

Hieroſolymis uſque ad Migdal Eder, ab unoquoque latere, &c.

Bab. Kid. fol. 55. 1.

Babylonici, plenius, *Jumenta quæ reperiuntur ab Hieroſolymis uſque ad Migdal Eder, atq; eodem ſpatio ab unoquoque latere,*

latere, masculа, sunt holocaustа, fœminea, sunt sacrificia pacifica.

Agitur eò loci & disputatur à magistris, an liceat fœminam desponsare, oppignoratâ in rei fidem re sacratâ. Et de jumentis repertis inter *Hierosolymam*, & *Migdal Eder*, atque eodem spatio undiquaque circa *Hierosolymam*, concludunt, reputanda ea pro sacratis. *Quippe quod* [ut glos.] *supponi potuit, ea ex Hirosolymis fuisse evagata, plurima enim jumenta inde exeuntia erant sacrificanda.*

Non dissimilem traditionem habent ut diximus ante de nummis repertis intra *Hierosolymam. Nummi qui reperti sunt in Hierosolyma coram mercantibus pecora, semper sunt decimæ. &c.* *Bava Metzia fol. 26.1.*

At ad rem nostram. E verbis allegatis elicimus, fuisse turrim vel locum nomine *Migdal Eder*, modico admodum spatio à *Jerosolyma*, eúmque situm à latere urbis meridionali. Modico, inquam, spatio ab *Hierosolyma*: nam gravamen fuisset incolis urbem circùm habitantibus non ferendum, si errabundi quâvis occasione boves eorum, aut pecora, atque in vagatione sua deprehensa, illico transirent in sacrata, nec amplius essent de proprio jure possessoris. At videtur hæc turris adeo vicina urbi sita, ut nullum intra illud spatium foret oppidum, undiquaque; Dicimus etiam turrim istam fuisse ab ora urbis meridionali: Idque fide dicam? an errore LXX Interpretum?

§. V. LXX. *Interpretes notati.*

Ænigma hîc tibi solvam lector apud LXX. in *Gen.* XXXV.

APud *Mosen* sic se habet historia *Jacobi* isto in loco. Profecti sunt à *Bethele*, cùmque jam foret spatium exiguum ad *Ephratham* peperit *Rachel*, &c. Et postea, *& profectus est Israel, & tetendit tabernaculum suum trans turrim Eder.*

Ordinem

Ordinem historiæ invertunt LXX: & castrametationem Jacobi *trans Migdal Eder* statuunt ante accessionem ejus ad locum ubi mortua est *Rachel*. Ità enim illi. Ἀπάρας δὲ Ἰακὼβ ἐκ Βαιθὴλ, ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐπέκεινα τοῦ πύργου Γαδέρ. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἤγγισεν εἰς Χαβραθὰ τοῦ ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἐφραθᾶ, ἔτεχε Ῥαχήλ, &c.

Subolet mihi, ni fallat conjectura, ordinem historiæ eos invertisse, intentis oculis in istam *Migdal Eder* quæ vicinissima *Hierosolymis*. Nam proficiscenti *Jacobo* à *Bethele*, ad locum sepulturæ *Rachelis*, prætereunda primùm erat arx ista, priusquam ad locum illum perveniretur, cúmque *Jacobus* in itinere suo tenderet ad Austrum, ab ea urbis ora fuisse turrim istam est verisimillimum.

Erat quidem *Migdal Eder* prope *Bethlehemum*, erat & hæc prope Hierosolymam, & erant forsan plures ejus denominationis in terra *Israelitica*. Nam ut vox ipsa, *Turrim Gregis*, denotat, sic videntur turres istæ exstructæ fuisse, in custodias gregum, ut scilicet illic in promptu essent pastores, etiam nocte, atque in promptu pastoribus essent tela, queîs greges tutarentur non à feris solùm sed à latronibus. Et in hunc sensum sumendam esse arbitramur Phrasiologiam istam מגדל נוצרים *Turris custodientium* in locutione ista ממגדל נוצרים עד עיר מבצר *A turre custodientium ad civitatem munitam*. II *Reg*. xvii. 9. & xviii. 8.

Hinc Targumista *Jonathan*, ut *Migdal Eder Bethlehemiticam* ab aliis omnibus distinguat, verba *Mosis* sic παραφράζει. *Et profectus est Israel, & tabernaculum suum tetendit trans Migdal Eder, locum unde revelandus est Messias in fine dierum*. Quæ optimè conveniunt cum historia *Luc*. ii. 8. De eadem an loquatur *Michæas* cap. iv. 8. quære.

§. VI. *Pompa offerentium primitias.*

EGimus de locis propinquissimis urbi, excitatâ nobis earum mentione à triumpho Christi asino insidentis & accla-

acclamantis populi: excitant & hæc memoriam pompæ illius, quæ primitiarum adductionem comitata est, à locis etiam urbi vicinis: Eam habe verbis magistrorum loco ad marginem.

Qualinam modo adduxerunt primitias suas? Omnes urbes שבסעמר *quæ erant unius stationis* [i. e. ex quibus prodiit una ἐφημερία Sacerdotum] *collectæ sunt in urbem stationariam, & pernoctârunt in plateis: Manè is qui primus inter eos fuit, dixit, Exurgite, ascendamus ad Zionem, ad domum Domini Dei nostri.* Biccurim cap. 3.

Bos antecesserit ante ipsos, cornibus deauratis, & coronâ in capite oleaginâ. [Gloss. Bos iste erat in sacrificium pacificum] *Cecinit & tibia ante eos usque dum appropinquarent Hierosolymæ: Cùm appropinquatum foret Hierosolymæ, coronârunt primitias suas* [i. e. speciosas quantum fieri potuit, conspectui expositurunt.] *Et prodierunt in occursum iis Primates & summi officiarii, & thesaurarii Templi, ódq; in honorem accedentium:* וכל בעלי אומניות *Atque omnes opifices in Hierosolyma exurrexerunt iis* [in officinis suis] *atq; eos salutârunt hoc modo, O fratres nostri incolæ urbis N. grati advenistis.*

Tibia coram iis cecinit usq; dum perventum foret in montem Templi: Cùm perventum foret in montem Templi אף אגריפס המלך *Etiam ipse rex Agrippa, canistrum suscepit in humerum suum, & progressus est dum perveniret ad atrium: cùm perveniret ad atrium, Levitæ occinuerunt, Exaltabo te Domine quia exaltâsti me, & non lætificâsti inimicos meos de me* [Psal. xxx. 1.] *Dum adhuc canistrum est in humero ejus recitat Periochen istam* [Deut. xxvi. 3.] *Profiteor hodie Domino Deo meo, &c.* R. *Judah, dicit. Cùm hæc verba recitat, Aramæus periturus erat pater meus, &c.* v. 5. *demittit canistrum ab humero, & labiis tenet dum Sacerdos illud huc illuc agitat: Recitatâ totâ periochâ* ad ver. 10. *canistrum disponit juxta altare, & adorat & exit.*

CAP.

CAP. V.

Dalmanutha. Marc. viii. 10.

I. *Schema maris Geneſaritici & locorum adjacentium.*
II. בית דאלמנותא *Zalmon. Inde Dalmanutha.*

Matth. xv. 39. Ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά,
Marc. viii. 10. Ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

Una eadémque eſt hiſtoria: atque una eadémque iſta regio; at nomina *Magdala* & *Dalmanutha* non ita confundenda, ac ſi urbs *Magdala* vocaretur etiam *Dalmanutha*, ſed ſupponenda eſt *Dalmanutha*, fuiſſe locum aliquem particularem intra limites *Magdalenſes*. Obſervo interpretem Arabem editum in Bibliis Polyglottis *Londinenſibus*, pro *Dalmanutha* apud *Marcum*, legere *Magdalam*, prout eſt apud *Matthæum*; ſenſu non falſo ſed interpretatione non vera. Aſt Arabs editionis *Erpenianæ* legit *Dalmanutham*. *Annotat Eraſmus*, inquit *Beza* in locum, *quendam Græcum codicem habuiſſe Magdala. Auguſtinus autem ſcribit pleroſque codices habuiſſe Mageda. Sed in noſtro vetuſtiſſimo & alio præterea codice pro* εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθὰ *ſcribitur* εἰς τὰ ὅρια Μαγεδά.

Si nomen & ſitus *Magdalæ* apud Talmudicos, interpretibus hiſce fuiſſent nota, vix puto, in tot incertitudines impegiſſent: De ea fuſè & planè egimus alio volumine, ex iſtis authoribus: Ex iiſdem, ni hallucinemur, aliquid etiam erui poteſt quod lucem præbeat textui *Marci* de *Dalmanutha*. Quam rem priuſquam aggrediamur, non ingratum forſan lectori fuerit, Si mare Geneſariticum, locáque ei adjacentia, ſecundùm ſitum eorum quem ex ſcriptoribus Hebræis colligimus delineatione aliqua, rudi licèt, deſcribamus.

§. I. *Sche-*

§. I. *Schema maris Geneſaritici, & locorum adjacentium.*

Collatâ hâc tabellâ meâ cum aliis, cùm eam tam grandi differentia in diverſum ire videris, expectabis ut ſitum locorum probè probem & illuſtrem, aut tulero ignominiam. Id feci, ni fallat ſententia, jam pridem in capitibus quibuſdam in Centuria Chorographica. Summam totalem paucis lineis hìc expediam.

Megill fol. 6. 1. Hieros. Erubbin fol. 23 4 Id. Kidduſh. fol. 64. 3. Id. Shev. fol. 36 3.

I. *Chammath ſic dicta eſt propter Thermas Tiberiadis: à qua tantillum diſtabat, ut quoad iter Sabbaticum Tiberienſes & Chammathenſes conſtituerent civitatem unam.*

Vocatur חמתא גדר *Chammath Gadaræ*, non ſolum ut diſtinguatur ab חמת רפחל *Chammath Pellæ*, id eſt *Callirrhoe*, ſed quòd pars etiam ejus condita foret in Ripa *Gadarena*, ut & pars altera in Ripa *Nepthalitica*, vel *Tiberienſi*, interjacente ponte: quod oſtendetur illico.

Megil. ubi ſupra.

Tiberias ſtetit contigua mari, *nam ab uno latere mare erat ei pro muro.*

Geneſaritis erat locus vicinus Tiberiadi ubi horti & paradiſi. Verba ſunt *Aruch.*

Capernaumum collocamus intra regionem *Geneſaritin* fide Evangeliſtarum, *Mat.* xiv. 34. & *Marc.* vi. 53. collatorum cum *Johan.* vi. 22, 24.

Joſ. in vit. ſua.

Tarichæa diſtabat *Tiberiade* xxx ſtad. *Bethmaus* iv ſtad.

Hieroſ in Erubb. ubi ante.

Magdala erat ultra *Jordanem*, nam vocatur מגדל גדר *Magdala Gadaræ*; Et illud quod à Talmudicis dicitur, *Licuit Gadarenſibus, permittente R. Juda Naſi, deſcendere in Chammatham Sabbato, atque eam perambulare uſque ad vicum extimum, uſque ad pontem*: ab ipſis ibidem exprimitur & explicatur, *Quòd Magdalenſes, permittente R. Juda Naſi, aſcenderunt in Chammatham*, &c. E qua una traditione elicias, 1. *Magdalam* fuiſſe in ripa *Gadarena*, 2. Non diſtitiſſe à *Chammatha* ultra iter Sabbaticum. 3. Ab iſta ſcilicet parte *Chammathæ* quæ condita erat ab eadem ripa *Gadarena*, per quam porrectum eſt ad pontem ſupra *Jordanem*

nem, qui eam junxit parti alteri in ripa Galilææ.

Distabat Hippo Tiberiadi xxx stad. Qua cum mensura confer hæc quæ dicuntur de *Susitha*, quam eandem esse cum *Hippo*, & vocum notatio, & alia evincunt. *Ios. in vita sua.*

R. Juda dicit. *Monoceros non intravit in Arcam Noachi, sed catuli ejus intraverunt. R. Nehemiah* dicit, *Nec ipse, nec catuli ejus intraverunt, verùm Noachus eum alligavit ad Arcam* והיה מהלים הרמיות *atque is sulcavit sulcos in undis* כמין טבריה לסוסיתא *per quantum spatii est à Tiberiade ad Susitham.* *Bereshith rab. sect. 31.*

Et rursùs. *Arca Noachi natavit super aquas sicut super duo tigna* כמין טבריה לסוסיתא *per quantum spatii est à Tiberiade ad Susitham.* *Ibid sect. 32*

Distabat *Gadara* Tiberiade, Sexaginta stadiis. *Ios. ubi antè.*

Bethsaida erat in τῇ γῇ τῆς Γαυλανιτικῆς, trans Jordanem in *Batanæa*: ostenditur ea peregrinantibus ad littus *Genesaritici* maris in Galilæa, atque inde haustus error tabularum. Audi *Biddulphum* nostratem, qui loca ista invisit circa annum 1600, Anglicè quidem loquentem, at quem Latio sic donamus. *Id. de bell. lib. 2. ca. 13.*

Martii 24to *equitavimus juxta mare Galilææ, quod* Joh. vi. *ubi nominatum est, mare scilicet Galilææ & Tiberiadis. Galilææ, quia est in Galilæa; Et Tiberiadis, quia juxta illud condita erat urbs Tiberias: Itemque Bethsaida urbs alia antiqua. Ambarum vidimus aliquas mœnium ruinas. Dicitur autem in isto capite* Joh. vi. 1. *quòd Iesus transfretavit mare Galilææ. Atque alibi quòd abiit trans lacum. Et* Luc. ix. 10. *dicitur quòd discesserit in locum desertum vicinum urbi Bethsaidæ. Quem textum Johannis, ego intuendo meliùs intelligere didici quàm unquam potui legendo. Nam cùm Tiberias & Bethsaida forent ambæ ab eodem littore maris, abierítque Christus à Tiberiade, ad, vel propè Bethsaidam: Inde ego colligo, quòd Salvator noster Christus, non transfretârit longitu-*

gitudinem aut latitudinem maris, ſed quòd ſinum aliquem transierit, quantum diſtat Tiberias à Bethſaida. Quod & inde aſtruitur, quòd alibi dicitur, Quòd turba magna eum illuc ſequuta eſt pedibus: quòd facere non poterant, ſi is totum mare transfretâſſet ad aliud littus inter Gergaſenos, quòd eſt extra terram ſanctam. Hæc ille.

At cave vir digniſſime, nè duces tui qui loca iſta ſub illis nominibus oſtendunt, tibi imponant. Si ducem *Joſephum* ſequi velis, docebit ille, *Philippum, Oppidum Bethſaidam reſtaurâſſe, eámque de nomine Juliæ, filiæ Cæſaris vocâſſe Juliada*; Iſtamque *Juliada* fuiſſe Ἐν τῇ κάτω Γαυλανιτικῇ. Nec valet argumentum, *Aliter non potuerunt eum pedibus ſequi.* Nam à *Capernaumo*, & *Tiberiade* erat via tritiſſima & frequentatiſſima, per pontem *Chammathæ* in regionem *Gadarenam*, atque ita ad *Bethſaidam*,

Id. Antiq. lib 18. ca. 3.

Id. ubi ante.

Cana diſtabat longè à *Tiberiade*, totam noctem inſumſit *Joſephus* ab illa ad hanc itinerans cum exercitu: Sita erat ex adverſo *Juliadi Betharampthæ*, ut ex eodem colligi poteſt loco citato ad marginem, *Julias* autem iſta ſita erat ad ipſum influxum *Jordanis* in mare *Geneſariticum.*

Id. in vita pag 631.

Ibid. p. 653.

Hæc fuſiùs pandi & illuſtrari poterant, ſed veremur à prolixitate, idque magìs, quia copiosè de his actum eſt alibi: Satìs hæc erunt æquo lectori, cujus judicio ea ſubjicimus: & jam pergimus ad *Dalmanutham.*

§. II. בית דאלמנותא *Zalmon. Inde Dalmanutha.*

SI de nomine *Dalmanutha* luſitare aliquantum liceat, audi traditionem Talmudicam.

Bava bathr. fol. 98. 2.

Qui vendit fundum vicino ſuo, aut qui accipit locum à vicino ſuo לעשות לו בית חתנות לבנו וביתן אלמנות לבתו: *ut faciat ſibi domum ſponſationis filio ſuo, aut domum viduitatis filiæ ſuæ, ædificet eam quatuor cubitis hàc, & ſex illàc.*

Gloſſ.

Gloſs: בית אלמנות לכתו *Domum viduitatis filiæ ſuæ, cujus maritus mortuus eſt, atque ea jam redit ad domum patris ſui.*

Animus traditionis hic eſt. Cùm filius cujuſvis uxorem duxerat, cum ſocero ſuo cohabitare non eſt ſolitus, ſed uſitatiùs erat, ut pater ejus domunculã ei ædificaret domui ſuæ vicinam. Sic etiam cùm mortuus eſſet maritus, redirétque filia jam vidua ad patrem, in more etiam fuit, ut pater domunculam ei ſtrueret, in qua, ea ſola quidem habitaret, at patri vicinißima.

Jam ergò, à domo aliqua ejus generis notabiliori, viduæ alicui celebri conſtructa, aut à pluribus iſtiuſmodi confertim illic ſtantibus dici potuit locus forſan דאלמנותא *Locus viduitatis, & ſi non aliqua probabilior notatio nominis occurreret, huc poſſet reſpici non immerito.*

Aſt aliunde deductum nomen arbitramur, nempe à voce צלמון *Zalmon* צ *Tſadi* in ד *Daleth* immutato, quod Syris & Arabibus non eſt alienum.

De *Zalmon* occurrit mentio, *Judic* ix. 48. monte Scilicet aut tractu aliquo in monte, prope *Sychemum*: verùm longißimè aberat iſte locus ab eo de quo jam agimus. At memoratur à *Talmudicis* locus *Zalmon*, qui optimè congruit cum *Dalmanutha.*

Hiſtoria eſt inquiunt, *de homine quodam in* Zalmon, *qui dixit. Ego* N. Filius N. *morſus ſum à Serpente & ecce morior. Abierunt & non invenerunt eum: abierunt ergo & duxerunt uxorem ejus.* Gloſs, *Audîerunt vocem clamantis & dicentis, Ecce ego morior, at non invenerunt talem hominem in* Zalmon. *Jevamoth. fol. 122. 1.*

Et rurſus. *Hiſtoria eſt in* Zalmon *de homine quodam, qui plantavit vineam ſuam ſedecim & ſedecim cubitos, & portam duorum ordinum vitium, vertit jam ab hoc latere, & anno inſequenti ab alio, & aravit utrobique. Et adducta* *Kilaim. ca. 4. hal. 9. Bava. bath. fol. 82. 2.*

eſt

eſt cauſa coram ſapientibus, atque illi approbârunt.

Nemo ſuſpicabitur hanc *Zalmon* eandem eſſe, cum ea prope *Sichemum*, cùm dictum ſit quòd *adduxerunt cauſam coram ſapientibus*, nam quid *Samaritæ* cum ſapientibus *Judæorum*? Quin potiùs credas fuiſſe locum aliquem vicinum *Tiberiadi* [ubi Academia Sapientûm] notum ſatis, & vulgaris famæ; & in traditionibus citatis memoratum, ut ita notum. Sic memorantur à *Talmudicis* varia loca circa *Tiberiada*, ut notiſſima, quæ tamen extra paginas *Talmudicas* vix uſpiam inveneris. Talia ſunt *Chammath*, *Magdala*, *Beth Meon*, *Paltathah*, *Caphar Chittaia*, *&c.* de quibus diximus alio in loco. Erant & מזגרה *Mizgah*, Sedes *Simeonis* ben *Lachiſh*, & אילטיס רטבריא locus prope *Tiberiada* auræ inſalubris, & בוטיטרה רטבריא Spelunca *Tiberienſis* & בר טליני *Bar Selene*, aliáque quæ nuſpiam niſi apud hos authores occurrunt memorata, at apud eos notiſſimi nominis. Ex iſthoc numero arbitramur fuiſſe hanc *Zalmon*, locum adeò *Tiberiadi* vicinum, adeóque notum, ut ſat foret iis nominâſſe tantùm. Jam verò dum *Hebraizans* quiſquam pronuntiaret *Zalmon* & *Zalmanutha*, *Syriſſans* proferret *Dalmon* & *Dalmanutha*.

Bereſh. rab. §. 34. *Ibid.* §. 31. *Hieroſ. Heraioth. fol.* 48. 1.

CAP. VI.

Θεία Τύρε καὶ Σιδῶν. Marc. vii. 24.

I. *Tabulæ nimis officioſæ.* II. כבור Ὄρος. III. *Interpretes Græci notati.* IV. *Phœnicia Mediterranea.* V. *De Fluvio Sabbatico.*

VIdes in tabulis nonnullis, pingi fœminam *Syrophœniſſam* Salvatori ſupplicantem, pro filia ſua Dæmoniaca, ad portas fere *Sidonis*. At quo jure, vereor nè ſolidè ſatis non dixerint authores.

In

In una *Adrichomii*, pingitur fœmina tantùm, nulla addita inſcriptione: At in Belgicâ *Doeti*, cum hac, *Hier badt de Cananeiſche Urou voor her dochter*, Matt.15. In *Geilkirchiana*, his aſcriptis verbis, *Porta Sidonis, ante quam mulier Canaanæa filiæ ſuæ dæmoniacæ à Domino ſalutem obtinuit*, Matth. 15.

Ante januam Sidonis [inquit *Borchardus* monachus] *ad ortum, conſtructa exiſtit capella, in loco ubi Chanaanæa pro filia dæmoniaca precata eſt Salvatorẽ: de qua ſic legimus*, Matt. 15. *quòd egreſſa à finibus* Tyri & Sidonis *venit ad Jeſum.* Borchar. cap. 2. §. 8.

Duo ſunt quæ planè cum ſitu, et ſententia iſta pugnant.

I. Quòd non ſit credibile, Chriſtum unquam limites terræ Iſraeliticæ exceſsiſſe: Nam cùm de ſe dixerit, *Ego miſſus ſum ad oves perditas Iſraelis tantùm*; et Diſcipulis, *Nè eatis in viam gentium, & ſi hæc opera miraculoſa facta fuiſſent in* Tyro & Sidone, nunquam perſuaſeris eum unquam ad ipſas portas *Sidonis* perrexiſſe.

II. Dicitur à S. *Marco*, quòd poſt ſanatam iſtam puellam, Chriſtus pervenit *à finibus* Tyro-Sidonis *ad mare* Galilææ, *per medios fines* Decapoleos. Quid? à porta *Sidonis* ad mare *Galilææ* per mediam *Decapolin*? Aptiùs diceretur, *Per mediam Galilæam*: et hinc, ut videtur, moti, ſtatuerunt nonnulli *Decapolin* intra *Galilæam*, nullo jure. Nos eam comperiemus alio in loco, capite proximè ſequenti, locóque tali, ut non facilè concipias, quonam modo potuerit Chriſtus ad mare *Galilææ* per eam tendere, à porta *Sidonis*.

§. II. כבול. Ὅριον.

UT de Ὅρίοις Τύρου καὶ Σιδῶνος, in hac hiſtoria determinetur hoc primùm lectori proponimus.

Dicitur in i. *Reg.* ix. 11, 12. Quòd Solomon *dedit regi* Tyriorum *Chiramo viginti civitates in* Galilæa, quas cùm vidiſſet ille, et non placerent, *vocavit terram* כבול Chabul,

in

in hunc usque diem. LXX reddunt, Ἐκάλεσεν αὐτὰς Ὅριον, *Vocavit eas* Terminum. Jam dicat mihi quæso aliquis linguarum peritus quidnam cognationis inter כבול, & Ὅριον, unde moti *Septuaginta*, ut ità redderent.

Talmudici varia de voce כבול: at sensus & significatio vocis Ὅριον longissimè abest ab eorum mente.

Hieros. Schabb. fol. 7. *Hierosolymitani* sic. כבול ארץ שאינה עושה פירות Chabul *terram significat quæ non fert fructus.*

Bab. Shabb. fol. 54. 1. *Babylonici* sic, *Quid sibi vult terra* Chabul? Rabh Houna *dicit, Quia incolæ ejus* מכובלין בכסף ובזהב *erant involuti argento & auro. Dicit ei* Abba, *An ita? Ecce scriptum est, quòd non placuerunt ei urbes. An displicerent ei quòd involuti forent argento & auro? Dicit ei, imò, nam quia opulenti & delicati erant, non erant idonei ad opera regis.* Rabb. Nachman *bar* Isaac *dicit* חומטין היתה *Terra salsa & fissuris hians erat. Quare vocatur* Chabul? דמשתגרא כה כרעא עד כבלא *Quia mergitur in ea crus usque ad perisceles.*

Josephus Ἔκτοτε προσηγορεύθησαν Χαλκῶν γῆν· Μεθερμηνεύομενον γὰρ τὸ Χαλκῶν, κατὰ Φοινίκων γλῶτταν, οὐκ ἀρέσκον σημαίνει.

Hæc illi, sensum vocis, quantum possunt, investigantes, at de sensu Ὅριον, nè somnium quidem apud eos.

Præterire non possum, quin animadvertatur Glossatorem ad locum, apud *Babylonicos* citatum, hæc dicere. בעשרים ושתים עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא *Textus allegatus loquitur de viginti duabus civitatibus, quas dedit* Solomon Chiramo: Numerat ille *viginti duas*, cùm in fonte Hebræo, atque in omnibus versionibus, memorentur tantùm *viginti civitates.* An lapsus sit memoriâ, an hoc dicat ex instituto, quis definierit?

Minùs prætereunda sunt verba ista Sp. S. ii. *Paral.* viii. 2. והערים אשר נתן חורם לשלמה בנה שלמה אותם: Grammatica interpretatio est facillima, *Atq; urbes quas dedit* Churamus Solomoni, *condidit* Solomon; at interpretatio

tatio hiſtorica, non adeò facilis: Nam quæritur an iſtas urbes dederit *Chiramus* de proprio, an iſtas reddiderit, quas dederat ei *Solomon*, non bene placentes. Et ſunt verſiones nonnullæ, quæ vocem נתן non reddunt *dedit*, ſed *reddidit*, in hunc ſenſum, urbes quas Chiramus Solomoni *reddiderat*, Solomon condidit. Ac ſi *Hiramus* viginti iſtas urbes, in terra *Chabul*, ideò quod diſplicerent, retinere noluiſſet, ſed *Solomoni* reddiderit cum aliqua indignatione.

Rectiùs *Quimchius* in locum. *Optimè exponitur*, inquit, *quod dedit Hiramus civitates Solomoni in terra ſua, & locavit ille illic Iſraelitas ut ſe roboraret. Et dedit pariter ille civitates Hiramo in Galilæa, & hoc, ut fœdus inter eos roboraret. In libro Regum memoratur, quid dederit Solomon Hiramo: & in hoc* [Paralip.] *quid Hiramus Solomoni.* Veriſſimè certè: Nam *Hiramum* urbes aliquas in ditione ſua dediſſe *Solomoni*, ex illo patet ultra omnem controverſiam, quòd *Solomon* dicitur condidiſſe *Tadmor* in eremo: 1 *Reg.* ix. 18. Quiſnam autem iſte locus *Tadmor*? Docebit *Joſephus*, Θαδμόραν inquit ille, Ἕλληνες προσαγορεύουσι Παλμυρᾶν: Et interpr. Vulg. *Ædificavit Palmiram.* Nequaquam ergo cenſeas *Hiramum* urbes ſibi à *Solomone* datas rejeciſſe, utcunque non placerent, ſed pro ſuis retinuiſſe, quod & fecit *Solomon* cum iis, quas dedit ei *Hiramus*. At unde locum iſtum כבור Interpretes Græci redderent Ὅριον, cùm nulla omnino inter ſignificationes vocabulorum ſit affinitas?

Joſ. antiq. lib. 8. cap. 2.

§. III. *Interpretes Græci notati.*

SOliti ſunt Interpretes Græci, nomina locorum reddere, non rarò, non eo nomine quo vocantur in textu Hebræo, ſed quo nuncupabantur temporibus poſterioribus ſub templo ſecundo: quod & à Chaldæis Targumiſtis

est etiam factum non rarò. Hujus farinæ sunt Καππάδοκος pro *Caphtorim.* Ῥινοκόρουρα pro *Fluvio Ægypti*, de quibus diximus ante, & inter plurima quæ proferri possent exempla, locum unum ex Talmudicis cum iis conferamus.

Hierosolymitani, urbes quasdam quarum mentio in *Josu.* xix. & vetustis & præsentibus nominibus appellantes, sic aiunt ad ver. 15.

Hieros. Megil. fol. 70. 1.

קטת קטונית: *Kattath est Katonith.* LXX reddunt Κατανὰθ.

נהלל מהלול *Nahalal est Mahalol.*

שמרין סימונייה *Shimron est Simonia.* LXX reddunt Συμοὼν.

יראלה חירייה *Irala est Chiriah.* LXX reddunt Ἰεριχὼ.

Plurima occurrent observanti: Atque ex hac ipsissima re subolebit forsan tibi, versionem istam non redolere vetustatem temporum *Ptolemæi Philadelphi.*

Idem quod facere soliti sunt illi aliás, factum & hîc ab iis arbitramur, eosque rejecto pristino nomine quo vocabatur regio ista *Galilææ*, sæculis vetustioribus, nempe *Chabul*, nomen & titulum quo jam vulgò audiit ei indidisse, Ὅριον *Terminum.*

Hieros. Demai. fol. 22. 4.

תחום ipsissimum idem denotare suspicio mihi est, in traditione ista apud *Hierosolymitanos*, אילו עיירות אסורות בתחום *Istæ urbes prohibentur* Ἐν τῷ Ὁρίῳ. *Tsur, Shezeth, & Bezeth*, &c. אילו עיירות שהן מותרות בתחום *Et istæ urbes permittuntur* Ἐν τῷ Ὁρίῳ *Nebi, Tsur, Tsiiar*, &c. Permissio & prohibitio de qua agitur, quantùm conjecturâ è scopo loci elicere licet, est quoad decimationem: & determinatur, à quibus istarum urbium exigendæ & accipiendæ essent decimæ, & à quibus non. Ab Israeliticis exigendæ, ab Ethnicis non: quæ res optimè convenit cum terra *Chabul*, ubi mixtæ & quasi intertextæ videntur fuisse urbes hujus & illius juris.

§. IV.

§. IV. *Phœnicia Mediterranea.*

ERat *Phœnicia Mediterranea*, æquè ac erat *Phœnicia Maritima*. Maritimam nôrunt omnes, De Mediterranea ſic *Ptolomæus*.

Φοινίκης μεσογείοι πόλεις Ἄρκα, Παλαιόβιβλος, Γάβαλα, Καισάρεια Παν-ίας. *Phœniciæ civitates Mediterraneæ ſunt Arca, Palæobiblus, Gabala, Cæſarea Paniæ.* Tabb. *Aſiæ.* pag. 139.

An *Phœnicia Mediterranea* & *Syrophœnicia* ſint convertendæ, hæſito dubitans. Mallem equidem *Phœniciam* tripartiri in *Maritimam*, *Mediterraneam* & *Syrophœniciam*, quam nudè bipartiri in *Phœniciam* & *Syrophœniciam*. Ratióque eſt, quia quæro an tota *Phœnicia Mediterranea* dici potuerit *Syrophœniſſa*: & quæro inſuper an tota *Syrophœnicia* reputanda fuerit intra fines *Tyro-Sidonios*. *Nicetas* certè *Choniates*, civitates *Syrophœniſſas* uſque ad *Antiochiam* memorat. Nam ille in hiſtoria *Johannis Comneni* hæc habet.

Ἐγνω προσβαλεῖν τοῖς παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἱδρυμένοις καὶ Ἀγαρηνῶν κατεχομένοις Συροφοινίσσαις πόλεσι. *Antiochiæ finitimas Syrophœniſſas urbes, quæ ab Agarenis tenebantur aggredi ſtatuit.* Nicet. Chon. p. 30.

Jam verò, an urbes iſtas ad *Antiochiam* uſque, intra ditionem *Tyro-Sidoniam* numerabis? At certè nihil prohibet quò minus iſtas quæ à Ptolemæo, *Phœniciæ Mediterraneæ* habentur ita æſtimes, niſi hæreat ſcrupulus ſolùm de *Cæſarea Paniæ*, quæ *Cæſarea Philippi*: eaque, ut videbimus, erat de *Decapolitanis*, & abſque ullo abſurdo ſtatui poteſt intra iſtam ditionem *Tyri & Sidonis* quod & *Leſhem* olim, quæ urbs eadem. *Judic.* xviii. 28.

Addatur Talmudicorum clauſula una, & tunc ea quæ dicta ſunt, in epitomen compingantur. Illi limites terræ ſub templo ſecundo definientes, cùm ad oras Aquilonares perveniunt, pro limite ſtatuunt תרנגולא עילאה קיסרין

Hieros. Sheviith. fol. 36.3. דלמעלה מן קיסרין *Tarnegolam superiorem quæ est supra Cæsaream.* Adverte *Cæsaream* esse urbem *Phœniciæ Mediterraneæ,* secundùm Ptolemæum, & tamen *Tarnegolam* quæ magis vergit in Aquilonem, esse intra terram *Israeliticam* secundùm Hebræos.

Ita ut hoc sensu, Christus potuerit esse intra Ὅρια Τύρου καὶ Σιδῶνος, & tamen esse intra limites terræ Israeliticæ. Arbitrandum ergo, idque non sine ratione, eum cùm sanaret puellam Dæmoniacam fuisse, 1. In regione ista in extremis Galilææ oris, quæ olim *Chabul,* τοῖς LXX Ὅριον, Talmudicis תרום audiit, quæ olim data fuit à *Solomone* Regi Tyriorum, & ex ista concessione in sæcula subsequentia juris & ditionis *Tyro-Sidoniæ* erat, utcunque intra terminos istos quibus ab initio circumscribebatur terra Israelitica, imò quibus sub templo secundo. 2. Fuisse eum arbitramur non longè à fontibus aut fluento *Jordanis,* quo trajecto non potuit ad mare *Galilææ* pervenire nisi per regionem *Decapolitanam.*

§. V. *De Fluvio Sabbatico.*

Non longè, cùm de Syrophœnicia loquimur, indè absumus ubi vel erat, vel esse fingebatur *Fluvius Sabbaticus:* & Ignosces spero lector, si extra metas jam nostras aliquantum exspatiemur, invisuri Fluvium Sabbatizantem, nam quis à via sua non declinaret ut rem videat tam stupendam?

Et tamen, si Plinio credimus, extra cancellos non sumus, nam statuit ille hunc fluvium intra Judæam. *In Judæa,* inquit, *rivus Sabbatis omnibus siccatur.* Josephus aliter, *Titus,* inquit, [Antiochiam tendens] *vidit in itinere fluvium cognitione dignissimum: Is fluit medius inter Arcæas & Raphanæas Agrippæ regni civitates. Habet autem peculiarem naturam. Nam cùm sit, quando fluit multus,*

Nat. hist. lib. 31. c. 2. Jos. de bell. lib. 7. c. 13.

multus, nec segniter labens, tamen totus à fontibus per sex dies deficiens, siccum exhibet locum. Deinde quasi nulla mutatione facta, septimo die similis exoritur. Atque hunc ordinem eum semper servare pro certo compertum est. Unde etiam Sabbaticus appellatus est, à sacro septimo die Judæorum.

Utri credis lector? *Plinio*, Rivus iste est in *Judæa*; *Josepho*, Non. *Plinius* Sabbatis siccari ait, *Josephus* Fluere. Consentiunt cum *Plinio* Talmudici, & non convenit *Josepho* cum suis.

In tractatu *Sanhedrin* Babylonico introducitur *Turnus Rufus* hoc quærens à *R. Ahibah*. מי ייבר האירנא שבתא *Quis probaverit quod hic dies est Sabbatum?* [Gloss. Nam fortè dies aliquis è reliquis est Sabbatum.] *Respondit R. Ahibah.* נהר סבטיון יוכיח *Fluvius Sabbaticus hoc probabit* בעל אוב יוכיח *Pythonicus hoc probabit.* וקברו של אביו יוכיח *Et sepulchrum patris hoc probabit.* *Sanhed. fol. 65. 2.*

Gloss. *Fluvius Sabbaticus probabit. Iste est fluvius saxosus: qui omnibus diebus septimanæ fluit & labitur, at Sabbato intermittit & quiescit. Pythonicus probabit. Nam Pytho non ascendit Sabbato. Et sepulchrum patris Turni Rufi omnibus diebus anni emisit fumum, quia judicatus fuit & traditus igni: at transgressores in Gehenna quiescunt Sabbato.* Sepulchrum ergo ejus non emisit fumum Sabbato.

Nonne subolet tibi lector unde & quare excogitatum est hoc commentum? Nempe cùm jam ortus esset splendor Sabbati Christiani crescereturque indies, ad monstra hæc vel magiæ, vel fabularum est recursum, quibus obscuraretur Sabbati nostri gloria, & illustraretur Judaici; veritatem historiæ in suspicionem inducunt, variæ & quidem contrariæ historicorum relationes:

CAP.

CAP. VII.

Regio Decapolitana quænam. Marc. vii. 31.

I *Ea à nonnullis malè disposita.* II *Scythopolis, olim* בית שאן *una ex urbibus Decapolitanis.* III *Item Gadara, & Hippo.* IV *Et Pella.* V *Caphar Tsemach. Beth Gubrin. Caphar Carnaim.* VI. *Cæsarea Philippi.* VII *Urbs* ערבו

§. 1. *Regio Decapolitana à nonnullis non bene disposita.*

OCcurrit frequens mentio *Decapoleos* apud Evangelistas, ut & apud exteros authores: at nusquam majori cum sensûs difficultate quàm apud verba ista, S. *Marc.* vii. ubi de Christo sic dicitur Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. Difficultas in hoc latet, quod supposito, quod, per fines *Tyro-Sidonios*, intelligendus est locus prope portas *Sidonis*, de quo antea, vix concipi potest quomodo Christus per mediam *Decapolin* perrexerit ad mare *Galilææ*, nisi supposito etiam quod *Decapolis* fuerit intra *Galilæam*.

Borchard. c. 6 §. 6. Hinc ducti certe videntur *Borchardus*, aliique eum sequuti, ut hæc oppida *Galilææ* pro *Decopolitanis* numerent. *Tiberiada, Sephet, Kedesh-Nephtali, Hazor, Capernaum, Cæsareâ Philippi, Jetopatam, Bethsaidâ, Chorazin, Schythopolin.* Quorum fide Baronius: *Erat*, inquit, *in eadem Galilæa, posita provincia Decapolios, dicta quòd in ea decem essent civitates, inter quas una annumerabatur Capharnaum.* *Saligniac. tom. 9. cap. 1. Ad annum Christi. 31.*

Fidenter quidem satis, at sine fundamento. Longè aliter *Plinius*. *Jungitur*, inquit, *ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorum in quâ non omnes eadem observant. Plurimi tamen Damascum & Opoton riguas amne,* *Nat. Hist. lib. 5. c. 18.*

Chry-

Chryſorrhoa, Fertilem Philadelphiam, Raphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolin, antea Nyſam, à Libero patre, ſepulta ibi nutrice, Scythis deductis. Gaddaram Hieromiace præfluente, & jam dictum Hippon Dion, Pellam aquis divitem, Galaſam, Canatham. Intercurſant cinguntque has urbes Tetrarchia, regnorum inſtar ſingulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Panias, in qua Cæſarea cum ſupradicto fonte, Abila, Arca, Ampeloeſſa.

Quibúsnam credendum? *Borchardus* & ſui, totam *Decapolin* intra *Galilæam* ſtatuunt, totâ longitudine *Galilææ* extenſam atque *Jordani* adjacentem & littori maris *Geneſaritici*. *Plinius* & ſui, totam in *Trans-Jordanica*; excepta ſolum *Scythopoli*.

In *Scythopoli* utræque partes conveniunt, & ego in hac cum utriſque: Aſt in aliis vix ego in ullis cum *Borchardo*, nec in omnibus cum *Plinio*. Apud illos, incongruum eſt, nobiliſſimas urbes *Galilææ* numerare pro *Decapolitanis*, cùm & apud ſacros & profanos authores, planè diſtinguatur *Galilæa* à *Decapoli*. Apud hunc, impar congreſſus videtur *Damaſco* & *Philadelphiæ*, Μητροπόλεσιν olim Syriæ & *Ammonitidis*, cum urbeculis *Gadara* & *Hippo*.

Cum *Plinio* & ſuis, in quibusdam urbibus *Decapolios* enumerandis conſentit etiam *Joſephus*. Nam ille *Juſtum Tiberienſem* truci proſequens oratione, hæc ait.

Σὺ δὲ καὶ πάντες Τιβεριεῖς ὑμεῖς μόνον ἀνειλήφατε τὰ ὅπλα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῇ Συρίᾳ Δεκαπόλεις ἐπολεμεῖτε. *Joſeph. in vita ſua pr. mihi 650.*

Tu quoque, atque omnes Tiberienſes, non ſolùm arma ſuſcepiſtis, ſed & urbes Decapolitanas in Syria oppugnâſtis. Nota illud, urbes Decapolitanas ἐν Συρίᾳ, nequaquam in *Galilæa*.

Σὺ γὰρ τὰς κώμας αὐτῶν ἐνέπρησας. *Tu urbes earum in flammas immiſiſti.*

Et non multò póſt. *Poſtquam Veſpaſianus Ptolemaida* *Ibid. p. 654.* *per-*

pervenisset οἱ πρῶτοι τῆς Συρίας δέκα πόλεων. *Viri primarii Decapoleos Syriæ Fustum Tiberiensem acriter incusârunt* ὅτι τὰς κώμας αὐτῶν ἐνεπρησεν· *quòd oppida eorum incenderat.*

Ibid. pag. 6. 8.

Quænam autem oppida ista *Decapolitana* fuerint, innuit ille alibi his verbis. *Tunc suadens Fustus concivibus suis ut arma caperent, & nolentes cogens, cúmque omnibus his egressus,* Ἐμπιμπρησι τὰς τε Γαδαρηνῶν καὶ Ἱππηνῶν κώμας, *in ignem mittit villas Gadarenorum atque Hippenorum.*

Vides ut cum *Plinio*, Josephus *Decapolitanam* regionem lateri *Syriæ* adjungat, atque ut cum eo *Gadaram* & *Hippon* numeret pro *Decapolitanis*: Et tamen in omnibus ut diximus non placet *Plinius*: Illud verò quod apud eum ridiculum maximè & absurdum videri posset, nempe quòd *Scythopolin* quæ cis Jordanem, cum reliquis urbibus numeret, quæ omnes trans, hoc placet maximè. Nam ab isthac ipsa urbe, innotescit nobis qualésnam fuerint reliquæ urbes, & quare tam singulari nomine & notâ clarescerent. Conditione *Scythopolios* primùm observatâ, facilius erit judicare de reliquis.

§. II. *Scythopolis, olim* בית שאן *Bethshan, una ex urbibus Decapolitanis.*

TAlmudici frequentissimè exemplum singulare proponunt urbis *Bethsheanis*, quæ & dicta *Scythopolis*: [vid. LXX in *Judic.* i. 27.] eámque semper statuunt diversa conditione à cæteris urbibus terræ Israeliticæ.

Hieros. Demai. fol. 22. 3. R. Sol. in Demai. cap. 1. hal. 3. Cholin. fol. 6. 2.

Rabbi, inquiunt *solvit Bethsheanem, Rabbi solvit Cæsaream, Rabbi solvit Beth Gubrin, Rabbi solvit Caphar Tsemach à Demai*, id est, à decimatione rerum dubiarum. *Farchius* hæc citans, ista insuper addit. *Nam omnia ista loca erant paria Bethsheani, quam subjugârunt Israelitæ ascendentes ex Ægypto, at non subjugârunt ascendentes è Babylone.*

R. Meir, inquiunt, *comedit folia olerum* [non decimatorum]

torum] *in Bethſhane & exinde Rabbi ſolvit totam Bethſheanem à decimatione:* In quam hiſtoriam, ſic *Jarchius* iterum. *R. Meir comedit folia in Bethſhane non decimata, quia decimatio non adhibetur extra terram Iſraeliticam.* Nota quæſo hoc bene, *Bethſheanem* quæ planè fuit intra terram Iſraeliticam, haberi tamen pro urbe quæ extra terram Iſraeliticam, vel pro urbe Ethnica: ratióque redditur, quia quamvis fuerit intra terram, ceſſerítque Iſraelitis in ſubjugatione ejus prima, non ceſſit tamen iis in ſubjugatione ſecunda, ſed ſemper habitabatur ab Ethnicis. Ipſiſsimum idem judicamus meritò de reliquis urbibus *Decapoleos*, quòd quidem forent intra limites terræ Iſraeliticæ, at quas uſurpârant, & jam tum poſſederunt Syri vel Ethnici. Enumeratis quibuſdam earum, res patebit clariùs.

At ſi quæras obiter, quinam incolæ *Bethſheanis* fuerint, cùm aſcenderent Judæi è *Babylone*, quíque à Judæis noluerunt, nequiverunt ſubjugari, obſcurioris eſt inveſtigationis; *Scythæs* autumares è vocis Etymo, & verbis *Plinii, Scythopolin, antea Nyſam, deductis Scythis*; at ſi *Herodotum* adeas, de imperio *Scytharum* in *Aſia*, & ſpeciatim in *Palæſtina*, diſſerentem, comperies extinctum fuiſſe imperium iſtud, cùm vix natus foret *Cyri* avus: ut magis mirum videatur adeò viguiſſe nomen *Scythopoleos*, cùm Judæi ſub *Cyro* ad propriam terram remearent. Sed de hac re plus moleſtiæ vel lectori, vel nobis ipſis non ciebimus. *Herodot. in Clio. cap. 105, 106.*

§. III. *Gadara & Hippo urbes Decapolitanæ.*

SIc *Plinius* & *Joſephus* verbis ex iis modò allegatis: Sic & non obſcuri Evangeliſtæ de *Gadara*. Nam Marcus, *Cæpit prædicare in Decapoli*; Lucas, *Abiit prædicans per totam urbem Gadaram.*

Et *Gadaram* fuiſſe Ethnici juris, præter quod colligi poteſt

teſt ex verbis iſtis *Joſephi*, aſtruere licet etiam ex eo quod porci illic tanto numero alerentur [*Mat.* viii.] quorum nutritio *Judæis* prohibita per canones Talmudicos, æquè ac comeſtio per legem *Moſaicam*. Hinc in adverſionibus in *Marc.* 5. non veremur Dæmoniacum iſtum *Gadarenum*, Ethnicum pronuntiare, idque, ſi non fallat conjectura, bono nixi fundamento.

Hippon pariter fuiſſe Ethnici juris, arguere ſatis poſſunt teſtimonia *Judæorum* de urbe *Suſitha*: quæ ut ejuſdem eſt ſignificationis cum voce *Hippo*, ſic omni abſque dubio eſt idem locus: Sic illi de ejus Ethniciſmo.

Hieroſ. Shevuith. fol. 36. 1. *Terra Tobh. ad quam fugit Jephta, eſt Suſitha. Et quare vocatur nomen ejus Tobh?* [bona] *Quia immunis eſt à decimis.* Atque unde immunis à decimis? Quia Ethnicæ poſſeſſionis. Nam non erat decimatio extra terram, id eſt è loco aliquo qui erat Ethnicorum.

Id. Roſhhaſhanah. fol. 54. 4. Atque iterum. *Si prodeant ambo teſtes è civitate cujus major pars conſtat è Gentilibus, ut Suſitha.*

§. IV. *Pella urbs Decapolitana.*

Epiphan. de menſur. & ponder. c. 15 PEllam etiam inter urbes *Decapolitanas* numerat *Plinius*: Sic & *Epiphanius*: eamque ejusdem fuiſſe conditionis, ſub qua poſitas arbitramur reliquas urbes Decapolitanas, habitatam nempe ab Ethnicis, planum faciunt verba

Antiq. lib. 13. *cap.* 23. *Joſephi. Moabiticas has urbes recuperârunt Judæi ab hoſtibus, Heſhbonem, Medebam, Lembam, Oronas, Telithona, Zara, Cilicium, Aulona, Pellam.* Ταύτην δὲ καθέσκαψαν, &c. *Pellam autem exciderunt, ideo quòd non tolerarent incolæ ejus in patrios mores transformari.* Ecce tibi cives *Pellæ* ſtrenuè Ethnicos, adeo ut martyrium quoddam, ſi ita dicere liceat, paſſa ſit urbs eorum ob retentum Ethniciſmum. Cúmque reſtauraretur ſub *Pompeio*, reddita eſt iiſdem civibus, teſtante eodem *Joſepho*.

Ibid. lib. 14. *cap.* 8.

At-

At cave lector ne verba ejus tibi imponant de ejus situ, qui sic de *Peræ*, Μῆκος μὲν αὐτῆς ἀπὸ Μαχαιροῦντος εἰς Πέλλαν--- ----- Καὶ Πέλλη μὲν τὰ πρὸς ἄρκτον ὁρίζεται. *Longitudo Peræa est à Macharunte ad Pellam, & fines septentrionales terminantur ad Pellam.* Id est *Peræa* ut distinctæ à *Trachonitide* & *Batanæa.* Nam erat *Pella* ultima ora Aquilonaris *Peræa*, & erat ora Meridionalis *Trachonitidis.* Hinc *Josephus* eam connumerat & coordinat cum *Hippo*; *Dio*, *Scythopoli*. Loco antè citato. *Antiq. lib.* 14. *Id. de bel. lib. 3. cap. 4.*

Urbes plures *Decapoleos* trans *Jordanem* numerare non est opus, hæc quæ dicta sunt satis faciunt in sententiam nostram, & de situ locorum, & de natura. Hæc tantũ addamus, dum jam versamur trans *Jordanem*, & circa *Pellam*

Ammon & Moab inquiunt Gemaristæ *decimant decimam pauperum anno septimo*, &c. Ubi Gloss. *Ammon & Moab sunt Israeltæ, qui habitârunt in terrâ Ammon & Moab quam cepit Moses à Sichone: Et sancta erat terra ista secundùm sanctitatem terræ Israeliticæ: At verò sub templo secundo, sanctitas ejus cessavit. Serunt ergo eam anno septimo, & statuunt inde decimam primam & decimam pauperum anno septimo, ob sustentationem pauperum: quibus non est angulus agri relictus, nec spicilegium isto anno. Illuc ergo se recipiunt pauperes atque illic habent angulum relictum & spicilegium & decimam pauperum.* *Jevamoth. fol. 16. 1.*

Hæc adducimus, historiæ istius ergô, quæ refert Christianos ab obsidione & clade *Hierosolymæ* fugisse *Pellam.* Et eccur ad *Pellam?* Certè si verum illud sit quod obtinet apud *Judæos*, excidium Hierosolymitanum fuisse בשביעית *Anno septimo* [qui erat annus relaxationis] cùm citra *Jordanem* nec aratrũ foret nec satum, trans *Jordanem* verò foret messis & Decimatio pro pauperibus, &c. probabiliorem hinc petas rationem istius historiæ quam reddunt ipsi historici. Pauperes scilicet istos Christianos illuc

ſe recepiſſe victûs & alimoniæ ergò, cum iſto anno ceſsâſſet agricultura in *Judæa* & *Galilæa*: Sed hiſtoriam miramur potius quam in hâc ratione acquieſcimus.

§. V. *Caphar Tſemach. Beth Gubrin. Caphar Carnaim.*

OMnes *Decapoleos* urbes, ejuſdem conditionis cum *Bethſheane*, recenſere nec audemus, nec quidem poſſumus: Has tres tamen ſub eadem claſſe cum ea, ſtatuunt ordinantque *Hieroſolymitani* verbis iſtis quæ allegata antea, exceptâ *Caphar Carnaim*, de qua poſtea.

I. כפר צמח *Caphar Tſemach.* Aliquid obſervetur de ejus nomine ex R. *Solomone*

1. *Hieroſolymitanis* eſt כפר צמח: At R. *Solomon* eos citans legit כפר עמס *Caphar Amas*: quod mireris. At hoc non adeo alienum ab idiomate *Chaldaico* & *Syro*, cui uſitatiſſimum eſt צ in ע immutare, Ita ut *Rabbinus* in prolatione hujus vocis עמס in prima litera Syriſſet, & Græciſſet in ultima, vocabulum terminans in ם pro ח.

2. De ſitu loci nihil audemus fidenter pronuntiare, hoc tantum de eo diximus antea quod ab *Hieroſolymitanis* numeratur inter עיירות אסורות בתחום *Urbes Prohibitas in Limite*: Forſan Ἐν ὁρίῳ de quo antea, ſed nihil ſtatuimus.

II בית גוברין *Beth Gubrin.* Latet etiam ſitus hujus loci. Erat *Gabara* quædam ſupra *Cæſaream Philippi*, Rabbinis תרנגולא עילאה: Sed non audemus Voces & loca confundere. Celebratur ob *R. Jochananem de Beth Gubrin qui dixit, ſunt quatuor linguæ nobiles, &c.*

Hieroſ. Magil fol. 71. 2

III. כפר קרנים כבית שאן *Caphar Carnaim, inquiunt Hieroſolymitani, eſt ejuſdem conditionis cum Bethſheane*, id eſt, juris Ethnici.

Id. Demai. fol. 22. 3.

An hæ fuerint urbes ex Decapolitanis, jam judicet lector. Fuerint nec ne, quòd non decernimus, nec ſolliciti quidem de iſta re ſumus: hoc quod maximè urgemus, per loca quæ antea nominantur, ut puto patet, urbes *Decapolitanas*,

litanas, fuiſſe quidem intra limites terræ Iſraeliticæ, at habitatas à Gentilibus. Habitabant quidem cum iis Iudæi, at numero pauciores, dominio inferiores, & poſſeſſione & privilegiis non adeò immunes. Rationémque ſi quæris quare in tali inferioritate vellent cohabitare cum Ethnicis, hanc accipe.

Tradunt Rabbini. Semper habitet quis in terra Iſraeliti-ca, ſit licèt in civitate, cujus pars maxima ſunt Ethnici. Et ne habitet extra terram, imò non in urbe, cujus pars maxima ſunt Iſraelitæ; Nam qui habitat in terra Iſraelitica Deum habet. At qui extra terram, eſt ac ſi Deum non haberet: Sicut dicitur, ad dandum vobis terram Canaanis, ut ſit vobis Deus, &c. Bab. Chetub. fol. 110.2.

Vis plures?

Quicunque habitat intra terram Iſraeliticam, abſolvitur ab iniquitate. Et quicunque ſepelitur intra terram Iſraeliticam, eſt ac ſepeliretur ſub altari. Ibid. fol. 111.1.

Unam habe pro omnibus. *Viri Iſraelitici ſunt admodum ſapientes, Nam ipſum clima ſapientificat.* O ſapientiſſimos Rabbinos! Gloſſ. in Bab. Sanhe. fol. 5.1.

§.VI. *Cæſarea Philippi.*

EST & urbs iſta apud Talmudicos ejuſdem claſſis cum *Betſheane*: atque ut eam inter *Decapolitanas* numeremus, animat præterea *Ptolemæus*, qui eam numerat inter urbes *Phœniciæ Mediterraneæ*; & *Joſephus*, qui Syros ejus incolas fuiſſe innuit in vita ſua. Corrigimus hìc, quod alibi excidit, Interpretem ſcilicet Arabem dum *Cæſaream* reddit pro *Hazor* Joſu. xi. 1. poſſe de *Cæſarea Stratonis* intelligi, cùm potiùs videatur hanc *Cæſaream* reſpicere.

Et jam ex omnibus quæ dicta ſunt, cogita tecum lector, quid ſtatuendum ſit de verbis iſtis S. *Marci*: *Ieſus pervenit à finibus Tyro-Sidoniis ad mare Galilææ, per medios fi-*

ves

nes Decapoleos. Cogita inquam & judica, an per *fines Tyro-Sidonios* intelligi possit locus aliquis ad ipsas portas *Sidonis*: annon potiùs locus aliquis non remotus admodum à *Cæsarea Philippi.* Et judica iterum, an *Decapolis* statuenda sit intra *Galilæam*, an non potiùs [cum *Plinio* & *Josepho*] magna pars ejus saltem, in *Trans-Jordanica*, & si qua in *Galilæa*, in extrema ejus ora Aquilonari, exceptâ solùm *Scythopoli*, vel *Bethshane.*

§. VII. Urbs ערבו.

EX mentione *Bethsheanis* non possumus non subjungere mentionem urbis ערבו, ex verbis *R. Judæ*, loco ad marginem.

Berish. rab. sect. 33. R. Judah dicit עורבים *attulerunt panem & carnem manè & vespere ad Eliam*, עיר היא בתחום בית שאן ושמה ערבו *Urbs ista erat in limitibus Bethsheanis, & vocabatur Orbo.*

Scrupulum cient Judæi quidam, an Corvi panem & carnem contulerint *Eliæ*, an homines qui vocantur ערבים: Sic *Kimchius* in locum; *Sunt qui per* ערבים *intelligunt mercatores, secundùm illud quod dictum est* ערבי מערב Ezek. xxvii. 27. Hinc rationem odorari potes cur Arabs reddiderit *Orabimos.* In quem sensum & *Rabbinus* noster *Judah*, qui non corvos, sed Incolas urbis *Orbo* Eliæ ministrâsse arbitratur. At valet hìc objectio Kimchii. *Fusit Eliam Deus*, inquit ille, *ut seipsum absconderet, neu quis eum cognosceret illic existere. Et videmus etiam quod Achabus eum perquisivit undique*, &c.

At omissâ nugacitate somnii, rem chorographicam nos indagamus: & si quid veri sit in verbis *R. Judah*, quod fuerit urbs quædam nomine ערבו *Orbo* propè *Bethshanem*, vel situm torrentis *Cherith* invenimus, vel saltem ubi ille eum fluxisse est opinatus.

Latu-

Latuiſſet æternùm in tenebris torrens iſte, ni juxta eum latuiſſet *Elias*: at locus ejus & adhuc latet. Sunt tabulæ quæ eum ultrà *Jordanem* ſtatuunt, & ſunt quæ cis, aliæ hîc, aliæ illic incertò & vagabundè. Præſertim vero *Joſephum* miror qui dicit quòd Ἀνεχωρησεν εἰς τὰ πρὸς νότον μέρη πολέμῳ πυρὰ χειμάῤῥῳ τινὶ τὴν διατειβὴν. Cùm Deus planis verbis dicat ופנית לך קדמה, Et convertes te, vel *tendes versùs Orientem*: nam jam tum erat in *Samaria*. *Antiq. lib. 8. cap. 7.*

Addit Deus, *Abſconde te ad torrentem Cherith* אשר על פני הירדן *qui eſt coram Jordane*. Sic, inquies, erat unusquiſque torrens qui fluxit in *Jordanem*: At ſenſus verborum, *qui eſt coram Jordane*, hic eſt, qui ut pergis ad *Jordanem*, eſt citra *Jordanem* in eum fluens. Ita ut quamvis de creaturis *Eliam* paſcentibus hallucinetur Rabbinus, de loco torrentis, forſan non hallucinetur adeò.

De Θείοις Τύρου καὶ Σιδῶνος & de *Regione Decapolitana* diſſerendi occaſionem præbuit, hiſtoria fœminæ *Syrophœniſſæ* Chriſto ſupplicantis pro filia ſua dæmoniaca, & receſſionis Chriſti inde, per *Decapolin* ad *mare Galilææ*: Et jam expeditâ locorum perluſtratione, de ipſâ fœmina verbum unum. Dicitur à *Marco* Ἑλληνις Συροφοινικισσα, quod abſque omni ſcrupulo, eſt: at cùm dicitur à *Matthæo* χαναναῖα, eſt obſcuriùs. Si ea, quæ ad locum iſtum diximus in animadverſionibus noſtris in *Matthæum*, cuiquam non placent, hæc addantur, 1. Quod *Canaan* & *Phœnicia* τοῖς LXX aliquando convertuntur. *Joſu.* iv. 1, 12. *&c.* 2. Si dixerim quod Ἑλληνις & χαναναῖα etiam convertuntur, riſum forſan crearet: at non apud Judæos qui omnes ſervos & famulas qui non ſunt Hebræi ſanguinis, vocant *Canaanæos*. Trita eſt diſtinctio inter עבד עברי *ſervum Hebræum*, & עבד כנעני *Servum Canaanæum*; atque ita in ſexu fœmineo; Jam verò *ſervus Canaanæus*, inquiunt, eſt ſervus ex quâvis gente præter Hebræam: Conjice hanc fœminam fuiſſe talem

talem, & nihil obſcuri eſt in ejus agnominatione: quòd nempe fuerit fœmina ſervilis, origine Ethnica, atque inde, vulgò apud Iudæos nota titulo שפחה כנענית *Ancillæ Canaanæ.*

CAP. VIII.

Emenſurationes quædam.

I. *Menſuræ Iudæorum.* II. *Eorum emenſuratio terræ per dietas.* III. *Et emenſuratio latitudinis terræ intra Iordanem.* IV. *Ptolemæus conſultus & emendatus.* V. *Plinius corrigendus.* VI. *Longitudo terræ ex Antonino.* VII. *Latitudo viarum.* VIII. *Diſtantia ſepulchrorum ab urbibus.*

§. I. *Menſuræ Iudæorum.*

Gloſſ. in Bava Metzia. fol. 28. 1.

OBtinuit apud Iudæos, *Terram Iſraeliticam fuiſſe quadraturæ quadringentarum Parſarum*; Et delectantur neſcio quî & quare, hoc numero & menſurâ.

Megill. fol. 3. 1.

Ionathan ben Uzziel interpretatus eſt ab ore Haggæi, Zachariæ & Malachiæ ונורעוה אי ר מאות פרסה ער ר מאית פרסה *Et commota eſt terra Iſraelitica quadringentis Parſis undiquaque.*

Bava Kama fol. 82. 2.

Cùm porcus ſurſum traheretur ſuper muros Hieroſolymæ, atque ungues infigeret, quaſſata eſt terra Iſraelitica per quadringintas Parſas undiquaque.

Parſa פרסה continuit intra ſe quatuor milliaria.

Gloſſ. in Peſachin. fol. 93. 2.

Decem Parſæ, inquit gloſſ. ad locum in margine, *ſunt quadraginta milliaria*: quod & fusè probari poſſet aliunde ſi foret opus. Ita ut *Quadringentæ Parſæ* [vel Paraſangæ] fuerint Mille, & ſexcenta milliaria. Quam menſuram cur terræ *Iſraeliticæ* aſcripſerint ab unoquoque latere quadraturæ ſuæ, an ab emenſurationibus *Ezechielis*, an aliunde, hìc non quærimus. At hoc non obſervare non poſſu-

poſſumus, eundem numerum memorari, & forſan eandem menſuram intelligi *Apoc.*xiv.20. *Exivit ſanguis è lacu uſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.* Ubi Arabs. אמיאל אלף וסתמאית *Per ſpacium milliariorum mille ſexcentorum.*

Menſurant Talmudici, aliquando per *milliaria*, aliquando per *Parſas*, aliquando per *dietas*. Unamquamque harum comperies apud eos frequentiſſimè.

De milliari Talmudico, hanc accipe ipſorum commonefactionem.

אחד משבע ומחצה במיל זה הוא ריס: *Conſtitiſſe* nempe *illud* [non octo, ut Græcum & Romanum, ſed] *ſeptem ſtadiis & dimidio.* Nam qua alia voce vertenda ſit ריס nec quidem novi, nec aliâ arbitror eſſe vertendam. *Bava Metzia. fol.* 33.1.

Et hanc etiam de *dieta*.

כמה מהלך אדם ביום. *Dicit R. Jochanan. Quantum eſt iter hominis die uno?* פרסאות י *Decem Parſarum. A prodeunte primùm aurora, ad ortum ſolis, quinque milliaria; Ab occaſu Solis, donec appareant ſtellæ, quinque milliaria.* פשו ל חמיסר מצפרא לבלגא יומא *Reſtant triginta. Quindecim à mane ad meridiem.* חמיסר מפלגא ריומא לאורתא *Quindecim à meridie ad veſperam.* *Peſachin. fol.*93.2.

En tibi iter diarium, uno ſenſu quadraginta milliarium, id eſt, quantum uno die confici poteſt; & alio ſenſu triginta, id eſt, quantum uſitatiſſimè confici ſolet: ubi & ab iis etiam es monendus computari hæc כיום בינוני *ſecundùm diem æquinoctialem.*

Comminiſcuntur *Saulum* uno die ſexaginta milliaria peragrâſſe, ut & *Iſraelitas* à *Jordane* ad montem *Gerizim*, at vulgatiſſimè de dieta dijudicant, ſecundùm quod eſt dictum, nempe ſub eæ comprehendi triginta milliaria. *Midr. Till. fol.*7.4. *Gloſ. in Sanhed. fol.* 44.1.

Et huc adducantur ista: אי זו היא דרך רחוקה *Quænam est via longinqua?* מן המודיעים ולחוץ כמדתה לכל רוח *A Modim* [sepulchris *Maccabæorum*] *& porro, & secundùm hanc mensuram ab unoquoque latere. Dicit ultrà. A Modim ad Hierosolymam erant quindecim milliaria.*

Pesachin ubi supra.

Disputatur super illud, *Num.* ix. 10. ubi præcipitur ut unusquisque celebret Pascha mense primo, nisi sit immundus או בדרך רחוקה *Aut in via longinqua,* & concluditur, Per *viam longinquam* intelligendam esse distantiam quindecim milliarium ad minimum, quæ erat dimidium dictæ vulgaris.

§. II. *Judæorum emensuratio terræ per dietas.*

Bava Mezia. fol. 28. 1.

LOco ad marginem adscripto quærunt Magistri. *Quamdiu tenetur quisquam ad manifestandum publico præconio, de aliqua re reperta? R. Judah dicit, Tribus festis & septem diebus post festum ultimum. Nempe ut triduo quis domum redeat quæsitum an aliquid perdiderit, triduo redeat* [Hierosolymam] *& supersit adhuc dies unus publico præconio.* [Gloss Ut ipse præconium edat, Ego tale quid perdidi, & hæ sunt ejus notæ.] *At objiciunt, Tertio die mensis Marheshvan orant pro pluviis. Rabban Gamaliel dicit, septimo istius mensis, qui est dies decimus quintus à festo Scenopegiæ: nempe ut postremus inter Israelitas* [qui ascenderant ad Festum] *accedat ad Euphratem, et non prehendant eum pluviæ.*

Præsumitur ex hac traditione, ultimum limitem terræ *Israeliticæ* fuisse intra iter triduanum ab *Hierosolyma*, nec pravé: atque sub eadem conditione reputantur ultimi termini *trans Jordanicæ*, nempe quòd distantiam istam non excesserint, at quantum ad eam non accesserint in dubio relinquitur. Rem istam hìc loci decernere non est instituti nostri, illud quod prosequimur est ut latitudinem terræ intra *Jordanem* emetiamur.

§. III.

§. III. *Talmudicorum emenſuratio latitudinis terræ intra Jordanem.*

CElebris apud eos erat traditio, & gentis conſuetudo, de qua mentionem aliquam habuimus alibi כרם רבעי היה עולה לירוש מהלך יום אחר לכל צד *Ut Vinea quadriennis aſcenderet Hieroſolymam itinere diario ab unoquoque latere.* *Maaſar Sheni. cap. 5. hal. 2.*

Senſus traditionis hic eſt. Decimæ ſecundæ aut ipſæ comedendæ erant *Hieroſolymis*, aut venundatis iis domi, afferebatur nummus *Hieroſolymas*, unde coempta ſunt quædam, quæ ibi comedebantur. Jam verò cautum eſt hoc canone, ut decimæ vinearum quæ erant intra dietam ab urbe, non venundarentur, ſed ipſæ apportarentur *Hieroſolymas*, atque ibi comederentur.

At אי זו היא תחומה *Quinam ſunt limites, inquiunt, itineris iſtius diarii?*

אילת מן דרום : *Elath ab Auſtro.*

עקרבת מן הצפון : *Acrabatti ab Aquilone.*

לוד מן המערב : *Lydda ab Occidente.*

ירדן מן המזרח : *Jordanes ab oriente.*

Sic *Miſhnah* utraque: At *Gemara Babylonica* locis ad marginem legit אילת מן הצפון ועקרבת מן הדרום *Elath ab Aquilone, Acrabatti ab Auſtro.* Qua ratione & quo ſenſu hæc conveniunt enodare nituntur commentatores obſcurè ſatis: ſed non tanti eſt ut immoremur. *Beẓah. fol. 5. 1. Roſh Shanah. fol. 31. 2.*

Elath in mentem revocat quædam quæ dicuntur à *Notitiæ Imperii* orientalis. Ubi, *ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Palæſtinæ* ſubſtituitur inter alios, *Præfectus Legionis Decimæ Fretenſis Ailæ.* Ubi Pancirolus. *Ailam in littore maris rubri poſitam fuiſſe* D. *Hieron. in* 47. Ezek. *ita ſcribit. Lingua maris rubri in cujus littore Aila poſita eſt ubi*

nunc moratur Legio & præsidium Romanum. Idem de loc. Hebr. Ailà, inquit, in extremis finibus Palæstinæ, juncta Meridianæ Solitudini, & mari rubro, unde ex Ægypto in Indiam, atque inde in Ægyptum navigatur. Sed & ibi legio Romana cognomento Decima.

Non audemus tanto oraculo contrariari, aliter ad *Elath* hanc noſtram recurrerent cogitationes meæ: idque hac præſertim ratione, quòd duriuſculum videatur, præſidium ad mare rubrum ſubſtituere. *Sub duce Palæſtinæ*, cùm tantùm diſtaret illud a *Palæſtina*, foretque dux *Arabiæ* [in qua *Elath* ad mare rubrum] æquè ac *Palæſtinæ*.

Vides Patres traditionum emenſurantes à *Lydda* per *Hieroſolymam* ad *Jordanem* duplici diario: Sed & hìc iterum in incerto nos relinquunt de latitudine terræ, quippe quòd *Lydda* non foret ad extremam terræ oram ab iſto latere. Ni forte dixeris, quòd quodcunque ſpatii interceſſit inter *Lyddam* & mare erat מרינת הים æſtimatum ut terra Ethnica, cùm *Caphar Lodim* quæ in interſtitio iſto erat ſita, nec longè à *Lydda* meliorem notam non ſubierit. Certiores ergo calculos & radium fideliorem, ſi fieri poſſit, acquiramus.

Gittin cap. 3. hal. 1.

§. IV. *Ptolemæus conſultus & emendatus.*

LAtitudinem hujus terræ, ubique eandem eſſe, ridiculum foret vel ſomniare: cùm maria utrinque terminantia, hinc *Mediterraneum*, illinc *Sodomiticum*, *Geneſariticum*, *Samochoniticum*, atque inter iſta labens *Jordanes* non poſſint non flexuoſa ſinuoſitate ſua ſpatium reddere admodum inæquale.

ro-

Probatum hoc habe è *Ptolomæo* in littore Mediterranei. *Tabb. Asiæ cap. 6.*

Sic illæ.		Sic Latina ejus verſio.	
Καισάρεια Στράτωνος.	ξς′ δ′	*Cæſarea Stratonis.*	66. 15.
Ἰόππη	ξε γ′	*Joppa*	65. 40.
Ἰαμνητῶν λιμὴν	ξε	*Jamnetorum portus*	65.
Γαζαίων λιμὴν	ξς ς′	*Gazæorum portus*	64. 45.
Γάζα	ξς γ′ ιβ	*Gaza*	65. 26.

Et plura ejuſdem variationis.

De ultimis, *Gazæorum* Scilicet *portu*, & *Gaza* ipſa, eſt cur meritò hæſites. Ipſi *Ptolemæo*, ut vides, *Gazæorum portus* eſt in ξς ς 65. 45. Interpres autem latinus habet 64. 45. Nec quidem ſine ratione, cum ipſa *Gaza* ſit tantùm in 65. 26.

At quidem è converſo probabiliùs eſt *Gazæorum portum* ſtatuendum eſſe in 65. 26. & *Gazam* ipſam in 65. 45. ubi per *portum* minimè intelligendus eſt iſte locus quo applicantes naves ſeſe exonerârunt, ſed totus ſinus intra promontoria, in mare ſe protrudentia, comprehenſus. Cujus protruſionis ultimum apicem concipias in grad. 65. 26. Ab urbe 19. minutis.

Sic *Ptolemæum* ergo cum hac emendatione ſequi velis in emenſuratione latitudinis terræ inter *Gazam* & *Aſphaltiten* rem ſic accipe.

Eſto *Gaza* in grad. 65. 45. Et illi etiam Ἀσφαλτίτιδος τὸ μέσον ἐπέχει μοίρας ξς′ ς′ Latin. verſ. *Aſphaltitis medium continet gradus* 66. 50. A *Gaza* ergo ad medium *maris mortui*, erit totus gradus ε ς minuta, quibus reſpondent lxv. M. paſſ. unde ſi medietatem *Aſphaltitis* detraxeris, ſupererunt lv. M. paſſ. aut circiter, ab ejus littore ad *Gazam*.

§. V.

§. V. *Plinius Corrigendus.*

HIc etiam non poſſum non vel emendare lectionem *Plinii*, vel ſaltem emendandam oſtendere, apud quem jam ſic legimus.

Nat. hiſt. lib. 6. cap. 28. *Deinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine, in convalle, paulo minus* II. M. *paſſ. amplitudinis, circundatum montibus inacceſsis, amne interfluente. Abeſt à Gaza oppido littoris noſtri* D. C. M. *A ſinu Perſico* Cxxii. M. *Huc convenit utrumque bivium, eorum qui Syriæ Palmyram petiêre, & eorum qui ab Gaza venerunt.* Verba iſta *Abeſt à Gaza*, &c. ea ſunt quibuſcum nobis res eſt.

Vid. Heidman. Palæſt. cap 7. §. 6. Quid? D. C. M. Sexcenta milliaria à *Gaza* ad *Petram* Metropolin Moabitarum? Miror doctiſs. *Heidmannum* hæc tam molliter abſorpſiſſe, atque abſque ulla nauſeatione.

At liceat mihi conjectari *Plinium* in Autographo ſuo ſic ſcripſiſſe *Abeſt à Gaza oppido littoris noſtri* CX. M. Aſt incuriâ librariorum, literam numericam X diſſectam fuiſſe in dichotomiam hoc modo ↄC ſiniſtrámque ejus medietatem coaluiſſe tandem cum C præcedente in hunc modum Cↄ & ſic in D evaſiſſe. Dextrámque pro C vel numero centenario reputatam manſiſſe.

Utcunque in conjectura hac noſtra hallucinari poſſumus, at certè de ſpatio numeróque milliarium non hallucinamur adeò. Nam datis xxxviii aut circiter milliaribus inter *Petram* & *Aſphaltitin*, & conceſſis xx aut circiter milliaribus latitudini iſtius maris [ut aliqualiter medium incedamus inter *Plinium* & *Joſephum* de ejus latitudine] tum ſuperſunt è C X. M. quæ nos ſupponimus ſcripſiſſe *Plinium* lii aut circiter ab iſto mari ad *Gazam*. Quod non longè quidem à ſcopo aberrat. At toto quidem cœlo aberratur dum aſſignantur D C M. paſſ. à *Gaza* ad *Petram*: Supputationi certè noſtræ favebis, & conjecturæ de injuria

ria *Plinio* à librariis illata, cùm obſervaveris primum littus *Gazæ*, *Ptolemæo* eſſe, ut diximus, in grad. 65. 26. & *Petram* eſſe tantùm in grad 66. 45.

Demus igitur lii aut liii aut circiter milliaria latitudini terræ à littore *Mediterranei maris* ad *Aſphaltiten*: plura neceſſe eſt ut tribuas, inter littus *Mediterranei*, & *Jordanem*: quippe quòd, quò latior *Aſphaltitis*, eò ipſa terra minus lata: & ſic etiam de mari *Geneſaritico* & *Samochonitico* eſt dicendum. Nec ab iis dilatatis ſolùm coarctata eſt *Galilæa*, ſed & ditionibus *Tyro-Sidoniis* intercurrentibus inter eum & mare.

Ità ut fruſtrà foret latitudinem terræ ubique exactam inveſtigare: et ridiculum foret unâ aliquâ menſurâ aut extenſione metiri.

Bene eſt ſi hìc illic commodâ aliquâ conjecturâ vel rem propè attingas vel non multùm aberres. Certior videtur determinatio de terræ longitudine, dum per oppida emenſuratur et urbes, à *Sidone* ad fluvium *Ægypti*, at hìc nec omnibus idem ſpatium, et alibi etiã emenſuratio longè incertior.

§. VI. *Longitudo terræ ex Antonino.*

Sic *Itinerarium Antonini*.

A Sidone Tyrum	M. P. xxiiii.	Phænicia.
Ptolemaidam	M. P. xxxii.	
Sicamina	M. P. xxiiii.	
Cæſarea	M. P. xx.	
Betaro [a]	M. P. xviii.	[a] Palæſtina.
Dieſpoli	M. P. xxii.	
Liamnia	M. P. xii.	
Aſcalona	M. P. xx.	
Gaza	M. P. xvi.	
Rapa	M. P. xxii.	
Rhinocolura	M. P. xxii.	

CCXXXII. E-

Emensuravimus alibi hoc spatium funiculis *Plinii* et *Strabonis* tredecim milliaribus hoc numero minus: ubi si quid erroris in computum irrepserit crimen ferat *Gul. Tyrius* qui limites *Phœniciæ* quatuor aut quinq; milliaribus tantùm protendit à *Tyro* versùs Austrum.

At quid dicendum de Itinerario alio, quod an *Antonini* sit, definire non audeo, ubi sic habetur

A Cæsarea Betaron M. P. xxxi.
Diespolin M. P. xxxviii. Supputatione priorem excedente xxix milliaribus.

Est et ibidem quod quomodo cum *Josepho* reconciliemus non est in promptu: nam dicitur

A Neapoli Æliam M. P. xxx.
Eleutheropolim M. P. xx.
Ascalonem M. P. xxiv.

De bell. lib. 3. cap. 2. Ubi ab *Ælia* vel *Hierosolyma* ad *Ascalonem* excurrunt tantùm xliv M. P. Cùm de *Ascalone* dicat *Josephus* quòd erat Τῶν Ἱεροσολύμων εἴκοσι ὡρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἀπέχουσα σταδίους· *distans Hierosolymis* dxx *stad.* vel lxv. M. P. Chasma quidem aliquantum ab hoc repletur, quòd *Ascalon nova* propior erat ab *Hierosolyma* quàm vetus, sedecim milliaribus, referente *Benjamino*.

An *Betaron* eadem fuerit cum בֵּיתַר ubi horrenda ista strages sub. Ben *Cozba* non hìc disputabitur, *Liamniam* pravè scriptam pro *Iamnia* minimè dubitandum. Et jam sequamur *Antoninum* ad *Pelusium*.

Rhinocolura
Ostracena M. P. xxiiii.
Cassio M. P. xxvi.
Pentascino M. P. xx.
Pelusio M. P. xx.

Quæ quomodo conveniant cum *Plinio* qui lxv. M. P. tantùm numerat à *Pelusio* ad *finitam Arabiam*, viz. ad *Sirbonem*,

nem, cui confinis *Rhinocolura*, ego non dixerim. Hoc aliàs dixerim, quòd mirum est tabulas aliquas, *Sirbonem* statuisse inter *Casium* et *Pelusium*, cùm contrarium et hìc, et apud *Plinium* et *Strabonem* pateat apertissimè. Errorem hauserunt forsan à *Ptol.* vel saltem ejus interprete, cui *Casium* est in latitud. grad. 31. 15. Eruptio autem *Sirbonidis* in 31. 10.

§. VII. *Latitudo viarum.*

TRadunt *Rabbini*. *Via privata* [דרך היחיד] *est quatuor cubitorum. Via ab urbe in urbem est octo cubitorum.* Bav. bair. fol. 100. *Via publica* [דרך הרבים] *est sedecim cubitorum. Via ad civitates refugii est triginta duorum cubitorum. Via regis non habet mensuram: nam rex potest sepes perfringere ut sternat sibi viam. Et via ad sepulchrum non habet mensuram* משום יקרא דשכבא *ob honorem mortui.* Confer *Matth.* vii. 13, 14.

Inter *viam ab urbe ad urbem*, & דרך הרבים *viam publicam*, hoc erat discriminis: quòd *via publica* ea erat, per quam omnes urbes transierunt; *via ab urbe ad urbem*, ea erat, per quam transiit hæc urbs ad istam, atque ista ad hanc, sed non urbs aliqua alia istâc transiit.

Via *ista ab urbe in urbem*, *erat octo cubitorum*, inquit Gloss. *Ut si fortè duæ quadrigæ occurrerent, daretur spatium transeundi.*

Via ad sepulchrum mensuram non habuit, nè comitantes feretrum, ob angustiam viæ segregarentur.

Addunt המעמד דיניי צפורי אמרו בית ד קבין *Statio, ut dicunt Judices Zipporienses, est quantū recipit quatuor cabos.*

Per Stationem intelligunt, locum ubi à sepulchro redeuntes, circumstant lugentem ut eum solentur.

עבדים ושפחות אין עומדין עליהם: *Pro servis & ancillis non stant, nec pro iis dicunt benedictionem lugentium.* Beracoth fol. 16. 2.

Gloss. *Cùm redirent à sepulchro* היו עושים שורות *steterunt seriatim circa lugentem, solantes eum. Et series ista constitit non è paucioribus quàm decem.*

Gloss. in Chetub. fol. 8. 2. *Sedere eum fecerunt, atque ipsi steterunt circúm.*

ביה ד קבין *Fundus recipiens quatuor cabos seminis,* inquit Gloss. *est triginta tres cubitos & duos palmos latus, & quinquaginta longus.*

§. VIII. *Distantia sepulchrorum ab urbibus.*

Gloss. in Kiddushin. fol. 80. 2. SEpulchreta *non erant prope urbes.* לא היו בתי קברות סמוכין לעיר verba sunt Glossatoris in *Kiddushin* loco citato, idque super hanc traditionem. *Per omnes triginta dies effertur in sinu matris, & sepelitur à fœmina una, & duobus maribus; at non à viro uno, & duabus fœminis:* sensus hic est. Infans moriens ante tricesimum ætatis diem, feretro opus non habet, sed in sinu matris effertur ad sepulturam, comitantibus duobus viris, at non effertur à duabus fœminis comitante uno tantùm viro. Ratióq; hæc redditur, Quia cùm longiùs ab urbe distarent cœmiteria, fieri poterat ut ab uno viro allicerentur duæ fœminæ ad scortationem, cùm jam distarent à conspectu hominum, at non tam promptè conspirarent duo viri ad constuprandam unam fœminam.

Proferunt exempla. *Fœmina quædam,* inquiunt, *infantem vivum extulit, ac si mortuum ut mœcharetur cum eo qui eam comitatus est ad sepulchretum.* Et *decem viri fœminam vivam extulerunt ac si mortuam, ut eam constuprarent.* Oblitus tui certè es O *Judæe,* dum modò dicis, Duos viros vix conspiraturos in stuprationem ejusdem fœminæ, modò, Decem conspirâsse.

Cœmiteria distabant à civitatibus Leviticis bis mille cubitis, ab omnibus aliis civitatibus multo spatio, si non eodẽ: Quantùm cum iis hac in re conveniret aut non conveniret *Hierosolyma,* aliàs observandum.

CAP.

CAP. IX.

Loca quædam ſparſim notata.

I. *Præſidia Romana.* II. *Zin* צין *Cadeſh* קדש.
III. אונו *Ono.*

DE locis quibuſdam hinc indè ſparſim notatis dicturi, ordiamur à Præſidiis Romanis quæ erant ſparſa per totam terram: ídque facimus eò lubentiùs, quòd *Notitia Imperii*, unde ea exſcribenda, non adeò vulgariter in manibus omnium teratur.

NOTITIA.

Sub Diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Palæſtinæ.

Equites Dalmatæ Illyriciani Beroſabæ.
Equites Promoti Illyriciani Menoide.
Equites Scutarii Illyriciani Chermulæ.
Equites Mauri Illlyriciani Æliæ.
Equites Thamudeni Illyriciani Bitſanæ.
Equites Promoti Indigenæ Sabaiæ.
Equites Promoti Indigenæ Zodocathæ.
Equites Sagittarii Indigenæ Havanæ.
Equites Sagittarii Indigenæ Zoaræ.
Equites primi Fælices Sagittarii Indigenæ Palæſtinæ Saburæ, ſive Veterocariæ.
Equites Sagittarii Indigenæ Mohaile.
Præfectus Legionis Decimæ Fretenſis Ailæ.
Et quæ de minore laterculo emittuntur.
Ala prima miliaria Sebaſtena Aſuadæ
Ala Antana Dromedariorum Admathæ.
Ala Conſtantiniana Tolohæ.

Ala Secunda Fælix Valentiniana apud Præsidium.
Ala Prima miliaria hastæ.
Ala Idiota constitutæ.
Cohors Duodecima Valeria Afro.
Cohors Decima Carthaginensis Carthæ.
Cohors Prima Centenaria Tarbæ.
Cohors Quarta Phrygum Præsidio.
Cohors Secunda Gratiana Jehybo.
Cohors Prima equitata Calamonæ.
Cohors Secunda Galatarum Arieldelæ.
Cohors Prima Flaria Moleahæ.
Cohors Secunda Cretensis juxta Jordanem fluvium.
Cohors Prima Salutaria inter Æliam et Hierichunta.

Officium autem habet ita.

Principem de Schola Agentium in rebus.
Numerarios & Adjutores eorum.
Commentariensem.
Adjutorem.
A libellis sive subscribendarium.
Exceptores & cæteros Officiales.

Hæc NOTITIA.

§. II. *Zin.* צין *Cadesh.* רקם

NOminantur hæc loca in linea terram à Meridie terminante. *Num. xxxiv. & Jos. xv.*

Docent nos *Judei* nuncupatum fuisse *Desertum Zin* à monte istius nominis, montémque sic vocatum à *Palmetis*: nobilémque eum fuisse *ferrifodinis*. Nam verba ista *Num.* xxxiv. 4. ועבר צנה à *Targ. Hieros.* redduntur. ועבר טוור פרזלא *Et transit limes per montem ferri.* A *Jonath.* ועבר לציני טוור פרצלא *Et transit ad palmas montis ferri.* Talmudicis sunt *Palmæ minores*:

Rabb

Rabh Judah dicit, Qui vendit vicino fundum, neceſſe habet ut ſcribat, Roſside tibi רקלין תאלין הוצין וצינין. Interpres pro nobis eſto *Aruch*. Bav. bathr. fol. 69 2.

רקלין *Sunt palmæ celſiores.*

תאלין *Sunt reliquæ arbores majores.*

הוצין *Sunt reliquæ arbores minores.*

צינין *Sunt palmæ minores.*

Et Talmudici rurſus.

ציני הר ברזל בשרוה *Palmæ montis ferri ſunt idoneæ,* ad conficiendum faſciculum manu geſtandum in feſto Scenopegiæ. Ubi Gloſs. צינ' *Sunt palmæ minores.* Succah. c. 3. hal. 2.

Videtur ergo montanum aliquod hoc fuiſſe, ipſis terræ Iſraeliticæ limitibus viciniſſimum, palmis humilioribus atque ferrifodinis celebre, à palmis dictum צין & à nomine iſto regionem adjacentem, quæ eremoſa, denominans.

Cadeſh Interpretibus orientalibus רקם erat terræ limes, ipſa tamen fere ac ſi extra terram. Hinc iſta, *Qui libellum reportat à loco Ethnico*, &c. *Imò qui à Rekam*, Et *omnes maculæ quæ veniunt à Rekam ſunt mundæ.* Gloſs: *Maculæ aliquæ in veſtibus* [profluvioſæ ſcilicet] *quæ venerunt à Rekam, mundæ erant, quia non determinârunt de maculis alienigenarum.* Gittin. cap. 1. hal. 1. Jevam fol. 16. 1.

Gloſs alia. *In Rekam fuerunt Iſraelitæ, & tamen maculæ venientes à Rekam ſunt mundæ, quia Iſraelitarum ſunt, atque Iſraelitæ abſcondunt maculas ſuas*, &c.

Cades referente *Breidenbachio*, Arabibus dicitur *Cawathæ* nam ſic ille, *Tandem in regionem quandam venimus, quæ linguâ Arabicâ Cawatha appellatur, ſed Latinâ Cades.* Quæ dum legimus, ſubeunt ea quæ diſſerit vir admirandæ eruditionis, Cl. *Edvardus Pocokius.* S. T. D. de voce *Kama* in doctiſſ. ſuis *Notis Miſcellan. pag.* 48, 49, &c. quòd ſignificet *vociferationem, Clamorem*, &c. cui an vox גוער & גיעה quâ *Rekam* etiam denominatur, quæ *mugitum* denotat

tat, ullo modo respondere possit, magni istius linguarum oraculi est judicare potiùs, quàm tenuitatis nostræ.

§. III. אונו *Ono.*

Fuchs. fol. 39. 2. Bab. Chetubb fol. 3. 2 Cholin. fol. 56. 2. Hieros. Megil f. l. 70 1

DIstabat *Ono tribus Milliaribus à Lydda.* *Dixit* R. Jacob ben. דוסתאי *Dosithei. A Lydda ad Ono sunt tria milliaria, egoque tempore quodam, ante diluculum illuc profectus sum, ad talos usque in melle ficuum.* R. Simai & R. Zadok *profecti sunt interea: latum annum in Lydda, & Sabbatizârunt in Ono.*

Muris cinctam hanc urbem opinantur Talmudici, jam inde à diebus *Josuæ*, at flammis absumptam in bello *Gibeitico*: quia dicitur, *Omnes etiam civitates ad quas pervenerunt, miserunt in ignem, Judic.* xx. 48. Reædificatam verò ab *Elpaal Benjamita.* 1 *Paral.* viii. 12. Dicit *R. Lazar.* ben. *R. Josah. Excisa erat in diebus concubinæ in Gibeah*, at *prostitit Elpaal, atque eam restauravit.*

Conjungitur cum *Lod* & *Ono*, etiam גיא החרשים, vel *vallis Fabrorum, Nehe.* xi. 35. quam quidam è *Judæis*, urbem singularem putant; eámque mœnibus cinctam à diebus *Josuæ. At dicit* R. Chananiah *nomine* R. Phineas לוד ואונו הן גיא החרשים *Lod & Ono, ipse sunt vallis fabrorum.*

Fuchs. ubi antè. Iste *R. Chananiah erat* איש אונו *civis urbis Ono*, celebris inter Rabbinos, *unus è quinque doctis qui judicârunt coram sapientibus. Hi fuerunt, Ben Azzai, Ben Zuma, Chanan, & Chananiah, & Ben Nanas.*

Cur tabulæ *Lod* & *Ono* dispositæ fuerint prope *Jordanem*, non longè à *Jerichunte*, non alia occurrit mihi ratio, quàm quòd apud *Josephum* reperiatur oppidum *Adida*, non longè inde dissitum, connumeretúrque *Hadid* cum *Lod* & *Ono* in *Ezr.* ii. 33. compinguntúrque *Lod* & *Hadid* in vocem unam Λοδαδ *Ezr.* ii. 33. & Λοδαδδ *Nehem.* vii. 37. à LXX inter-

pre-

pretibus. Ac plura erant loca nomine *Adida* nuncupata, ita ut vacillet ratio ista, si ista fuerit ratio. Nam erat Ἀδιδὰ ἐν τῇ Σεφήλᾳ. *Adida in valle.* Et Ἀδιδὰ πόλις ἐπ' ὄρους κειμένη. *Urbs Adida in monte.* ὑφ' ἧς ὑπόκειται τὰ τῆς Ἰουδαίας πεδία. Et *Adida in Galilæa, coram planitie magna,* si ea non eadem fuerit cum Ἀδιδὰ ἐν τῇ Σεφήλᾳ.

1 Maccab. 12. 38. *Jos. ante. lib. 13. cap. 13.*

De *Lydda*, quam prope jam sumus, cùm de *Ono* agimus, illud animadvertatur in gratiam tironum, quod monet Gloss: in *Taanith, Lyddam vocari etiam* לודקיא *Lodiceam:* & frequens quidem occurrit mentio de הרוגי בלוד *martyribus in Lydda*, quod & profertur aliquando הרוגי בלודקיא ut in ista historia inter loca alia כשנקש טוריינוס להרגו את לולונוס ופפוס אחיו בלודקיא *Cùm conaretur Tyrannus* [vel Trajanus] *interficere Lolienum* [forsan *Julianum*] *& Papum fratrem ejus, in Lodicea,* &c. [Gloss. לודקין היא לוד] *Dixit iis, si vos de populo Ananiæ, Michaelis, & Azariæ estis, veniat Deus vester, & vos liberet è manu mea.*

1 Macc. 13. 13.

Taanith. fol. 18. 2.

Celebratur admodum fratrum horum martyrium, quod subierunt propter filiam regis, quæ reperta est interfecta, & dixerunt hostes *Judæorum* quod *Judæi*, eam interfecerant, & hi fratres, ut *Israelem* liberarent, dixerunt, Nos eam interfecimus, eos ergo solos rex interfecit. Sic Gloss.

Mentio est de סנרל לדיקי in tractatu *Kelim*, quòd an eundem locum spectet, & reddendum sit *Sandalium Lyddense*, non patet. Cum eo memoratur etiam סנרל עמקי *Sandalium Emkæum*: à כפר עמקי *Caphar Imki* dictum, cujus loci memoria est in tractatu *Taanith*, ubi dicitur *Civitas è qua sunt quingenti pedites ut Caphar Imki, &c.* Sic locum citant & nomen urbis proferunt *Aruch* & *R. Solomon* כפר עמקי at in textu Talmudico est כפר עמיקו De qua re non litigabimus.

Kolim cap. 26 hal.

Taanith. fol 21. 1.

CAP.

CAP. X.

De variis terræ incolis.

I. *Ea, terra Hebræorum, antequam Canaanæorum.* II. *Unde Canaan pars tantùm Canaanis. Judi.* iv. 1. III. *Perizzæi quinam.* IV. *Kenæi.* V. *Rephaim.*

§. I. *Terra Hebræorum ea, antequam Canaanæorum.*

DIcitur *Abrahamus* עברי *Hebræus* tum solùm, cùm bello inter eum decernendum foret, & *Elamitas*: Ratióque cognominationis est ab ipsa re petenda quæ tum transigebatur.

I. Jus hæreditarium terræ sanctæ, quæ dispositione divina erat terra *Semi*, meritò vendicabat *Elam Semi* primogenitus, nec erat quisquam de *Semi* filiis, ad quem judicio humano, æquius justiúsque devolveretur: Ast aliò eam designaverat judicium consiliúmque divinum; cessuram scilicet, familiæ *Arphaxadicæ* atque *Heberica*, è qua familia *Abrahamus*. Illum ergò contra exercitum *Elamiticum* roborat Deus, & victoriâ stupendâ hæredem declarat: quod & facit pariter ipse *Semus*, illi benedicens, quamvis filios suos *Elamitas*, primogenito suo *Elamo* natos, prælio straviſſet. Agnovit scilicet vir sanctissimus, vates idem maximus, nobilissimúsque, consilium Dei, cui ob cædem suorum tam minimè adversatur, ut è contra victori benedicat, nobilissimósque terræ suæ fructus, panem & vinum, ei exhibeat, non solùm in sui militúmque suorum refectionem, sed & forsan, potiùs in signum resignationis, & collationis juris hæreditarii in eum, quem tam signali notâ hæredem demonstraverat Deus. Meritissimè ergò exinde

Abra-

Abrahamus vocatur, *Hebræus*, ut digito quasi monstraretur, devolvere velle Deum hæreditatem istius terræ, à familia *Elami*, ad familiam *Heberi*: A primogenito ad postmodùm genitum, quod etiam postea factum est cum *Reubeno*, & *Josepho*.

II. Præteriri absque observatione nec debet, nec quidem potest, regionem *Pentepolitanam*, adjacentésque, subditas & tributarias fuisse *Chedorlaomero regi Elam*. Quid? Regi *Persarum* subdi partem aliquam *Canaanitidis*, cùm inter eam & *Persiam* tot interjacerent reges & regiones? Scrupulus quidem & nodus non inanis, nec, quantùm novi, aliter solvendus, quàm quod *Elamus* primogenitus *Semi*, sive *Melchizedechi*, hæres jure primogenituræ suæ fuerit istius terræ, quam jure & diplomate divino possedit pater ejus *Semus*, filiíque *Elami* & nepotes usque ad *Chedorlaomerum*. Nam cùm dicitur quòd urbes & regiones istæ *duodecim annis* inservierant *Chedorlaomero*, tempora regni ei numerari videntur potiùs, quàm anni regiminis *Elamitici*. Non quòd istæ gentes duodecim tantum annis subditæ fuerant sceptro *Elamitarum*, sed quòd duodecimus tantum fuerit iste annus *Chedorlaomeri*. At jam transfert Deus hæreditatem ad familiam *Heberi*, *Hebræam* antea dictam, at jam singulariùs, & honorificentiùs, cùm ex omnibus *Semi* familiis ista modò emineret. עבר *Hebræos* denotat, prout אשור *Assyrios* in verbis istis *Bileami*, *Num.* xxiv. 24. ועה אשור ועה עבר

Somnium est non neminis inter *Rabbinos*. *Quòd cùm distribueretur universa terra inter Septuaginta nationes, à confusione Linguarum, nulli cessit Canaanitis: sese ergò illuc receperunt Canaanæi, & non solùm vacuam repertam, sed & nulli sorte collatam, pro sua usurpârunt.* *Shem tobb. in Psa. 48.*

At quid tum dicendum de *Melchizedecho*, quem omnes jam agnoscunt pro *Semo*? Num probabiliùs, illum

intrusisse inter *Canaanæos* jam terram habitantes, an eos in illum intrusisse? Nonne ei & suis hæreditaria potiùs erat ista terra, quàm per injuriam & intrusionem usurpata? Et nonne ille, dirigente Spiritu Dei, eò se contulit potiùs, quàm aut vagans incertè, aut ambitionis agitatus œstro, aut usurpationis? vix credo ego, vel *Canaanæos* ante confusionem linguarum illuc concessisse, vel *Semum* ad id temporis illinc abfuisse. At diu illum multúmque *Canaanitida* [ut postea vocabatur] habitâsse, ante ingressum in eam *Canaanæorum*: idque privilegio divinæ concessionis, quæ huc eum posterosque suos destinaverat: *Canaaneósque* postea huc irrepsisse, & familiæ *Semi*, cujus primogenitus *Elam*, subditos primùm fuisse, at tandem excussisse jugum.

Cùm ergò omnes primævæ istæ nationes à confusione linguarum nomina sua illico sortitæ fuerint, à stirpis suæ patribus, ut *Assyrii* ab *Assur*, *Elamitæ* ab *Elam*, &c. idem etiam sentiendum est de gente *Hebræo*, eam scilicet ab isto tempore *Hebræam* etiam dictam ab *Hebero*. Eámque, *terram Hebræorum* dictam fuisse antequam diceretur *terra Canaanæorum*. Nam nec opinari possum Anonymum fuisse genus *Hebræorum* per trecentos fere annos post confusionem linguarum, usque dum transitus *Abrahami* è Chaldæa nomen ei inveniret, quod volunt nonnulli: Nec consonum mihi videtur, *Abrahamum* ideò *Hebræum* dictum, quòd è *Chaldæa* pergens in *Canaanitida* transierit *Euphratem*, cùm & eâdem ratione & *Canaan* ipse, atque omnium ferè gentium patres occidentalium, *Hebræi* etiam dicerentur, nam & ipsi transiêrunt *Euphratem* emigrantes è *Chaldæa*. Cúmque *Josephus Patriarcha*, ipse vocetur à Domina sua *servus Hebræus* Gen.xxxix.17. & à servis *Pharaonis*, cap. xli.12. atque ipse de se dicat, quòd abreptus fuerit, *è terra Hebræorum*, Gen xl.15. vix probabile est, totam terram

istam

istam aliis regionibus sub isto nomine notam fuisse, ob familiam unam illic jam habitantem, advenam, peregrinam, ab incolis periclitantem: quin potiùs isto nomine insignitam à sæculis antiquis, etiam antequam diceretur *Terra Cananæorum*: Nec si litem moveremus contra sententiam istam, quæ linguam *Canaanæorum* atque *Hebræorum*, unam eandémque esse asserit, quicquam nos moveret istud argumentum, quòd oppida & urbes *Canaanæorum* nomina quæ etiam *Hebræa* sunt gestârint, nam loca ista nomina sua *Hebræa* recipere potuerunt à *Semo*, *Hebero*, & suis, antequam forent loca *Canaanæorum*.

Vixit *Heberus*, cùm confunderentur linguæ & spargerentur gentes, & cùm nemo, *Hebræos* fuisse filios *Heberi*, negaverit [imò quis negaverit terram istam fuisse terram *Heberi*?] quânam ratione, & illi & illa nomen suum ab eo non reportarent, eodem modo, quo aliæ gentes à patre suo, à confusione linguarum?

§.II. *Unde Canaan, pars tantùm Canaanis.* Judic.4.2.

CAnaan cum suis à *Babylone* vagans, post confusas linguas, transito *Euphrate* per *Syriam*, perrexit versùs *Palæstinam*, atque in Aquilonarem ejus partem, rectà eum deduxit via primùm. Et quod de *Abrahamo* illuc itinerante dicunt Judæi, de isto etiam, quoad hoc, potest dici.

Dixit Deus Abrahamo, inquiunt illi, לך לך *vocibus duplicatis, ob duplex iter, unum ab Aram Naharaim, aliud ab Aram Nachor. Dum versaretur Abrahamus in Aram Naharaim, & Aram Nahor, vidit homines edentes, bibentes & ludentes; Dixit ergo, Nè sit portio mea in terra ista. At postquam venit* לכולמוס של צור *Ad Scalam Tyriorum, vidit homines operam dantes pastinationi, vindemiationi, atque agriculturæ: & tum dixit, Sit portio mea in hac terra.* Beriſh. rabb. sect. 39.

Nota, ut *Abrahamus* in *Canaanitida* adveniens, introducatur

ducatur primùm in partem ejus Borealem, nam ibi *Scala Tyriorum*: *Canaan* pariter cum filiis ſuis, à *Babylone* pergens eâdem tendit, & partes primùm Septentrionales occupat & extra *Canaanitida* & ipſius *Canaanitidis*.

Obſerventur primò ſedes horum filiorum ejus quatuor extra *Canaanitida*.

1. *Arvadi.* ארודי Quæ vox verſionibus ferè omnibus legitur ut *Aradi*: & ejus ſedes facilè dignoſcuntur in *Arado* & *Antarado*.

Jonath. pro ארודי legit לוטסאי *Lutaſæos*: qui, ubinam gentium? Quum quæro apud *Aruch* quid ſibi velit vox לוטס, ille hæc citat è *Bereſhith Rabbah*: *Mulier quædam è familia* טבריגוס *Tiberini nupta eſt* ללוטס אחר: Cúmque adeò *Bereſhith Rabbam*, ſcriptum ibi reperio.

Nupta eſt ללסטים אחר *latroni cuidam.*

Si ſcriptum apud *Jonathanem* foret לסטסאי vice לוטסאי ſuſpicarer oculum ejus fuiſſe intentum in *Latavin* locum *Phœniciæ*; de quo mentio in *Notitia Imperii*, ubi Præſidia Romana ſub *Duce Phœnices* ſunt *Otthara, Euhara, Saltacha, Latavis*, &c.

Hieroſ. Megil. fol. 71.2. 2. צמרי *Zemari* Targumiſtis *Hieroſ.* & *Jonath.* eſt חמצי *Chamatſi.* Sic & Arabi & Gemariſtis *Hieroſolymitanis*, nec non & *Bereſhith rabbæ*: quæ eos dictos צמרי vel arbitratur, vel ludit שעשין בצמר *quòd operam navarent in lanificio.* *Chamats* autem & *Apamia*, *Hieroſolymitanis* convertuntur, ימא ראפמיא ימא רחמין *Mare Apamiæ*, inquiunt illi, *eſt mare Chamats*: Jam verò *Apamiam* iſtam, oſtendimus alibi, eandem fuiſſe cum *Sepham*: Orâ extremâ terræ Iſraeliticæ versùs Septentrionem, & ortum æſtivum.

Bereſh. rab. ſect. 37. Hieroſ. chezub. fo. 35.2.

Bereſh. rab. ubi ante. Nat hiſt. lib. 5. 19. 3. ערקי *Arki.* ערקי ארקס רליבנן. *Archæus eſt Arcas Libani. Plin. Paneas in qua Cæſarea cum ſupradicto fonte. Abila Arca*, &c.

Borchard.

Borchard. In terminos [lege *Inter*] *Libani & Antili-* Cap.2.f.15.
bani offendimus caſtrum Arachas, & Arachæo filio Canaan, exacto diluvio conſtructum.

חמתי *Hamathi.* Targ. *Hieroſ. Antiochia*: Et non multùm ab iſto ſenſu *Bereſith rabbah*, quamvis verbis diverſiſſimis. סיני ארתוסייה *Sinæus* inquit & *Arethuſia.* חמת' פיפניה *Chamathi eſt Epiphania.*

Plin. Reliqua Syria *habet, exceptis quæ cum Euphrate* Nat.hiſt. lib.5.23.
dicentur, Arethuſios, Beræenſes, Epiphanenſes.

Vides *Syriam Antiochenam*, & *Syrophœniciam* occupatam à *Canaanæis*, & tamen adhuc perventum non eſt in *Canaanitida.*

Pergamus ergo porrò cum *Canaane*, & filiis ejus reliquis. *Canaanæorum fines*, inquit Sacra pagina, *erant à Sidone ad Gerarem, etiam uſque ad Gazam*, Gen.x.19. Erant ab *Antiochia* inquies, & extrema *Phœnicia*, & ingenti parte *Syriæ.* Verè quidem, ut vidimus, Plantatæ erant iſtæ regiones à filiis *Canaanis*, at eos non *Canaanæos* dicit Scriptura, ſed ubi deſinunt iſtorum oræ versùs Auſtrum, inde incipiunt *Canaanæi.* Tractus ergò vel regio, ab iis prima, peculiari cognominatione vocatur *Canaan*, ut diſtincta à reliqua *Canaanitide Judic.* iv.2. ubi *Jabin rex Hazor* vocatur *rex Canaan* [id eſt Aquilonaris oræ *Canaanitidis*] Atque inter ſeptem gentes Anathemati atque exciſioni à Deo ipſo devotas, numerantur ſemper *Canaanæi*, cùm omnes quidem forent *Canaanæa*, idque ratione, ut videtur, duplici: partim quòd regio iſta diſtinctivè ſic nuncuparetur, ut alia, & peculiaris alicujus diverſitatis à regionibus iſtis habitatis à filiis *Canaanis* de quibus diximus: partim quod *Canaan* ipſe pater, ut probabile eſt, ſedes ibi ſuas fixerit, & inde & regio iſta *Canaan* ſit dicta, & tota porrò terra *Canaanitis.*

§. III.

§.III. *Perizzæi quinam.*

FIlios *Canaanis* numera in *Gen.*x. & ubinam tandem *Perrizæi ?* & tamen, quod mireris, nunquam non connumerantur iſti in atro iſto Catalogo, ſeptem gentium excidendarum.

Novi, ſupponi à quibuſdam dictos eos *Perizzæos*, quaſi dicas *Paganos*, eò quod in villis & pagis degerent non munitis: Quod quidem à notatione vocis non eſt admodum alienum; At ſuperfluum certè eſt, quum omnes familiæ *Canaanitica* enumerantur, quæ totam terram occupârunt, addere *Paganos* inſuper, qui ſatis includebantur inter iſtam enumerationem.

At quod apud *Iſraelitas* factum novimus, apud *Canaanæos* etiam factum jure ſupponimus: Nempe, quòd quædam familiæ *Canaanitica* ſtirpis, denominatæ fuerint, non ab ipſiſſimo immediato filio *Canaanis*, à quo originem deduxerunt, ſed à famoſo ac memorabili aliquo homine iſtius ſtirpis: Nec nudâ conjecturâ hoc dicimus tantùm, ſed exemplis plurimis inter *Iſraelitas*, & quidem inter alias gentes, & hoc, in gente ipſa iſta de qua loquimur.

Gen.xxxvi. Zibeon erat filius *Seir*, ver.20. vocabatúrque tota gens & terra, *gens & terra filiorum Seir.* Jam verò *Seirum* iſtum fuiſſe originis *Canaanæa* ſatis ex hoc patet, quod filius ejus *Zibeon* vocetur *Hivæus*. ver.2. Eodem ergo modo quo *Seiritæ*, qui ſanguine erant *Canaanæo*, denominati ſunt à *Seiro* nobili *Canaanæo*, ità denominatos non dubitò *Perizzæos* à *Perez*, aliquo magni nominis homine, in ſtirpe aliqua *Canaanæa.*

§.IV. *Kenæi.*

EJuſdem claſſis erant *Kenæi*, *Kenizzæi*, *Cadmonæi*: origine quidem *Canaanæi*, at ità denominati, à *Caino* aliquo, & *Kenazo*, & *Cadmono*, famoſi nominis hominibus in

in istis familiis. Si modò *Cadmonæi* ita dicti non fuerint ab antiquitate, vel potiùs ab habitatione eorum versùs Orientem: quam notationem subeunt *Saraceni* à [*Saracon*,] *Oriens*.

Non convenit inter magistros traditionum quid de hisce gentibus statuendum. Apud *Hierosolymitanos*, hæc habes.

Patres vestri possiderunt septem gentes, at vos possessuri estis terram decem gentium. Tres postremæ sunt istæ, Kenæi, Kenizzæi, Cadmonæi. R. Juda dicit. Hi sunt Salmæi, Sabæi, *Nabathæi.* R. Simeon *dicit Asia,* אסטטיה *& Damascus R. Lazar. ben Jacob dicit. Asia & Cartagena & Turkia. R. dicit Edom & Moab, & primitiæ filiorum Ammon.* Hieros. Kid. dushin. fol. 61.4.

Apud Babylonicos ista.

Dicit Samuel. Omnis ista terra quam Deus ostendit Mosi, tenetur ad decimas. Ad excludendum quid? Ad excludendum Kenæos, Kenizzæos, Cadmonæos. Traditio. R. Meir dicit, *Hi sunt Naphtuchæi, Arabes &* Salmæi. *R. Judah* dicit, *Mons Seir,* Ammon *& Moab. R. Simeon* dicit ערדיסקים *Asia & Hispania.* Bab. bathra. fol. 56.1.

Hæ gentes non traditæ sunt Israeli in hoc sæculo, at tradentur in diebus Messiæ. Berish. rab. fol. 28.2.

In diebus Messiæ, adjicient tres alias civitates refugii: Ast *unde? De civitatibus Kenæorum, Kenizzæorum & Cadmonæorum: De quibus promissionem exhibuit Deus patri nostro* Abrahamo, *verùm illæ non sunt adhuc subjugatæ.* Maimon. in רוצה ca. 8.

Lucem de gentibus hisce, mutuari licet à verbis istis *Mosis*, Gen. x. 18. *Postea familiæ Canaanæorum sunt dispersæ*: Replerunt primò *Phœniciam*, & Septentrionalem regionem *Canaanitidis*; gradatim, totam *Canaanitida* intra *Jordanem*: Deinde se dilatârunt in terram quæ postea *Edomæorum* erat, & dictæ sunt ibi *Horitæ*, à monte

Hor.

Hor, & *Filii Seir*, à *Seiro* istarum familiarum patre, ipso *Canaanæo*. Ab oriente in regiones istas quæ postea *Moabitarum*, *Ammonitarum*, *Midianitarum*, & dicti sunt isti *Kenæi*, *Kenizzæi*, *Cadmonæi*, à *Caino* quodam, *Kenazo* quodam, & fortè *Cadmono*, patribus suarum familiarum, si modò *Cadmonæi* dicti non fuerint ex causis antedictis.

Mentio *Caini* cujusdam, in mentem vocat oppidum vel urbem *Cain*, quam in tabulis vides sitam non longè à *Carmelo*: in ea *Doeti*, Belgicâ picturâ, decoratam dicam an deformem? hominis unius, alium sagittâ impetentis cum hac inscriptione. *Cain wert geschoten van Lamech*. Gen.4.

Egregium verò monumentum! Obscurus certè est iste locus, *Gen.*4. & variis interpretum sententiis factus obscurior, & te pessimam ex omnibus eligere ô *Doete*! Si verba *Lamechi* sunt è textu enucleanda, [quod si non è contextu feceris, unde enucleabis?] hæc secum portant sensum, planum & innodem. Introduxerat ille bigamiam; vastaverat ea etiam universum mundum, *Gen.*vi. Ob scelus tam nefarium, & exemplo suo homines infinitos perdens, percutit & pungit eum justitia & vindicta divina, horrore & aculeo conscientiæ, ita ut gemens & ejulans coram bigamis suis *Adah & Zillah*, queratur & fateatur se homicidam esse *Caino* longè cruentiorem. Is enim unum *Abelem* tantùm occiderat, ille autem juvenes seneſque exemplo suo scelerato infinitos.

§. V. רפאים *Rephaim.*

INterpres *Samaritanus* hos semper reddit *Asæos*. In *Gen.* xv. 20. Scriptos cum [*Cheth.*] At in *Deut.* ii. 20. cum [*Aleph.*] Si illi, ut ab eo, sic ab aliis omnibus Syriacè & Chaldaicè loquentibus, vocarentur *Asæi*, non novi

vi unde vox *Asia* aptiùs deducatur, quàm à memoria ſtirpis hujus Giganteæ in medio ferè *Asiæ* degentis, & præ omnibus Aſiaticis, monſtroſæ & ſtupendæ: Τιτᾶνας eos vocant LXX. ii *Sam.*v.18,22. Vox à *Samaritæ* adhibita, *Medicos* denotat, & ſic à meipſo redditur in Bibliis polyglottis, *Londini* nuper editis, *Deut.*ii. partim ut verbum verbo redderetur, præcipuè verò ut obſervaretur quonam ſono,& quali pronuntiatione ille legerit vocem רפאים Sic eam LXX reddunt Ἰατροὶ Eſai.*xxv.*14. *&c.*

FINIS.